

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-VEDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és HAHN DEZSŐ.

TARTALOM:

CIKKEK:

I. Ferenc József	613
SZTERÉNYI JÓZSEF: Egy szociális mintaintézmény	615
Dr. WENINGER JÁNOS: A törvénytelen gyermek joga és védelme az újabb gyakorlatban	622
ÁGOSTON PÉTER: Háborús jogelvek	629
Dr. ALFRED MANES: Az angol szociális biztosítás a háborúban	633

SZEMLE:

<i>Munkásbiztosítás</i>	638
Biztosítási kötelezettség. — Az építőipar balesetbiztosítási járuléka. — A munkásbiztosítási törvény módosítása. — Közlekedési alkalmazottak baleset esetére való biztosítása. — Erdélyi pénztárak működése. — Gyógyszerek kiszolgáltatása. — Kórházi ápoltatás. — Nőtisztviselők a biztosítási kötelezettség kiterjesztéseért. — A biztosítási értékhatár kérdése. — A munkásbiztosítási választott bíróságok ülnökeinek kinevezése. — Választott bírósági orvosszakértők. — Az osztrák betegsegélyező pénztárak adatgyűjtése a háborúban résztvevők megbetegedéseiről és haláljáról. — A német birodalmi biztosítási hivatal körirata a baleset elleni védelemről a háború alatt. — Adatok a németországi balesetbiztosításról az 1915. évben. — Statisztikai adatok a németországi bányá-társipénztárakról. — A hollandiai balesetbiztosítás 1914-ben. — Anyasági biztosítás Norvégiában. — Drágasági pótlék aggkori járadékosoknak Angliában.	
<i>Szociális egészségügy</i>	643
A belbeteg katonákat gondozó szervezet. — Pénztári betegek táplálása. — A táplálkozás és a ruházat kölcsönös vonatkozása. — Kedvezmények a balesetbiztosításnál. — Városi tüdőbeteggondozók Bécsben. — Osztrák birodalmi anya- és csecsemőgondozó intézet. — Levegő-gyógyintézet alkalmazása kórházban. — A halálozási arány csökkenése Svédországban. — A nemi betegségek leküzdésére alakult német egyesület. — A titkos prostitúció. — A prostitúció Varsóban. — Süketnémaság gránátrobbanás következtében. — A villamos kéz. — Kopaszság, mint a háború következménye.	
<i>Munkásvédelem. Munkaviszony</i>	646
Szociálpolitika a képviselőházban. — A hadimunka bérének szabályozása. — A katonai munkásosztályok díjazásáról. — A munkaszünet a karácsonyt megelőző vasárnapon. — A panaszbizottságok működésének kiterjesztése a magántisztviselőkre. — Egyesület a szociális jogért. — Az építőipar helyzetéről. — A magyarországi szociáldemokrata párt a közéleti kérdésekben. — A nyomdai munkások drágasági pótléka. — A községi húsüzem munkásainak drágasági pótléka. — A cipésmunkások munkabérének alakulása a háború alatt. — 35 évi szociálpolitikai munka. — Az általános munkakötelezettség. — Német ipartanács alakítása. — A hadisegélyt nem szabad visszakövetelni. — Mezőgazdasági munkások képviselője a hivatalos gazdasági egyesületekben. — Bérmozgalmak a Krupp-gyárban. — Bérmozgalmak a németországi hajógyárakban. — Az éjjeli munka eltöltése a sütőiparban. — Munkaidőrovidítés és munkateljesítmény. — Munkanélküliség esetére való biztosítás Hollandiában. — Munkásfelügyelők a hollandi bányáiparban. — Hadisérültek a francia iparban. — Munkabeszüntetések Franciaországban 1914—1915-ben. — Férfiak helyettesítése nők által az angol iparban. — A bérek szabályozása az angol lőszériparban. — Bányamunkások sztrájkja Ausztráliában.	
SZAKIRODALOM	653
A Magyar Biztosítási Évkönyv XIX. évfolyama.	
JOGGYAKORLAT	653
Betegsegélyezés. — Balesetbiztosítás. — Munkaviszony.	

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Falk Miksa-utca 5. sz.

Telefon: 93—99.

Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

Császárfürdő Budapest.

Nyári és téli gyógyhely az Irgalmasrend kezelése alatt. Kénes hévvizű radio-aktív gyógyforrásai páratlanok. Ezek a források bőségesen táplálják vizükkel az intézet valamennyi fürdőjét, u. m.: a gőzfürdőt és népgőzfürdőt, az egyes és közös külön női és férfi-iszapfürdőket (iszap-borogatások), márványkád-, porcellán- és kőfürdőket, valamint török- és horganykád-fürdőket, továbbá a hőlég-, szénsavas és villamosfürdőket. Ezekből a dús gyógyforrásokból kapja a vizet a kontinensen egyedül álló női és a férfi-uszoda is.

A Császárfürdő kiváló gyógyító ereje nemcsak csúzos bántalmak és idegbajok ellen, hanem sok más betegségnél is általánosan elismert. Ivókurája kitűnő gyógyhatású hurutos légzőszerveknél és altesti pangásoknál.

Lakószobái kényelmesek; berendezésük a különböző igényekhez van szabva. Jutányos árak. Minden tekintetben szoliditás. Gyógy- és zenedíj nincsen. Prospektust ingyen és bérmentve küld
az igazgatóság

AEROLITH

KIS J. JENŐ

okl. mérnök szabadalma

Az „AEROLITH”

a modern építkezésnek építőköve, mellyel nemcsak gyorsan és olcsón, de az egészségügyi követelményeknek legmegfelelőbbben lehet építeni.

Az „AEROLITH”-

falak szárazak, szellőztethetők és kívül-belül bármely módon még kiégetéssel is desinficiálhatók.

Az „AEROLITH”

ezért kiválóan alkalmas kórházak, iskolák, munkáslakások, műhelyek stb. építésére.

Bővebb felvilágosítással készségesen szolgál

KIS J. JENŐ

okl. mérnök, építési vállalkozó, szab. Aerolith-, cementárú- és terracit-gyáros

Iroda: III., Zsigmond-u. 64-66 (Aerolith-udvar)

Gyár: V., Ujpesti rakpart 1462. hr. szám.

MAGYAR ORVOSI MŰSZERTÁR

Budapest, VII., Rákóczi-út 32. szám.

Az Országos Munkásbetegszegélyző és Balesetbiztosító Pénztár szerződéses szállítója

SZÁLLÍT: orvosi műszereket, kötszereket, és az összes betegápolási cikkeket.

MAGYAR TÖRLŐGUMMI

kapható minden papírkereskedésben

MAGYAR
RUGGYANTA-
ÁRÚGYÁR
RÉSZVÉNY-
TÁRSASÁG
BUDAPEST.

Magyar címer a védjegye,
Magyar diák csak ezt vegye!

KÖSZENBÁNYA-'s TÉGLAGYÁR TÁRSULAT

Telefonszám: 34-61. és 34-51. **PESTEN (ezelőtt DRASCHE)** Budapest, VII. ker., Király-utca 67. sz.

Kerámít kocsiut-kövek :: ::
Kerámítlapok :: :: ::
Kerámít-, steró-, pillér-téglák
Traversz-téglák :: :: ::
Falburkoló-téglák :: :: ::

Fayence porcellán lemezek ::
Porcellán szigetelők :: :: ::
Egészségügyi és használati
cikkek :: :: ::
Tűzálló chamotte téglák :: ::

A társulat elvállalja a burkolati munkák elkészítését is.
Árjegyzék díjmentesen.

Árjegyzék díjmentesen.

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik rendszerint minden hó 10-én és 25-én, esetleg két szám
együttesen. Előfizetési ár egy évre 20 korona. Szerkesztőség és
kiadóhivatal: Budapest, V., Falk Miksa-u. 5.

Telefon 93—99.

Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

I. FERENC JÓZSEF.

Fekete zászlók országszerte hirdetik, hogy Magyarország apostoli királya, *I. Ferenc József* november 21-én eseménydús életét befejezte. Az országos gyász Európa legöregebb és legnépszerűbb uralkodójának halálát jelenti. Uralkodása Magyarország történetének eseményekben gazdag korszakát fejezi be, amelyet a történetírók és a politikusok fognak kellően méltatni. E folyóirat csak azokkal a mozzanatokkal foglalkozhatik, amelyek *I. Ferenc József* uralkodását szociális alkotásokkal kapcsolják össze.

Közel hét évtizeden át állott az Osztrák-Magyar Monarchia élén és majdnem félszázad mult el azóta, hogy magyar királyllyá koronázták. Magyarország ipari és gazdasági fejlődése ehhez a félszázadhoz fűződik és megállapítható, hogy ez aránylag rövid idő alatt az ország gazdasági élete oly átalakuláson ment keresztül, amely más országokban évszázadok műve volt. E gazdasági és ipari fejlődéssel együtt járt a szociálpolitikai fejlődés is. Ami szociális törvény és alkotás Magyarországon van, mind *I. Ferenc József* uralkodása alatt jött létre. Elég, ha hivatkozunk a következő törvényekre: 1876 : XIV. a közegészségügy rendezése (1887 : XXII. 1908 : XXXVIII.) 1884 : XVII. ipartörvény, 1891 : XIII. ipari munka vasárnapi szünetelése; 1893 : XXVIII. ipari és gyári alkalmazottak baleset elleni védelme és az ipartelügyelet; 1898 : II. mezőgazdasági munkások jogviszonya; 1901 : XXI. közsegélyre szoruló gyermekek gondozása; 1907 : XIV. gazda és gazdasági cseléd jogviszonyának szabályozása; 1907 : XIX. ipari és kereskedelmi alkalmazottak betegség és baleset esetére való biztosítása (1891 : XIV.); 1908 : LIII. iparban alkalmazott nők éjjeli munkájának tilalma (Bern, 1906, IX. 26.), (1911 : XIX.); 1913 : XX. gazdasági cselédek és gépmunkások balesetbiztosítása; 1913 : VII. a fiatakorúak bíróságáról; 1913 : XXXVI. az üzleti záróráról, stb. stb.

Hogy e törvények a modern szociálpolitika követelményeinek mennyiben felelnek meg, vagy nem, ezúttal vitatni nem kívánjuk. Hiszen alkot-

mányos uralkodó volt s nem a király, hanem a mindenkori kormányok felelősek a megalkotott törvényekért. Elvitázhatatlan érdeme marad azonban, hogy a modern fejlődésnek nem állta útját s a kormányok ily irányú előterjesztéseit mindig elfogadta, sőt nem egyszer maga kezdeményezte. Elég, ha az általános választási jogra hivatkozunk, amely Ausztriában az ő kezdeményezésére és akarására iktatott törvénybe. A munkások mozgalmaival szemben pártatlanul viselkedett. Elfogulatlanságára jellemző, hogy amikor az osztrák szocáldemokrata munkások rokkantalap létesítésére gyűjtöttek, a király 5.000 koronát adományozott e célra.

Az 1906. évi május 23-iki trónbeszédben a király ajkairól hallottuk, hogy: »gazdasági téren a népek nagy világversenyéből felénk intő szózatot sem hagyhatjuk nyomtalanul elhangzani s mindent el kell követnünk, hogy gazdaságilag nemzeti irányban megerősödvé, népünk erejét kihasználjuk, megélhetését biztosítsuk, jólétét emeljük, a munkásosztály sorsát javítsuk és biztosítsuk«. Ugyanebben a trónbeszédben mondotta, hogy »legfontosabb feladatát képezendi kormányunknak, hogy a politikai jogokat a társadalom minden rétegére kiterjesztve, a nemzet egészét vigye be a politikai élet sáncaiba.«

E trónbeszéddel megnyitott országgyűlésen a miniszterelnök a kormány programjaként a következő intézkedéseket sorolta fel: »Revideálni kell az ipartörvényt, az ipari és kereskedelmi alkalmazottak jogviszonyát rendezni kell s érdekképviseletet kell teremteni részükre. Az ipari oktatást nem elméleti, hanem gyakorlati irányban fogják fejleszteni, s nem zárkózik el a szociálpolitikai alkotások elől sem. A munkásvédelem és az ipari bíráskodás, a betegsegítés és balesetbiztosítás, valamint az akkor idejére való biztosítás ügyében javaslatokat fog a kormány előterjeszteni.«

A kormány szociálpolitikai programját a kereskedelemügyi miniszter később még részletesebben a következőkben sorolta fel: »Az iparfejlesztési alap létesítéséről már legközelebb javaslatot fog előterjeszteni. Az ipartörvény revíziója is sürgős feladat; a közigazgatási eljárást, a munkás-képzést reformálni fogja, a női-, a suhanc- és a gyermek-munka védelmével s az inas-ügy szabályozásával. Az ipari munkások, a magántisztviselők és a kereskedelmi alkalmazottak jogviszonyainak szabályozásáról törvényjavaslat készül. A vasárnapi munkaszünet újabb szabályozása is tervbe van véve, úgyszintén a munkaidő és a záróra kérdésének a rendezése is. Az iparfelügyelet kiterjesztése, ipari és kereskedelmi bíróságok szervezése, a munkaközvetítés országos rendezése, mind benne van a kormány programjában. Az ipari és kereskedelmi alkalmazottak aggkor és rokkantság esetére való kötelező biztosításáról szóló törvényjavaslatot legközelebb közzéteszi a miniszter s meg fogja kérdezni az érdekeltiséget, hogy mi a véleménye róla. Szándéka a sztrájkügyet törvényvel szabályozni és pedig úgy, hogy egyrésztől biztosítani óhajtja a sztrájk jogát, de másrésztől ugyanakkor a munka szabadságát.«

Kétségtelen, hogy a kormány ily nyilatkozatot csak a király előzetes hozzájárulásával tehet és alkotmányos országban a program megvalósítása vagy mellőzése kizárólag a kormány és nem az uralkodó ténykedése.

Mindezekből megállapíthatjuk, hogy I. Ferenc József királynak volt érzéke a nép sorsa iránt; szíven hordta a nép jólétét és érthető, hogy népszerűsége a nép minden rétegére kiterjedt.

Sajnos, különben is sok emberi szenvedéssel telt életének utolsó éveit a világháború viharai keserítették el. De még megérte hadseregének diadalait, amelyek kétségtelenül bizonyítják, hogy helyes volt az ő szociális politikája, mert a rendszeres, mindenre kiterjedő szociálpolitikának a védőerőre hatalmas befolyása van.

Élete utolsó pillanatáig a munka és a kötelességteljesítés embere volt és mielőtt szemeit örökre lezárta, még azt a kívánságát fejezte ki, hogy másnap korán keltsék fel, hogy munkáját folytathassa.

A munka folytatása most már utódjára vár.

Egy szociális minta-intézmény.

— A fóti népjóléti központ. —

Irta: **Szterényi József.**

Kis község Pest-Pilis-Solt és Kiskun vármegyében, kereken négyezer lakossal — *Fót*. Tipusa a magyar falunak: takaros fehér házak, tiszta utcák, közepén — kimagaslólag, hogy az egész falu fölött domináljon — a templom. Ez már nem típus, ez nevezetesség. Nemcsak falunak, hanem önmagában is. Ha nem volna újabb keletű, az ország legszebb műemlékei között foglalhatna helyet nemes román és bizánci stílusával. A magyar építőművészet egyik harmonikusan szép alkotása. Belsejében Canova nagytehetségű tanítványának, Tenerani-nek három gyönyörű szoborművével és Fernkorn meghatóan szép Mária-bronzszobrával. A gróf Károlyi család alkotása. A község egyik nevezetessége teremtette meg a másikat. Ugyancsak magyar típus. A földesúr reá nyomja a maga bélyegét falujára. A gróf Károlyi család alaposan tette ezt a múltban: Fót mintaszerű községévé lett ennek folytán az országnak. Előmozdította ezt a falu lakosságának szorgalma és józan-sága is, amely régi földesurának munkájában odaadó segítőtársa lett.

A »Fóti-dal« ott hangzott el legelőször. Vörösmarthy Mihály a fóti szőlők határában mutatta be először e remek kis alkotását. Azóta ez is nevezetességévé vált ennek a kis községnek. A hazai irodalomban örökített meg általa.

Onnan indult ki a hazai szövetkezeti mozgalom is. Károlyi Sándor gróf hatalmas gazdasági alkotása. Annak a sok ezernyi magyar községet ma már behálózó szövetkezeti szervezetnek Fót község a szülőhelye.

A múltban tehát nevezetes kis helység volt ez a Fót. E nevezetességét megőrizte a jelenben is. Nemcsak a múlt természetes patinájával kamatjait élvezve a jelenben a múlt erkölcsi tőkegyűjtésének, hanem azt a tekintélyes tőkét még gyarapítva, amelyet múltja alkot.

Károlyi Sándor gróf örökébe Károlyi László gróf lépett, szellemi örökségét Károlyi Lászlóné grófné — Apponyi Franciska grófnő — öregbítette. A régi hagyományos Károlyi-szellem megújódott a fóti kastélyban. A nemzettől nyert jogokat ismét a nemzet érdekében teljesített kötelességek egyenlítik ki. És miképpen Károlyi Sándor gróf szövetkezeti kezdeményezése iránytjelző vala, azonképpen a Károlyi Lászlóné grófné népjóléti akciója is útjelző. Ez az akció a fóti népjóléti intézmény. Fót ez újabb nevezetessége kihatásában nem kisebb Fót múlt nevezetességeinél.

Fót községének erről az újabb nevezetességéről — a Stefánia szövetség felkérésére — kell rövid ismertetést adnom. Úgy, amint azt személyes tapasztalatból megismertem. Azért, hogy követendő példa gyanánt mutathassa be azoknak is, akik nem láthatják azt maguk. Mert ez tényleg alkalmas követendő példának. Úgynevezett iskolapéldája a teljesen átgondolt, okos koncepciónak és példás végrehajtásának. Amilyen ebben a teljességében megvalósítva kevés lesz más téren is az országban. Amilyent minden községben kellene megcsinálni. Akkor megszűnnék sok elégületlenség, erkölcsi tőkájében és számban szaporodnék a falu népe, a jótékonyság pedig szervezve lenne.

Ez a fóti népjóléti intézmény kihatása. Ezért bir oly nagy jelentőséggel, ezért olyan nevezetessége a községnek.

Miképen szűnne meg a falu népének elégületlensége?

Mert van, aki vele törődjék és ügyes-bajos dolgaiban segítségére van. Ami a szegény embernek legnagyobb hiánya, amiért legtöbbet kell szenvednie.

Mi által gyarapodnék a falu népe erkölcsi tőkájében?

Mert a fóti minta a nép erkölcsi fölemelését tűzi ki célul, a népnevelése által.

És mivel biztosítatik benne a falu népének számbeli gyarapodása?

A fóti szociális akció egyik főágazatának, az anya- és csecsemő-védelemnek mintaszerű megvalósítása által, amelynek eredménye gyanánt ma rohamosan száll alá a községben a csecsemőhalandóság. 1914-ben 24⁰/₀-ot tett, 1915-ben már csak 16⁰/₀-ot, 1916-ban pedig leszállott már 14⁰/₀-ra.

Vegyük sorra ezeket a tevékenységi ágakat.

I. Szociális tevékenység.

„Segítő és népjóléti bizottság“ címén Károlyi Lászlóné grófné elnöklése alatt a község lakóiból alakított szervezet áll fenn. A község a bizottság 17 hölgy tagja között kerületekre van felosztva, ezek az u. n. »szegénylátogatók«, akik a község minden támogatásra szorult lakóját otthonában keresik fel, viszonyait megismerik és támogatásra való érdemességéről meggyőződést szereznek. Nemcsak az anyagi támogatásról van ebben szó, hanem az erkölcsi támogatásról is. Közvetlen anyagi támogatás a legritkább esetek közé tartozik, abból a helyes elvből indulva ki, hogy a munka nyújtja a legbiztosabb és leghelyesebb támogatást, aki pedig nem képes arra, annak természetben nyújtandó a segítség. Így ellenőrizhető, hogy a segítség arra fordítatik, amire szánva volt.

A »szegénylátogatók« hetenként beszámolnak tapasztalataikról, ekkor határoztatik el a támogatás módja és mérvé. Önként érthetőleg sürgős esetekben, azonnal történik intézkedés, de ezt Károlyi László grófné kizárólag magának tartotta fenn, amely jogot csak távollétében gyakorolja helyettese.

A segítség több irányú. Kezdődik a tehetetlen aggokon és betegekben. Előbbiek lehetőleg elhelyeztetnek az e célra rendelkezésre álló — ugyancsak gróf Károlyi-féle — menházban, részben ingyen ellátásban részesülnek. Ilyen elhelyezés történt a népjóléti intézmény két évi fennállása óta 31 esetben, míg ingyen ellátást kapott 32 aggastyán, 5.368 adagot. A támogatásra szorult nők képezik a segélyezettetek második csoportját. A gyermekek a harmadikat. Ezek is élelemmel és tejjel támogatattak; eddig 167 nő és beteg kapott 7.001 adag ingyen ebédet és 22.513 liter tej osztatott ki gyermekek és betegek között.

Különös gondot fordít a jóléti intézmény a község lakosságának egészségügyi viszonyaira. Aki nem tud orvost fizetni, ingyen orvosi segélyben és gyógyszerekben részesül. Az uradalmi orvos ingyen rendelést tart, külön hivatásos védőnő segít neki, akinek feladata a kezelték otthoni ellenőrzése abból a szempontból, vajjon az orvosi rendeletek betartatnak-e? Összesen 688 egyén részesült eddig ebben az ingyenes orvosi kezelésben és ingyen orvosságokban, mindannyian rendszeres beteglátogató ellenőrzésének alávetve. Hol van még az országban hasonló intézkedés faluhelyen? Még városokban sem ment az egészségügyi gondoskodás ennyire. Egyedül a munkásbiztosítás ismeri, — ez is tudtommal csak Budapesten — ezt az intézményt ily rendszerességgel. Meg is látszik Fót község közegészségügyi viszonyain.

Mint említém, a közvetlen anyagi segély csak a legritkább esetek közé tartozik. De kizárva elvileg nincs, csak igen szigorú elbírálás előzi azt meg, úgy, hogy igazán csak akkor jut hozzá valaki, ha feltétlenül elkerülhetetlen. Eddig 59 egyén kapott összesen 814 K pénzsegélyt, mint adományt. Ellenben a visszafizetendő kölcsön az már gyakoribb! A kölcsönre szorult azokat a kis összegeket egyszerű becsületszóra kapja, 53 egyén kapott összesen 2.621 K ily kölcsönt, de még nem fordult elő, hogy valaki is megszegte volna becsületszavát. Egyszerű cigányasszonyok éppen oly kevésbé, mint más a falu népéből. Nem is lenne annak ott maradása, aki a népjóléti intézménnyel szemben becsületszavát megszegné.

Ezeket kívül még két egészen speciális háborús irányú tevékenységet is fejt ki a népjóléti intézmény. A hadbavonultak családjainak kijáró állami segély kérdéseiben való véleményadás az egyik. E célból egy külön 8 tagú bizottság alakult, élén a grófnéval és a jegyzővel. Minden családnak külön törzskönyve van itt a reá vonatkozó összes adatokkal. Mind a helyszínén való személyes felvétel alapján, a bizottság veszi fel és a grófné személyesen vizsgálja felül azokat. E nélkül Fót község egyetlen hadisegélyre jogosítottja sem kapja járandóságát, az mind ennek a bizottságnak kezén fordul meg. Az igaz, hogy nem is károsodik egyetlen fóti jogosult család sem.

A másik irányú tevékenység a gyönyörű fóti parkba vezet, ahol a nemes gróf kihasított 10.800 négyszögölnyi területet, amelyet 76 hadbavonult fóti lakos feleségének adott ki felében való megmunkálásra, kertgazdaságra. A gyönyörű parkban kerti gazdaság csak azért, hogy ennyi szegény családon ezzel is segítve legyen. Ám ne higgye senki, hogy ennek a feles gazdaságnak az uradalom részére eső fele részét az uradalom tényleg el is fogadja. Szó sincs róla. Ezt a népjóléti intézmény kapja a falu szegényeinek hathatósabb támogatására. Ennyiben tehát feles gazdaság!

Igy jelenik meg ennek a fóti »népjóléti intézmény«-nek szociális tevékenysége a támogatásra szorultak anyagi érdekeivel szemben. Ám ez a tevékenységnek csak egyik, még pedig kisebb része. Sokkal szélesebb körű az a tevékenység, amelyet az intézmény kebelében fennálló »Tanácsadó iroda« kifejt. Ez a tulajdonképeni fóti népjóléti központ. A falu lakóinak szociális központja.

Akinek — szegénynek és jómódúnak egyaránt — ügyes-bajos dolga van, tanácsra van szüksége, ide jön. Itt mindenképp előtt négy szemközt találja magát Károlyi Lászlóné grófnéval. Ezt nem engedi át a grófné senki másnak. A családi bajoktól a bírósági peres ügyekig minden megfordul ennek a tanácsadó irodának a kezén és minden el lesz könyvelve. Mindenkinek

megvan itt a teljes fényképe — írásban. Valamennyi ágazata közül a fóti népjóléti intézmény tevékenységének ez talán a legszebb. És milyen kiterjedt munkát fejt ki ez az iroda! Háborús vonatkozásaiban kutatja Pest-megye váci és gödöllői járása 71 községének eltűnt katonáit és nem nyugszik, míg hozzátartozóinak bizonyosságot nem szerez, azokkal összeköttetést nem létesít. A fóti beteg vagy sebesült katonákat kireklamálja a Károlyi kórház számára és gondoskodik azoknak odaszállításáról. Közvetíti a levelezést az említett 71 községbe illetékes, fogságba esett katonákkal, de nem csak úgy, hogy megír egy-egy levelet, vagy küld csomagot és pénzt, hanem az illetőnek családjával egész és állandó érintkezését közvetíti és arról rendes nyilvántartást is vezet. Az iroda eddig 725 fogolynak 2.419 levelet írt, 1.533 levelezőlapot címzett; s a foglyoktól érkezett 1.152 lapot fordított magyarra. A levelezésében tovább megy még: közvetíti a Fóton és környéken lévő ellenséges állambeli foglyok levelezését is haza saját hozzá tartozóikkal, természetesen saját nyelvükön. Egész kis női gárda dolgozik itt nap-nap után, nem amolyan dilettáns módon szórakozásból, hanem olyan rendszeres irodai munkával, amely nemcsak a munka mennyisége, hanem minősége szempontjából is a legmagasabb állami hatóságoknak is becsületére válnék.

A «Tanácsadó irodá»-nak külön ügyvédje van — az uradalom jogtanácsosa — aki ingyen jogsegélyt nyújt az iroda által oda utaltaknak, eddig 60 esetben; az iroda külön munkaközvetítő tevékenységet fejt ki, és végül külön foglalkoztató műhelyt is tart fenn nők részére, hadimunkákat vállalva, minek révén 129 nőnek adhatott becsületes, állandó keresetet. Ehhez kapcsolódik a »*terhes és vagyontalan anyák foglalkoztatója*», amely 1916. évi szeptember óta működik, 23 ilyen anyát juttatott kenyérkereset-hez. Itt munkát kapnak a terhesek és olyan vagyontalan anyák, akiknek egy éven aluli csecsemőjük van. Kiszabott fehérneműt kapnak, mit vagy saját gépükön vagy az intézettől kikölcsönzött gépen varrnak meg. Négy hónap alatt a 23 anya 480 korona kereset-hez jutott.

A mintaszerűen berendezett és vezetett »Tanácsadó irodá»-nak tevékenységéről az nyújthat különben megközelítően hű képet, hogy 1915-ben 1.459 egyén kereste fel, 4.382 esetben és 2.737 ügyet intézett el 3.153 levéllel, amely számok 1916-ban 2.488-ra, illetőleg 7.846-ra, a postai küldemények száma pedig 1.707-re emelkedett. Mindez egy kereken 4000 lakossal bíró községben! Mindez társadalmi alapon!

Ahol ilyen gondoskodásban van része egy falu népének, nem kell annak erkölcsi tőkájében gyarapodnia?

II. Anya- és csecsemővédelem.

Rendszeres, igazán mintaszerű tevékenységet fejt ki a fóti Népjóléti intézmény az anya- és csecsemővédelem terén. E részbeni működésében tagja a Stefánia-Szövetségnek anya- és csecsemővédelemre, amelynek falusi mintaszervezetét képezhetné. Kicsinyben, amennyire azt egy falu igényei megkövetelik, az *egész anya- és csecsemővédelem* példásan van itt szervezve.

A tevékenység természetesen az anyavédelemmel kezdődik. Amint hogy hiába akarnók védeni a csecsemőt, ha nem gondoskodunk egyúttal az anyáról. Az orvos és bába a védelem első eszközei. Minden szegénysorsú terhes nő tehát ingyen orvosi kezelésben részesül. Az uradalmi orvosnak teendői közé tartozik az is. A két községi bába pedig a népjóléti intézménytől külön évi 100—100 korona jutalmat kap, de utólag kifi-

zetve, miután kötelességeit pontosan teljesítette. Ebben is rendszer van. Meg kell szolgálni a külön díjazást. A mint, hogy ebben a kis fóti akcióban minden rendszerbe van foglalva.

A két bábának teljesen felszerelt vándorkosarak állanak rendelkezésükre, hogy a higiénikus követelményeknek mindenben elég legyen téve. A mosást a vándorkosarak részére a népjóléti központ végzi, természetesen ingyen.

A bábák kötelessége a népjóléti intézménynek minden születést legkésőbb az azt követő napon bejelenteni. Ez alapon a hölgybizottságnak az illető kerületre illetékes önkéntes védője felkeresi lakásán az anyát és csecsemőjét, ahol törzskönyvi lapot vesz fel, amely az összes fontosabb szociális adatokat tartalmazza, nevezetesen: hány és amily korú gyermeke van még? Járt-e munkába, ha szoptatott? Hol voltak addig gyermekei? Mennyi a napi keresete? Miért nem viszi magával munkába gyermekét?

Ez a törzskönyvi lap minden látogatás után kiegészítetik, a csecsemőre vonatkozó adatokkal.

Minden héten közös értekezleten számolnak be ezek az anyavédők tapasztalataikról, megállapítják a szükséges segélyeket, eltekintve a sürgős esetektől, midőn az eljáró anyavédő azonnal kér megfelelő segélyt védenre részére.

A segélyre szorult anyák a szülés után azonnal kapnak csecsemőjük részére fehérneműt, ahol szükséges, maguk részére is; ezenkívül az ilyen gyermekágyas anyák hat héten át kapnak rendes ételmezést, tejet pedig szükség szerint. Az 1914—1916. években 66 gyermekágyas asszony kapott 36 csecsemő részére fehérneműt és maga 3.638 adag ebédet.

Ezt az anyavédelmi szervezetet kiegészíti az u. n. anyavédelmi tanácsadás, amely abból áll, hogy hetenként megállapított napon és órában Károlyi Lászlóné grófné ismét személyesen, *négyszemközt* fogadja a kérréssel vagy panasszal bíró anyákat, akiknek ügyeit azután annak rendje és módja szerint elintézi vagy elintézteti. A családi perpatvaroktól a szerencsétlen leányanyának gyermeke természetes atyja elleni panaszáig minden megfordul ezen az anyavédelmi tanácsadáson, amelyen az anyák bizalommal jelennek meg, tudva, hogy nem hiába fordulnak oda. Így kell bizalommal nevelni a népet, így kell a néppel foglalkozni, ezt látva és mindenekfelett érezve, a nép tényleg bizalommal lesz vezetői iránt. Ez az igazi szociális politika! Ilyen politikát kellene a néppel folytatni általában. Milyen más viszonyok lennének akkor az országban!

Az így szervezett anyavédelmet az ugyancsak minden részletre kiterjedő figyelemmel berendezett csecsemővédelem egészíti ki; ezt betetézi a gyermekvédelem. Szóval az egész rendszer van itt megvalósítva.

A születés első napjától kezdve védelmébe veszi ez a központ a csecsemőt 3 éves koráig. A csecsemőt felöltözteti, az anyát pedig ellenőrzi, hogy szoptatja-e saját magzatját? E célra külön szoptatási segélyeket, illetve jutalmakat is ad, amelynek fedezetét a belügyminisztertől kérte és kapta. Külön jutalom és díszoklevelet, aki a más gyermekét szoptatta ki a magáé mellett. Tíz hónapig kell az anyának magának táplálni gyermekét, a szegények e célból — mint fentebb már láttuk — külön ételmezési és tejsegélyben is részesülnek hat héten át. A gyermeknek nyújtandó tej az anya tápláléka útján nyújtatik. Mily egészséges felfogás!

A természetes táplálásra még egy ilyen hatásos módszer is van itt

alkalmazásban. A csecsemő-otthon. Ez hatvan csecsemőre van berendezve, képzett ápolónők vezetése alatt. Nem dilettánszerűen, hanem szigorúan szakszerű, higiénikus vezetés és felügyelet mellett. Ebbe az otthonba csak hat hónapon felüli csecsemők vétetnek fel, ezzel is reá akarva szorítani az anyákat csecsemőik saját táplálására. Kivétel csak oly esetekben engedhető meg, ha az anya — orvosilag igazoltan — nem képes szoptatni, vagy ha más egészségügyi ok szól annak ellene. A csecsemő-otthon tavasztól-őszig van nyitva, tehát mezei munkaidő alatt, hogy az anyák ne legyenek gyermekük miatt akadályozva keresetükben vagy általában munkájukban. Az anya a reggeli munkába menés előtt — már hajnali négy órakor — behozza ide kisdédét, hol esti tíz óráig őrzik és gondozzák. És hogyan! Amikor reggelenként behozzák, a gyermek a fertőtlenítőbe kerül legelőbb. Ott levetkőztetik és átöltöztetik intézeti fehérneműbe, míg saját fehérneműje fertőtlenítés alá kerül. Ez így megy nap-nap után, erre a legszigorúbb gondossággal őrködnek.

Hetenként a csecsemő megmértetik, így ellenőrzik súlygyarapodását. Minden gyermekről törzskönyv vétetik fel, — amelyen az anyjára vonatkozó adatok is foglaltatnak, — amely tartalmazza a felvételkor mutatott testsúlyt, az egyes mérések eredményeit, a betegségeket, amelyeken átesett, az anyatejjel való táplálás időtartamát, a mesterséges táplálkozásra vonatkozó adatokat, stb.

Gyönyörűség ezeket a törzskönyveket végignézni, milyen megragadó eredmények!

A csecsemő-otthon nem ingyenes. Ez is rendkívül fontos berendezés. Ethikai alapja van ennek is, miként az egész intézmény a legszigorúbb ethikai alapokra van felépítve. Az egészen szegények 20 fillért fizetnek naponként, mások a hadisegélynek megfelelő 34 fillért, jöllehet egy-egy gyermek élelmezése naponként 72 fillérbe került már 1915-ben, ma pedig még drágább, az összes, egy gyermekre eső költség pedig akkor 2 K 40 fillért tett.

Három éves korukig vannak a gyermekek ebben az otthonban, eddig terjed a tulajdonképeni csecsemővédelem Fóton, ahol az intézet fennállása óta 123 gyermek állott ilyen gondozás alatt. Az otthon évi fentartási költsége volt 1915-ben 52 gyermek mellett 5.783 K, 1916-ban 72 gyermek mellett 12.471 K.

Mint minden új intézménynek, ennek is meg kellett küzdenie a nép bizalmatlanságával. A falusi asszonyok hallani sem akartak róla eleintén, hogy gyermekeiket idegen gondozás alá bocsássák. Jobban voltak azok — szerintük — otthon a régi mód szerint, akár bezárt lakásban is, akár nagyobb testvéreikre bízva, ellátva. Csak szívós kitartás tudott ezen az ellenálláson győzedelmeskedni. De végre mégis csak sikerült. Az anya, akinek gyermeke itt állott nappali gondozás alatt, frissen mehetett reggel munkába, mert kisdede nem zavarta éjjeli álmát. A bizalmatlan anyának így keltette fel irigységét, mert az ő gyermeke bizony egész éjszakáját tönkretette örökös sírásával. Megpróbálkozott tehát ő is ezzel az újítással. Így szaporodott az intézet csecsemőinek száma és a szaporodás arányában javult a község csecsemő-halandósága. Ma már nem kell mesterséges eszközökhöz fordulni, ma már kevés a rendelkezésre álló helyek száma, a falusi asszonyok természetesen találják, hogy oda viszik gyermekeiket.

Az otthon csak egészséges csecsemőket fogad be. Ez azonban nem jelenti egyúttal azt, hogy Fóton nem lenne gondoskodás a beteg gyer-

mekekről. Sőt olyan gondoskodás van, amely egyenesen ritkítja párját az országban. Ugyanis Fót azon kevés községek egyike, amelynek külön hivatásos védője van — az uradalom által fizetve, — akinek feladata a beteg és mesterségesen táplált csecsemőket lakásukon gondozni, az anyákat kioktatni és ellenőrizni; aki az egész község részére a mesterséges csecsemőtáplálékot elkészíti és ennek házhozszállításáról gondoskodik. Nem hiszem, hogy hasonló berendezése egyetlen más hazai községnek lenne, de hogy ilyen anya- és csecsemővédelem nincs több sehol, azt határozottan állítom.

Ezt a védelmi szervezetet — mint említém — betetőzi a gyermekvédelem, t. i. a három éves koron túl lévő gyermekek részére fennálló községi óvoda közreműködésével. Ez már nem szerves része a népjóléti intézménynek, csak hozzákapcsolódik, hogy gondoskodva legyen a csecsemőről születése első percétől tanköteles koráig.

III. A nép oktatása.

Feltűnő nagy csecsemőhalandóságunknak egyik legfőbb oka népünk tudatlansága és a babona. Ez ellen kell küzdenie mindenkinek, aki a népesedés nagy problémájával foglalkozik. A nép lehető széleskörű felvilágosítását kell az anya- és csecsemővédelem segítőtársául hívni. Mennél szélesebb körben és mennél hathatósabban sikerül ez, annál nagyobb lesz az eredmény. A fóti népjóléti intézmény igénybe is veszi ezt az eszközt. Kezdi az iskolával és folytatja a felnőttekkel. A község három felekezeti iskolájában rendszeres oktatás van bevezetve a csecsemő-gondozásból és gyermekegészségből, amelyet a felsőbb osztályok leányainak iskoláinként együttesen tanítanak. Meg van tehát itt valósítva az a törekvés is, hogy már az iskolában kell a felnőtt leányokat megfelelően kioktatni és a haladottabb kor csecsemő-védelmének alapelveivel megismertetni. Mialatt ez az iskolában történik, azalatt gondoskodás van itt az iskolán kívüli oktatásról is. A *népkönyvtár* intézménye ennek egyik eszköze. Általános művelődést terjeszt egyrészt, de specialiter is szolgálja a szociális szellemet. A másik eszköze az *anyák köre*, egy okos intézmény, amelynek hatása a nép legszélesebb köreire nem is maradhat el. Kéthetenként közös előadásokra gyűjtetnek össze a falu anyái, hogy előadásokat hallgassanak a gyermeknevelésből, ápolásból és általában az egészségügyről. De hogyan szervezték itt ezt is? Mialatt ezek az előadások tartatnak, a gyermekek összegyűjtetnek a csecsemő-otthonban a hivatásos védő felügyelete alatt, nehogy őrizetlenül maradjanak otthon. Mindenre, de mindenre kiterjed itt a figyelem.

IV. Adminisztráció.

Természetes, hogy az ilyen sokoldalú tevékenység megfelelő adminisztrációt igényel. Megvan-e ez Fóton? Olyan rendszeres, olyan áttekinthető, olyan pontos, olyan gyakorlati, hogy becsületére válnék bármely hatóságoknak. Az egész adminisztráció élén maga Károlyi Lászlóné grófné áll. Mellette két titkárnő működik, mintaképei az ügyszeretettől áthatott segéd-erőknek. Úrnőjük odaadó munkatársai, akik megértették fenkölt szellemű úrnőjüket és intencióit segítenek a valóságba átültetni. Velük önkéntes és díjazott női munkaerő egész kis gárdája dolgozik itt együtt, osztályokba osztottan, minden egyes tevékenységi csoport külön-külön.

Az adminisztráció a kartothekek-rendszerre van alapítva. Aki valamely ügyével itt megfordul, az megkapja azonnal a maga törzslapját, amelyen

az év napjainak megfelelő számú rovat van. E rovatokban számokkal, illetve rövidítésekkel jelzik, hogy az illető aznap tárgyalt ügye részletesen mely szakkönyv mely oldalán található. 23 különböző jelzés lehet a törzslapon, ennyi külön könyvet vezet ugyanis az iroda a maga tevékenységéről. Ha pl. valaki október 15-én munkáért fordul ide, el lesz könyvelve a munkaközvetítésről vezetett nyilvántartásban, de ugyanekkor törzslapjának illető rovatában feljegyeztetik, hogy a 25. számú könyv (ez a munkaközvetítés nyilvántartási könyve) 31. tételszáma alatt fordul elő. Ahány esetben és ügyben valaki itt megfordult, az törzslapjáról rögtön megállapítható és a részletes könyvekből minden részletében megtudható. Minden ilyen törzslap pontos fényképe a falu egy-egy családjának, együtt pedig ezek a kartothekek az egész községnek.

Az egyes tevékenységi ágazatok eredményei ezenkívül grafikonokon is ki vannak tüntetve, évenként teljes áttekintés nyerhető az egész intézmény tevékenységéről.

Az egész adminisztráció olyan szervező tehetségre vall, amely közéletünkben ritkaságszámba megy. Nincs benne semmi felesleges, de ami kell, megvan, egyszerűsége és pontossága az, ami benne megkapó.

Főlemelő érzés volt mindezt abban a kis magyar községben látni: *egy szociális minta-községet*. Főlemelő érzés volt, egy főúri családot *ebben* a tevékenységi körben látni: a főúri földesurat, aki bőséges anyagi eszközöket bocsát rendelkezésre faluja erkölcsi és számbeli erejének gyarapodása érdekében; egy főrangú úrnőt, aki ilyen állandó munkát végez, annyi szeretettel és hozzáértéssel. De legfőlemelőbb volt a főúri anya mellett bájos fiatal leányait látni, a két grófkisasszonyt, akik ebben a nemzetmentő munkában hűséges segítőtársai anyjuknak és fiatal életük szórakozását az igazi szeretet munkájában látják.

A Károlyi tradíciók Apponyi tradíciókkal egyesültek, így gyarapították együtt Fót község múlt nevezetességeit a jelen egy újabb nevezetességével: *egy szociális minta-intézettel*.

A törvénytelen gyermek joga és védelme az újabb gyakorlatban.

Írta : **Dr. Weninger János** ügyvéd, a O. M. B. P. s. titkára.

A háborúval járó mérhetetlen emberáldozat szükség szerint maga után vonta az emberéletnek, így tehát a gyermeknek is nagyobb megbecsülését. Állam és társadalom karöltve törekszik az elmaradt születések és a nagymérvű halálozások folytán beállott kedvezőtlen népesedési viszonyok megjavítására. Úgy egyesületi, mint kormánykörökben utóbb már a törvényhozásban (Apponyi), egyre hangoztatják a gyermekvédelemnek és az ezzel kapcsolatos anyavédelemnek szélesebb alapokra építését. A teherviselés szempontjából az uralkodó felfogás az, hogy az anya- és gyermekvédelem állami feladat. Kétségtelen, hogy csak az állam képes megvalósítani oly nagykoncepciójú védelmi programot, amely az emberpusztulás háború okozta lavináját megakaszthatja. Tapasztalati tények igazolják, hogy a né-

pesedés egyik leghathatósabb eszköze a jól szervezett anya- és gyermekvédelem.

Elsősorban az újabb *bírói gyakorlatban megnyilvánuló közvetett gyermekvédelem*-ről kívánunk szólni. Főleg a törvénytelen gyermek mai jogi helyzetének kidomborítása a célunk, mert ez a védelemre leginkább rászorult gyermek részesül abban legkevésbé. Törvényeink igen mostohán bánnak a törvénytelen gyermekkel. Már a bírói gyakorlatunk e téren is magánjogunk szocializálását készíti elő. A személy és családjogi szabályok erős konzervativizmussal szemben bíróságaink szociális érzéke sikerrel küzd. Ezt látjuk a törvénytelen gyermek jogánál is. A bírói gyakorlatot, amint a jövő törvényhozására nagy befolyással bíró tényezőt szemügyre kell venni valamely jogterület megvilágítása végett. Különösen hazánkban van nagy fontossága a törvénytelen gyermek védelmének, a törvénytelen gyermekek aránylag nagy számánál fogva. Mert ezt az aggodalmasnak látszó tünetet helyes gyermekvédelmi intézkedésekkel közgazdaságunk előnyére fordíthatjuk azáltal, hogy a törvénytelen születésűekkel főleg az ipari és mezőgazdasági munkaerőben beálló hiányt pótoljuk, ha helyzetük javításával őket a pusztulástól megmentjük.

A törvénytelen, vagy elhagyott gyermek pusztulását többnyire a kellő *anyagi támogatás* hiánya okozza. A természetes atyával szemben ritkán lehet a tartási igényt érvényesíteni és a tartás mértéke eredmény esetében sem kielégítő. Már pedig az anya rendszerint a szegény néposztályból kerül ki, aki gyermekét egymaga egyáltalán nem, vagy csak a legnagyobb nélkülözések közt tudja eltartani. Az említett bajon sokat segített a *Kúria ez évi 9. sz. polgári jogegységi döntvénye*. A végrehajtási novella (1908 : XLI. t.-c.) 9. és 14. §-át ugyanis eleddig úgy értelmezték, hogy a tartás miatt intézett végrehajtásnál az egyébként mentes 2.000 K fizetés (járandóság), 600 K nyugdíj, illetve 5 K napi kereset felének, tehát 1.000 K, 600 K, illetve 2 K 50 f-nek mentesnek kell maradni. Ez a gyakorlat megváltozott a hivatkozott döntvényvel olyképen, hogy az »adósnak végrehajtás alá vehető járandóságai a végrehajtási novella 9. és 14. §. 1. bek. eseteiben, vagyis a tartás iránt vezetett végrehajtásnál akként foglalhatók le, hogy a járandóságokból a *foglalás alól mentes rész 1.000 K-nál, illetve 600 K-nál kevesebb is lehet*. A napi keresetet a döntvény kifejezetten nem említi, de az indokolásából, amely a napi keresetre vonatkozó 12. §-ra hivatkozik – következtethetünk arra, hogy a napi keresetből mentes rész is kevesebb lehet 2 K 50 f-nél. Fontos ennek hangoztatása, mert éppen a törvénytelen születésűek nagy kontingense arra utalt, hogy tartási igényüket a napi keresetből élőkkel szemben érvényesítsék.

A gyermektartás kötelezettsége alól a természetes apát az anya hanyagsága vagy járatlansága szabadítja fel. Gyakran évekig nem szorítja az anya a természetes atyát a tartásra, az elmúlt időre azután többnyire el is veszett a tartásdíj. Az anya, illetőleg a törvényes képviselő mulasztásával szemben intézményesen kell a gyermek jogainak megóvásáról, érvényesítéséről gondoskodni. Az árvaszék mai szervezetében nem alkalmas erre a célra, mert sem önálló személyisége, sem a törvényben gyökeredző felhatalmazása nincsen arra, hogy a bíróságok előtt a kiskorúak érdekében fellépjen, amint ezt egy bírósági elvi határozat kimondta. A székesfőváros már megvalósította e célból a polgári törvénykönyvtervezet hivatásos gyámságát (l. dr. Szokola Leó cikkét a Munkásügyi Szemle ez évi 10–11. számában). A hatóságok és testületek kötelességévé teendő, hogy a tudomásukra jutott törvénytelen gyermek igényéről a hivatásos gyámot értesítsék.

A gyermek jövő fejlődésére nagy befolyással van a *tartási korhatár* helyes megállapítása. A bírói gyakorlatban elfogadott életkor (14–16 év) nem kielégítő. Ujabbán a Kúria az individualizálásnak nagyobb teret enged, kimondván, »hogy a tartás időbeli határát nem a törvénytelen gyermek

keresete, hanem a keresőképes életkor szabja meg; ha ez utóbbi bíróilag, vagy egyezségileg meg is állapított, ez a körülmény nem zárja ki, hogy az anya a tartásdíj fizetését továbbra is követelhesse, ha az anya társadalmi állásához mérten nem képes a gyermek magát eltartani, pl. igénye van magasabb iskolai kiképzésre (1916. P. III. 8054/95.). Nem helyeseltük, hogy a Kúria a korhatár kritériuma gyanánt az anya társadalmi állását jelölje meg. Most, amikor a világháború a tehetség feltétlen érvényre jutását követeli az előjogokkal szemben, a gyermek boldogulását nem szabad a szülők társadalmi állásához kötni. Egyszerűen a gyermek képességei határozhatják meg a tartási kötelezettség korhatárát, amely mellett legfeljebb az atya vagyoni, kereseti viszonyai jöhetnek még tekintetbe. A munkásbiztosítási kártalanítási jog modern szellemét kell követni, amely a gyermeknek 16-ik életévén túl megadott tanulmányi segílyt a tanulmányok sikeres folytatásának igazolásához köti (országos pénztári alapszabály 80. §.), tekintet nélkül a szülők társadalmi állására. A még csak jövőben esedékes tartásdíj megítélésére nézve érdemes felemlíteni a budapesti kir. ítélőtábla P. III. 5.949/916. sz. elvi határozatát, amely szerint »ha a gyermek nyilvános intézetben (menhely) közkölségen nyer elhelyezést a természetes atya már előre marasztalható a tartásban attól az időtől, amikor a gyermek a menhelyet elhagyja.

Gazdaságilag kedvezőbb helyzetbe jutott a törvénytelen gyermek a vagyon és örökösödési jogának kiterjesztésével is. Sajnálatos, hogy a családi állásának (status) elismerése ezzel lépést nem tart. Úgy, hogy *erkölcsi tekintetben* változatlanul mostoha megítélésben részesül a törvénytelen gyermek. Ennek jog szerint ma sincs családja, rokonsága, egyedüli rokona az anyja. Ez a jogtalanság a mai jogrendszerünkbe nem illik bele, ennek fentartását jogérzetünk, vagy valamely szükség nem követeli. Hogy mégis jogszabályként mereven tartja magát, noha a jogi értelemben vett rokonság fogalmával ellenkezik, az csupán tradicionális okokra vezethető vissza. A rokonság a vérségi köteléken alapszik, nem zárható ki ebből a törvénytelen gyermek sem. A rokonság alapítja meg a törvényes örökösödési kapcsolatot is. Amilyen mértékben elismerjük a törvénytelen gyermek örökösödési jogát, legalább is oly mértékben kell őt befogadni a rokonságba is. Még sem ezt látjuk. A törvényes örökösödési joga lényegesen tárgult — amint azt alább kimutatjuk —, státusa azonban változatlan maradt.

Az örökösödési jog terén a törvénytelen gyermek szempontjából úttörőnek mondhatjuk a Kúria 79. sz. polg. döntvényét, amely a törvénytelen gyermeknek az anyja után való örökösödését akkor is elismeri, ha mellette az anyjának törvényes leszármazói is maradtak. További haladásról tesz tanuságot a 2.892/911. és 2.553/913. sz. határozata, amelyek szerint a törvénytelen származás az anyai ágon nem szakítja meg az örökösödési kapcsolatot. pl. a törvénytelen származású anya törvényes gyermeke a képviselői elvnel fogva örököl előbb elhalt anyja jogán nagyanyja után is; vagy az 1916. P. VII. 531. sz. határozat, amely az anyja képviselői jogán az anyja testvérei után akkor is ad törvényes örökösödési jogot a törvénytelen gyermeknek, ha más oldalági örökös is van. A törvénytelen gyermek köteles részre is jogosult az anya és ennek összes felmenői után, épp úgy, amint a törvényes leszármazó (K. 10.609/1915); anyai vérrokonai után és ezek viszont az ő hagyatékában kölcsönösen örökösödnek (K. 2.488/914. 5.396/914., 6.261/914.).

A törvénytelen gyermek az anyai ágon tehát örökösödés szempontjából már csaknem olyan tért hódított, mint amilyen a törvényes leszármazót megilleti. Rést kell még ütni azon a merev állásponton, amely a törvénytelen gyermeket atyjától és ennek rokonságától elzárja. Törvényhozásunk erre nézve már alkotott precedenst a munkásbiztosításban, nem téve különbséget törvényes és törvénytelen leszármazó közt a kártalanítási

igény tekintetében. Itt tehát jogilag is kapcsolat létesült a gyermek és természetes atya közt. Ennek analogiájára meg kell teremteni a jog egész területén az említett kapcsolatot. A háború kétségkívül olyan irányzatot teremtett, amely a törvénytelen gyermeket közelebb fogja hozni atyjához. Ismeretes az a kormányrendelet, amely a törvénytelen gyermeket hadi segélyhez juttatja, bár anyja külföldi honos, mert a hadbavonult természetes atya magyar állampolgárságát tekinti irányadónak a hadisegély szempontjából (H. M. 138.581/916). Németország a hősi halált halt férfi jegyességének megadja a «Frau» címet, figyelemmel a születendő gyermekére. Nem látjuk akadályát annak sem, hogy az ilyen gyermek törvényesnek mondassék ki. Nagyobb mérvű jóakaratra általában meg kellene nyilvánulni a törvénytelen gyermekkel, illetve még az anyjával szemben, hogy ez ne szegyenét lássa a gyermekben, akit rejtegetnie kell, vagy láb alól eltesz. Teljes felkarolása az a praevenció, amely a gyermekölés büntetékének kiküszöbölésénél kriminálpolitikai szempontból sokkal fontosabb szerepet tölt be, mint az amúgy is csak enyhén alkalmazható büntetés.

A gyermek védelmét szolgálják a gyermek *törvénytelenítésének* jogi korlátai. A jogi védelem (praesumptio iuris) a gyermek törvényessége mellett van, ha a házasságban élő nőtől, vagy a házassága megszűntét követő 10 hó alatt született (mater semper certa est, pater est quem nuptiae demonstrant). Megfelelőbb terminologia a »házasságon kívül született gyermek,« s talán rövidség okából használatosabb a törvénytelen gyermek kifejezés. A polgári törvénykönyvtervezet helyesen a »természetes gyermek« megjelölést fogadta el. Ez utóbbiak nem oly megbélyegzők a gyermekre, s a fogalmat is inkább fedik.

A *törvénytelenítés korlátai* közé tartozik, hogy a *férj* a házasságkötést követő 6 hónapon belül született gyermek törvényességének újabb gyakorlat szerint a születés tudomásulvételétől számított egy éven belül mondhat csak ellen; hogy a férj életében csak ő, halála után jogutódai csak akkor támadhatják meg perrel a törvényességet, ha a férj a pert már megindította, vagy éppen gátolva volt. Ilyen gátló okul fogadta el a bíróság legújabban a férjnek a jogban való tájékozatlanságát, ami a családi állás védelmét tekintve, némi visszaesést jelent. A német polgári törvénykönyv nyomán (1591—1600. §.) kifejlődött gyakorlat szerint a férj halála után *bárki* hivatkozhatik incidentaliter a gyermek törvényteleniségére, ha ehhez valamely *jogos érdeke* fűződik. Ez kifogás útján tehető, de hatása csak inter partes terjed ki. Ez is tágítása az említett korlátoknak, szemben az előbbi helyzettel, amely szerint csak az örökös hivatkozhatott a törvényteleniségre. Ez a partialis visszafejlődés azonban csak látszólagos, mert nem egyszer éppen a gyermek érdekében van, hogy törvényteleníttessék. E szempontból az anyának is meg kell adni a jogot, hogy a gyermeke törvénytelenítését kérhesse. Ennek útját állják ugyan a ma fennálló jogszabályok, de a polgári törvénykönyvtervezet módot nyújt az anyának a törvénytelenítési eljárás kéréséhez azáltal, hogy az új polgári perrendtartástól (697. §.) eltérőleg az anya perbevonását a gyermek törvénytelenítéséhez nem kívánja meg. Az esetet megvilágító példa kínálkozik a munkásbiztosítási jogban. Az üzemi baleset folytán elhalt pénztári tagnak a vele együtt élt férjes nőtől származott gyermeke mindaddig nem részesülhet kártalanításban, míg családjogi helyzete rendes bírói úton tisztázást nem nyert (1907: XIX. t.-c. 180. §.). Erre való tekintettel érdeke az anyának, hogy a gyermek törvénytelenítését kérhesse, mert ha ez sikerrel jár, a gyermek mint a baleset folytán elhaltnak természetes gyermeke kártalanításhoz jut. A férj ugyanis legtöbb esetben tudomással sem bír arról, hogy a tőle külön élő feleségének mástól gyermeke született, s ennek törvénytelenítése érdekében sincs.

Gyakoribb eset és csaknem kivétel nélkül a gyermek javát szolgálja

a törvényesítés. Ez rendszerint utólagos házassággal (*legitimatio per subsequens matrimonium*) történik. A házasságnak ily célból való megkönnyítése tehát első rendű érdek. Ezt tartja szem előtt a 3.984/1916. M. E. sz. legújabb kormányrendelet, amely lehetővé teszi az ellenség hatalmában levő hadifoglyoknak a meghatalmazott útján való házasságkötést (ez az osztrák jogban, kánonjogban ma sem ismeretlen); továbbá a 3.983/1916. M. E. sz. rendelet bizonyos akadályokat kiküszöböl, kivételeket statuál a katonai szolgálatot teljesítők házasságának megkönnyítése végett. Így a háború ideje alatt kihirdetés nélkül és a nem illetékes anyakönyvvezető előtt is megköthető a házasság. Vitás ma is az említett törvényesítés *joghatálya* a törvényes születésű testvérekkel szemben. A Kúria, a Code Civile és a kánonjog nyomán haladva, a törvényesítés *visszaható ereje* mellett foglal állást anélkül, hogy a törvényes ágyból származott gyermekek előbb szerzett jogait sérteni akarná. Ez tehát egy kompromisszumos álláspont, amely nem tekinthető kielégítőnek a törvénytelen gyermek szempontjából. Kimondja a Kúria, hogy törvényesített gyermek jogállása és öröklési joga ugyanolyan, mint atyjának törvényes ágyból született gyermekeié; ezekkel teljesen egyenlő jogokkal, — mégis csak a szülők közt létrejött házasság napjától kezdődően bír (10.976/1915.); a törvényesítés joghatálya visszahat ugyan a gyermek születési időpontjára, minélfogva a házasságban született gyermekkel azonos jogi tekintet alá esik, mégis azzal a kivétellel, hogy ez utóbbinak már szerzett jogait nem sértheti (4.758/1915.); az utólagosan törvényesített gyermek köteles rész sérelme címén is megtámadhatja azt az ajándékozást, amelyet atyja a születés és házasságkötés közti időben tett. A Kúria a feltétlen visszaható erőt nem meri kinyilvánítani, de hogy ez be fog következni, erre a határozatok szövegezéséből méltán lehet számítani.

A törvénytelen gyermek jogának merész és mindenestre örvendetes kiterjesztését látjuk a *munkásbiztosítás újabb gyakorlatában*. A budapesti munkásbiztosítási választott bíróság ama ítéletét itt sem hagyhatjuk szó nélkül, amely *de lege lata*, erős szociális érzékre valló törvénytárgyozással a törvénytelen gyermeket a kártalanítás tekintetében teljesen árvának tekinti és neki kétszeres járadékot juttat (1913. A. bal. III. 8/6). Az állami munkásbiztosítási hivatal az elsőfokú bíróság indokolását magáévá téve, az ítéletet helybenhagyta (1913. P. 508/2.). A megokolás röviden az, hogy a törvénytelen gyermekre hátrányos, hogy az anyja özvegyi járadékban nem részesül, s ez a hátrány a kétszeres járadékkal elimináltatik. Ezzel már most általában kimondható volna, hogy minden gyermek, akinek anyja járadékban nem részesül, kétszeres járadékot kapjon. Odáig azonban nem terjedhet a törvénytelen gyermek érdekét szolgáló tág törvénytárgyozat, hogy ez által a sorrendben következő más igényjogosultak (szülők) sérelmet szenvedjenek. Ezzel kapcsolatban megemlíthetjük a munkásbiztosítási törvény ama nagy fogyatékoságát, hogy a testi, vagy szellemi defektusban szenvedő, s emiatt önmagukat fentartani nem képes már 16 éven felüli gyermekek kártalanításáról nem gondoskodik. Volt eset a választott bírósági gyakorlatban, hogy a bíróság ezekre is kiterjesztette az igényjogosultságot, ez azonban nem mondható a törvényből folyónak és épp ezért követésre nem talált. Az ilyen gyámoltalan gyermekek kártalanítása ugyanolyan jogalapon mint a szülőké — kimondható lesz a törvényrevízió kapcsán, minthogy ezek is feltétlen segélyre szorulnak és túlnyomóan elhalt atyjuk tartására voltak utalva. Végül az örökösödés analógiájára kártalanításban részesítendő volna a baleset folytán elhalt pénztári tag törvénytelen leányának gyermeke is (quasi unoka).

A munkásbiztosítási törvényen kívül, sajnos, alig látunk egyenlő elbánást a törvényes és törvénytelen gyermek közt. Sporadikus kísérletekre bukkanunk, pl. a Székesfőváros gázműveinek nyugdíjszabályzat-tervezete kontemplálta a törvénytelen gyermekek feltétlen ellátását. Ez mégis kimaradt a szabályzatból és azt csak különös méltánylást érdemlő esetekre

hagyta meg a bizottság, úgy okoskodván, hogy a természetes atyát nem lehet kötelezettségei alól felszabadítani. Ez azonban nem elfogadható megokolás, mert a nyugdíjintézetnek megmarad a visszkereseti joga a nyújtott ellátás erejéig a természetes atyával szemben, s a törvénytelen gyermek az eredeti tervezettel feltétlen ellátáshoz jutott volna.

A törvénytelen gyermek mai helyzete szempontjából még az újabb gyermekvédelmi, illetőleg anyavédelmi intézkedések érdekelnek bennünket. Az *anyavédelem* a születendő gyermekre tekintettel illeti meg az anyát, amint Zwiedineck-Sudenhorst »*Arbeiterschutz*« című művében mondja: a különös nővédelem (specifischer Frauenschutz) nem privilégiuma a nőnek, hanem megilleti őt, 1. mert fizikailag mögötte áll a férfinak, 2. mert a jövő nemzedék hordozója. Az anyavédelem az anyasági biztosítással nyer majd megvalósítást. Itt csak egyes vezéreszmékre mutatunk, mint a szülő nőnek 6—8 hétig való eltiltása a munkától (pl. Svájcban), a gyermekágyi segély felemelése (az országos pénztár erre vonatkozólag már határozott), szoptatási segély, illetve jutalom a gyermekét önmaga szoptató anyának (l. erre nézve az új osztrák betegsegélyzési novella tervezetét), ingyen szülészeti támogatás az országos betegápolási alap terhére eső ingyenes ápoláson kívül. Ezek volnának a leggyakrabban hallható kívánalmak. Az anyának a lebetegedést megelőző és követő 6—8 hétre való megkímélése minden nehezebb munkától egyes németországi nagy gyárak gyermekhalandóságát lényegesen leszállította. Magyarország csecsemőhalandósága már a háború előtt jóval túlhaladta az európai átlagot a maga 20⁰/₀-ával (Norvégiában pl. ez 7⁰/₀-ot tett ki). A háború folyamán nálunk 27⁰/₀-ra szökött fel a csecsemőhalandóság és ez egyre növekszik. Különösen az egy éven aluli gyermekek nagy része (80⁰/₀) pusztul el. Ha még tekintetbe vesszük, hogy havonként 20—30 ezerrel kisebb a születések száma, mint háború előtt és hogy a halálozások — a harctérieket nem számítva — évenként a 850 ezret elérik, akkor a védelmi intézkedések sürgős szüksége eléggé kézenfekvő lesz. Addig is, míg ily célú újabb intézmények létesíthetők, a már fennállókat kell fokéletesíteni. Így az állam lásson el minden kórházat szülészeti osztállyal. A kórházon kívül nyújtott ápolás nem kielégítő. Közápolásra éppen a házasságon kívül teherbe jutott nők szorulnak s így a törvénytelen gyermekek megmentése végett kell a kórházi ápolást részükre biztosítani.

Az anyavédelemnél is fontosabb talán a *közvetlen gyermekvédelem*, a gyermek jövő fejlődésének biztosítása. A kormány adott is ki nemrégén egy rendeletet a munkába járó anyák gyermekeinek védelméről (B. M. 72.078/1916.). Ebben a csecsemőtáplálásra és ápolásra vonatkozó kioktatást is találunk. Mindaddig azonban, míg külön e célra országosan szervezett intézményt nem létesítenek, hanem e feladatok megoldását a rendes foglalkozásukkal amúgy is túlterhelt tanszemélyzettől, vagy magánegyének nobile officiumától várják, addig a kívánt eredmény be nem következhet. A szükséges követelmények közé sorolják a csecsemőfelügyeletet minden községben külön e célra kinevezett hivatásos védőnőkkel, akik az anyákat kellően ki is oktatják; továbbá a napközi otthonok szaporítása, főleg ott, ahol felügyelet nélküli gyermekek nagy számban vannak, mint a mezőgazdaságokban, iparvállalatokban, mindezek természetesen állami segítséggel létesíthetők és tarthatók csak fenn. A tömeg-milieunek megváltoztatására (mint Apponyi hangoztatta) a munkás gazdasági helyzetének (standardjának) emelése szükséges, a higiénikus követelményeket a munkásosztályban is ki kell elégíteni. Tudjuk, hogy evégből a szociális törvények egész sorozatára van még szükség, ezek nélkül a kedvezőtlen viszonyok a munkásnép körében meg nem javulnak. (Ide tartozik az aggkor- és rokkantbiztosítás, a munkanélküliség esetére való biztosítás és a hátramaradottak biztosítása, amely utóbbit az 1914. évi osztrák biztosítási törvényjavaslat már megvalósítani kívánt, kapcsolatban a rokkantbiztosítással.)

A házasságon kívüli együttélésből — ha nem is származtathatunk mindjárt hitvestársi jogokat — bizonyos mérvű kártalanítást mégis adni kell a nőnek. Első sorban arra gondolunk, amidőn az együttélésből gyermekek származnak. Bírói gyakorlatunk csak a kezdetén tart a reformnak, amikor a nőnek a szülés okozta munkaképtenségért csábítás esetében ad kártérítést. A csábítás fogalmát a nő érdekében kiterjeszti az újabb gyakorlat. Így kártérítést (napi 5 K) ítelt meg a Kúria a nőnek a szüléssel járó munkaképtelenség idejére azzal szemben, aki a csábítást hivatalából kifolyólag hadisegély kilátásba helyezésével követte el. (8.704/915.)

Erős lendületet vett a törvénytelen gyermeknek és anyjának védelme a minisztériumnak 3.982/916. M. E. sz. f. é. dec. 1-én életbelépett rendeletével, amely a »házasságon kívül született gyermekek fokozottabb magánjogi védelmét« a polgári törvénykönyv javaslatából (Bizottsági szöveg 226. és 227. §.) még ennek törvényre emelkedése előtt háborús kivételes hatalom alapján átülteti a való életbe. (A hivatkozott szakaszok méltatását l. dr. Szokola Leó már említett cikkében.) Itt csak röviden jelezzük a fontosabb rendelkezéseket, amelyek egyrészt eljárásiak, másrészt anyagi jogi kiterjesztéseket tartalmaznak. A járásbíróság sürgős szükség esetében a kereset megindítása előtt is tárgyalás nélkül, valószínűvé tett tények alapján ideiglenes határozattal (végzéssel) elrendelheti a tartás kiszolgáltatását, amely határozat azonnal végrehajtható. E végből egyéb sürgős intézkedések tehetők. A természetes atya kötelezettségét kiterjeszti a rendelet az anyának a szüléssel járó költségeire és ezzel összefüggő egyéb elkerülhetetlen szükséges kiadásaira; ezenkívül az anya tartására a szülés előtti két héten és a szülés utáni négy héten át, amely tartás mértéke az anya társadalmi állásához és a kötelezettnek vagyoni viszonyaihoz igazodik, de mindezek megilletik az anyát tekintet nélkül arra, hogy tényleg mennyit költött és hogy a gyermek élve született-e vagy sem. A kötelezés már a gyermek születése előtt is megtörténhet az első három havi részlet, illetve az anyatartás két heti részlete erejéig, olyképen, hogy a megállapított összegek feltétlenül azonnal bírói letétbe helyeztessenek. Az anyatartás két heti részletének a szülés előtt való kifizetése is elrendelhető. Egyéb eljárási egyszerűsítéseken és könnyítéseken kívül említést érdemel még, hogy a kis-korú anyát cselekvőképességgel ruházza fel, a szegénységi jog igazolás nélkül is megadható neki, végre nem akadályozza az eljárásnak a tartásra kötele katonai szolgálata és a végrehajtás is minden akadály nélkül végigvezethető.

Ezek a rendelkezések kétségkívül sok oly esetben fognak sikerre vezetni, amelyekben a rendes eljárás mellett eredmény be nem következett volna. Nem kerülhető el, — mint minden gyorsított eljárásnál — az anyagi igazság sérelme sem, e tekintetben nehéz feladat elé állítja a bírót a rendelet, amikor perrendszerű bizonyítékok nélkül kell marasztalnia. Igaz ugyan, hogy csak ideiglenesen marasztal, de az azonnali végrehajtásból előállott kár ritkán térül meg a szegény tartásra jogosultaktól. Mégis az ilyen esetleges zaklatást, illetve károkozást alá kell rendelni annak a magasabb szociális érdeknek, amely a tartásdíjak gyors behajtásához fűződik. A háború nem egyszer érinti az egyént igaztalanul az összesség érdekében hozott kivételes rendeletek által, s ez a szóban forgó esetben sem kerülhető el. Valami lényeges eredményt az újítástól ne várjunk, mert ez sem biztosítja a törvénytelen gyermek feltétlen tartását. A gyorsított eljárás, vagy a kötelezettség mérvének kiterjesztése a kötelezettség alól való kibúvást nem akadályozza meg az esetek többségében és nem vezet eredményre ott, ahol lefoglalható vagyon alig kínálkozik. A jövő nemzedék megmentése az összesség terhe, az állam biztosítsa minden törvénytelen és elhagyott gyermek szükséges tartását, ezt a tartásdíj iránti per kimenetelétől, a végrehajtás eredményétől függővé tenni nem lehet. A kockázatot ne a tartásra szorult, hanem a köz viselje.

A gyermekvédelem megszervezésénél nem kerülheti el az illetékes tényezők figyelmét a *fiatalkorúak bírósága*, mint amelyre a *gyermeknevelés* is bízható volna. A fiatalkorúakkal szemben ma alkalmazható büntetési nemek (dorgálás, próbárabocsátás, javító nevelés) célzata nem a megtorlás, hanem a nevelés. A büntetés helyes alkalmazása végett meg kell ismernie a bírónak a gyermek egyéniségét, összes életkörülményeit, s ezt a közvetlenség elvénél fogva tökéletesebben elérheti a bíróság, mint a gyermekvédelemmel foglalkozó, de a gyermekek egyéniségét meg nem ismerő, a gyermekekkel közvetlenül alig érintkező intézmények (árvaszék, gyermekmenhely). Ausztriában, Németországban bírói hatóság látja el a gyámhatósági teendőket is anélkül, hogy a bírói és közigazgatási funkciók eme egyesítése politikai aggályokat keltene.

Különös gondoskodásra érdemesek azok a gyermekek, akik az *anya hadbavonulása* miatt maradtak tartás vagy gondozás nélkül. A részükre juttatott hadisegéllyel még távolról sincs ezek gyámolítása befejezve. A kormány intézkedett is, hogy azok a gyermekek, akiket a hadisegély mellett is pusztulás fenyeget, a gyermekmenhelybe felvétessenek. A menhelyek korlátolt befogadó képességüknél fogva inkább közvetítő szerepre utaltak. A gyermeket felveszik a menhely kötelékébe, de gondozásra helyezik családhoz, esetleg vissza az anyához, soknak éppen nem mondható (3—24 K) havi tartásdíj ellenében. Egyszerűbb eljárás volna, a hadisegélynek a szükséghez mért felemelése. A hadbavonult a házasságon kívül született gyermekét újabb rendelkezés szerint közvetlen katonai felsőbbbsége előtt is elismerheti, s ez a katonai hatóság megkeresésére az anyakönyvben feljegyezhető. Németország még az ellenség gyermekét is felkarolja. A háború szülöttei, az ellenség által nemzett törvénytelen gyermekek felnevelését magára vállalta. Ez részbeni elismerése annak, hogy az állam felelős a hadviselésből egyeseknek okozott közvetlen kárért.

A törvénytelen gyermek helyzetének fenti ismertetéséből annyit megállapíthatunk, hogy az utóbbi időben, főleg a háború hatása alatt, határozott javulás állott be. Sok kívánni való maradt még hátra, de a látható csekély eredményt is, mint az egyenlőség eszméjének újabb térhódítását, örömmel kell fogadnunk.

Háborús jogelvek.

Irta: Ágoston Péter.

I.

Spártában volt háborús király és volt békekirály. Volt háborús és békés igazság, volt háborús jog és békés jog. S ami Spártában ezredévek előtt volt, azt most egész Európában felújították, — van háborús törvény, van háborús jog és van háborús igazság. Ez a háborús törvény, jog és igazság egészen más, mint a békés volt.

Háborús király nincs s így nincsen, aki megtestesíti a háborús jogot s így sokan nem akarják észrevenni, hogy van egyáltalában s sokan nem akarják meglátni, hogy a háborús jog más, mint a békés jog. Igaz, hogy a háborús jog az állam lényegéből folyik és ennek mai formájában való megőrzésére szolgál, de kétségtelen, hogy ez nem változtat azon a tényen, hogy van.

De ha a háborús jog az állam fenmaradását szolgálja a háború alatt, mennyivel inkább szolgálja akkor a békés időben, amikor az államnak

éppen úgy szüksége van arra, hogy fennálljon, mint akkor, amikor háborúban van. Ha valamely jogelv az állam fennmaradását háborúban is képes biztosítani, mennyire tudta volna akkor ezt békében megtenni!

Mi már most a kétféle jog közti különbség?

A békés jogelvek a vagyonos és vagyontalan polgárookra nézve kétféle alaptól indultak ki. Amíg a vagyonosok kötelességét a béke idején a fizetésre korlátozták és jövedelmük csekély részének adóként való elvitelével megelégedtek, addig a vagyontalan polgárok kötelessége már a békében is a személyes munka volt. Ezeknek munkakötelessége nemcsak a *köz-munkakötelezettségben* nyert kifejezést, hanem abban a körülményben is, hogy általános munkakötelezettségük meg volt a törvényben, mert hiszen a nemdolgozás és a csavargás egy s ugyanaz a büntetendő cselekmény. *A vagyonosok ellen negatív, a vagyontalanok ellen pozitív hatású szabályok voltak érvényben.*

A jogrend elismerte, hogy kétféle polgár van: a vagyonos és a nincsetlen. Az elsővel szemben enyhe, negatív szabályokat enyhén hajtott végre; a nincsetlen polgárokkal szemben a munkakényszeret kimondó szigorú törvényeket, szigorúan.

Már régen a békében is követeltük sokan a gazdagokkal szembeni szigorúbb, legalább negatív törvényeket olyképen, hogy legalább annyi adót fizessenek, mint amennyi értékük van és ne annyit, amennyi a jövedelmük. Még ezt az elvet sem sikerült megvalósítani. Sőt a háború alatti vagyonszó adó sem valósítja meg ezt az elvet más adónak megfelelő arányban.

Igaz, hogy minden adó indirekte mindenkit hajt arra, hogy vagyonából minél nagyobb jövedelmet vegyen ki. de ez csak bizonyos jövedelemig hat, azon túl ez az ösztöke erőtlén. Így van ez a sok százezernyi egyéni jövedelmeknél.

A nincsetlenekre nézve a háborús törvény következetesen haladt azon az úton, amelyen a békében elindult s zajtalanul megcsinálta nálunk azt a polgári munkakötelezettséget, amely felett most nemrégén tárgyaltak Németországban és amelyet csak most fogadtak ott el. A hadsereg számára szükséges vállalatokat a hadvezetőség szintén lefoglalhatja, de ez csak a gazdag vagyona s nem az ő személye.

A háborús terhek miatt még sem a szegények panaszkodnak, hanem a gazdagok, mivel ezek a velük szemben érvényesülő negatív kényszereszközöket is jobban érzik, mint a pozitív kényszerhez szokott nincsetlenek ezeket. A mai kormányzás művészete ma is teljes mértékben érvényesül: kedvezménykilátást annak, aki erős. A háborús jog koncessziókat tesz a békés jognak és megtartja ennek szellemét.

Ahol kevés helyen rést ütött mégis a háborús a békés jog várfalain, ott most ott ülnek az uralkodó osztályok sirató asszonyai és világgá sírják azokat a nagy áldozatokat, amelyeket az uralkodó osztály hoz. Amíg azonban az uralkodó osztálynak most is megmarad az a vigasza, hogy a háborús jog a háború után elmulik, addig kérdés, hogy a nincsetlenek táplálhatják-e ugyanezt a reményt? Pedig azért követelték a vagyon nagyobb kötelességekkel való megrovását, mert a tömeg emberi élete szempontjából ezt szükségesnek, sőt elkerülhetetlennek ítélték.

Ezért a háborús jog nem is okozott olyan örömet a nincsetlenek közt, mint amekkora vívmánynak látszik a jogfejlődésében. Csak a háború hozta és a béke elviszi, mint ahogyan a béke megkötésével leszállt a hatalom polcáról a háborús spártai király és felszállt a békekirály.

A mai háborús jog fentartotta a békés jognak azt az alapelvét, hogy a terheket nem szabad arányosan rárakni a polgárookra. De egyúttal úgy megnövelte az állami hatalmat, hogy azoknak kezében, akik a hatalmat kezelik, ma összehasonlíthatatlanul nagyobb erő van, mint volt bármikor. A hatalmat azonban most is az uralkodó kisebbség kezeli.

II.

A háborús jog tulajdonképeni alapelveit vizsgálva mármost, azt látjuk, hogy ez első sorban az emberek életének igénybevétele alapján áll. A háborús jogállapot ugyanis ezt tartja:

1. az ember élete az állam érdekében feláldozandó, a vagyon feláldozható.

Megnyilvánul ez az általános védkötelezettségnek mai szellemében és az állam igénybevette rekvirálási jogon. Nemcsak hogy nem visz el minden vagyont, hanem legfeljebb a termelvényeket, amikor elviszi az embert. Igaz, hogy ad ezért háborússegélyt a tartásra jogosultaknak, de senki sem merete még azt a véleményt kockáztatni, hogy ez kárpótlás.

A vagyon általános védkötelezettségét még nem iktatták törvénybe, pedig a vagyon mindenképen kisebb érték, mint az élet, mert hiszen a vagyon csak az élőknek érték és arra való, hogy az életet szolgálja.

2. Mindenki köteles dolgozni, szólana a második háborús jogi alapelv. De ennek az elvnek következetes érvényesítése a társadalom mai szervezeténél fogva elmarad.

3. Az állam fenmaradásához a vagyonnak is hozzá kell járulnia és nem szabad a halálkonjunkturát szabadon kihasználnia, tehát a termelvények árát a hatóság maximálhatja, a termelést szervezheti.

4. A vagyon tartozik az állam fenmaradása érdekében termelni s ha a tulajdonos nem teszi, akkor az állam teszi, ennek a módja a különféle ellenőrzési bizottságok útján történik. De nincs meg a vagyonra vonatkozó az a kötelesség, hogy termelő eszközzé tartozzék átalakulni, mint ahogyan a békés polgárnak katonává kellett lennie. A gazdag ember nem tartozik termelő üzemet létesíteni a vagyonából.

Az elvek felsorolása során már rámutattunk azokra a lényeges hiányokra is, amelyek az alapelvekben vannak. Most nézzük meg, hogy az ezek alapján épült részletes intézkedések miképpen válnak be.

Amikor ezeket vizsgáljuk nem szabad, hogy azzal áltassuk magunkat, hogy ezeknek az elveknek bármi közük is van a hűbéri és úrbéri korban megvolt művelési kötelességhez vagy hogy ezek az elvek és az a körülmény, hogy a front mögött a katonák földet művelnek, iparüzemeket tartanak fenn, szocialisztikus elvek megvalósítását jelentik.

A helyzet egészen más. A háborús jogelveket egyrészt az a kényszerhelyzet szülte, hogy az államnak szüksége volt a termelés fokozására, másrészt az a körülmény, hogy általános védkötelezettség folytán a férfiak legnagyobb része már úgyszólván az állami hatalmat kezelők rendelkezése alatt áll. A háború ezek részére a feltétlen engedelmisséget jelenti.

Miután mármost az állam nem rendelkezik olyan vagyoni és termelő-eszközkataszterrel, amely lehetővé tette volna, hogy ugyanezt az eljárást kövesse, mint a hadkötelezettség szempontjából, ahol egyszerűen besorozta az embereket katonáknak, másképen járt el az üzemtulajdonosokkal és főleg másképen a vagyonosokkal szemben, akiket csak felkért, hogy jegyezzenek hadikölcsönt, hogy termeljenek az állam polgárainak.

A termelésre nézve pedig megelégedett azzal, hogy központokba szervezte őket, amelyeknek több kevesebb önigazgatási jogot adva, lehetővé tette, hogy a vérkonjunktúra nyújtotta előnyök nagy részét kihasználva, kényszer nélkül termeljenek tovább. Ezek a központok tulajdonképpen államilag szervezett kartell vagy trösztirodák, amelyek megszerzik a nyersanyagot, eladják a termelvényeket és alkusznek a kormánynyal, amely ma a legtöbb cikk vevője.

Ilyen központ van a gyapjúra, vászonra, lenre, selyemre, gyapotra, kenderre, olajra, burgonyára, cukorra, cserhánásra, szeszre, stb. Egyedül

a jog szempontjából nézve, azonban ezek a központok mégis annak a nagy elvnek áttörését jelentik, amelyet akként fejeztek ki a vállalkozók, hogy ők akarnak a maguk üzemében az urak lenni. Ma nem urak az üzemben, mert a központok utasításához képest kell termelniük. Igaz, hogy ezelőtt sem voltak, ha kartellekben egyesültek, de ez a kérdés most nem tartozik ide.

Azzal viszont, hogy munkáspanaszbizottságok is vannak, ismét annyiban korlátozott a joguk, amennyiben a munkásokkal szembeni jogkörük sem olyan, mint békés időben.

Miután itt azonban első sorban is a termelésről van szó, tehát tudnunk kell, hogy a vállalkozó e tekintetben állandó ellenőrzés alatt állván, nem ura többé üzemének.

A vállalkozó tulajdonképpen nem ura üzemének még akkor sem, amikor kartellbe lép, mert hiszen ez már annyira korlátozza, hogy alkalmazkodnia kell a közösség előírta elvekhez. De a kartell korlátozásait a vállalkozók szeretik akként feltüntetni, mintha maguk mondtak volna le bizonyos jogokról s így a kartellben nincs is jogkorlátozás. Tudjuk azt, hogy a kartellbe nemlépés ma már a tönkretétellel egyenlő és ezért a szabad belépés emlegetése hipokrizis.

A háborús jog kétségtelenül nagyobb mértékben korlátozza a vállalkozót, mint a kartell, de azért még sem olyan mértékben, mint ahogyan az egyes embert általában. Az állam és a kartell között mégis lényeges különbség van, mert a kartellt valamiféle társadalmi alkotmányos korlátozásnak érzi, mert vele egyenlő jogállásúak a vele történt megállapodás eredményeképpen korlátozzák. A háborús jog szerinti korlátozás a mindenki államának korlátozása, amely éppen ezért súlyosabban nyomja a vállalkozót. De nyomja azért is, mert a kartell mégis egyedül a haszon megnövelésére való, de a háborús jog a háború céljának biztosítására.

Egészen más ezekkel szemben a szociális jog szerinti korlátozás, amelynél fogva az üzemi alkalmazottak a maguk érdekében gyakorolhatnak korlátozó jogokat a vállalkozóval szemben. A háborús jog éppen ebben az irányban nem hozott semmiféle javulást. Az alkalmazottnak ma még kevesebb joga van a vállalkozóval szemben, mint volt a háborút megelőző jog szerint.

III.

A háborús jogelvek közül az ármaximálás, a termelési központok, a termelést ellenőrző bizottságok azok a lényeges intézmények, amelyek a vállalkozókat korlátozzák. Ezek az intézmények adnak a békés jogrenddel szemben a háborús jognak jellegét.

De ezekben a jogelvekben semmi sincs, ami a termelést magát átalakítaná, ami a munkáltató viszonyát az alkalmazotthoz megváltoztatná. Nincs semmi, ami túlmenne azon a határon, amelyet a magántulajdonon alapuló állam megvédésének harcában az állam a magántulajdonnal szembeni kötelességének ismer. Az állam alapjainak megváltoztatására alkalmas elv volna minden vagyonnak az a kötelessége, hogy termelő munkát végezzen és minden termelési eszköz és termelvénynek az állam részére való lefoglalása.

Ezeknek elismerésére nem lehet ma számítani. De lehet-e arra számítani, hogy a polgárság összessége érdekében létesített azok a szabályok, amelyek békés jogrendben elősegítenék a nagy tömegek megélhetését, — érvényben maradnak?

Ez az a kérdés, amelyre feleletet csak a politikai viszonyok tárgyalása kapcsán lehet adni s ezért ez a kérdés nem is tartozik ide. A jog

fejlődése szempontjából nézve ezt a kérdést, csak annyit lehet megállapítani, hogy a jognak mindinkább a tömegek érdekét kell szolgálnia a kisebbséggel szemben, de arra a jog nem adhat feleletet, hogy ez a helyzet mikor következik be. Arra a körülményre való tekintettel, hogy ma is azzal az indokolással korlátozzák már a vagyonos kisebbséget, mert a többségnek — az államnak — van rá szüksége, remélni lehet, hogy ez az idő nincsen messze.

Valószínű fejlődési lépcsők ezen az úton minden vagyonnak általános védkötelezettsége bizonyos megállapítandó százalék erejéig; aztán minden vagyon termelési kötelessége; végül minden termelőeszköznek államosítása.

Ezeknek az elveknek megvalósítása volna a háborús jognak szociális jogelvek alapján való átalakítása, míg a mai háborús jog az individuális és közérdekellenes magánjognak a háborús célok érdekében való némi korlátozása melletti fentartása.

Az angol szociális biztosítás a háborúban.*)

Írta: dr. **Alfred Manes** tanár, Berlin.

Angliában a szociális biztosítás — oly értelemben, ahogy az Németországban van — tudvalevőleg csak korlátozott állapotban áll fenn. A »National Insurance Act« (1911. december 16.) Anglia alsó néposztályai javára a betegség, a rokkantság és a munkanélküliség esetére való biztosítást és az anyagi biztosítást kívánta bevezetni, egyben a tuberkulózis nagyarányú állami leküzdését célozta.

Ez a nemzeti biztosítás a háború kitörésekor csak két esztendő múlva tekinthetett vissza, oly időtartamra, amely nem látszik elégségesnek arra, hogy alatta a kényszerbiztosítás mélyebb gyökereket verhetett volna, annak dacára, hogy a betegség esetére való biztosítás szervezete lényegében oly biztosítási szervek vállain nyugszik, amelyek keretében már 1912 előtt sok millió személy önkéntesen biztosítva volt. Ámde nyilvánvalóan nagy hibát követtek el akkor, amikor ezeknek a munkássegélypénztáraknak tapasztalatait nagyon is optimisztikus módon fogadták el a kényszerbiztosítás matematikai alapjául.

Egyébként a betegség esetére való biztosítás körül már a háború kitörése előtt is — nyilván — súlyos hiányosságok derülhettek ki, különben érthetetlen volna, hogy miként volt lehetséges, hogy a Fabian Society Sidney *Webb* vezetése alatt működő vizsgáló bizottsága oly éles és jól megalapozott kritikáját nyilvánosságra hozza.

1913. év júliusától 1914. tavaszáig ez a 96 komoly szakértőből álló bizottság, köztük 18 orvos, 6 matematikus, 16 segélypénztári tisztviselő, 13 szakszervezeti alkalmazott, 12 ügyvéd, továbbá egész sora állami és községi tisztviselőknél, megvizsgálta a betegség esetére való biztosítás egész működését és már abban az időben arra, az angol törvényhozót és matematikai tanácsadóit egyenesen megszegényítő eredményre jutott, hogy a Nemzeti-biztosítási-törvény a betegség esetére való biztosításra kiterjedő részében téves feltevéseken épült fel. E téves feltevések következtében egy

*) A Munkásügyi Szemle 1914. évfolyamában megkezdte az angol szociális biztosítás ismertetését azon előadás alapján, amelyet e tárgyról Kis Adolf tartott a Nemzetközi Munkásbiztosítás Magyarországi Egyesületében. A háború kitörése és a háborús viszonyok folytán előtérbe került aktuális közlemények az ismertetést félbeszakították. A »Monatsschrift für Arbeiter- und Angestellten-Versicherung« 1916. évi júliusi számában fenti cím alatt jelent meg Manes professor cikke, amelynek a háborúelőtti időre vonatkozó adatait a M. Sz. 1914. május 10-én már közölte. (L. Munkásügyi Szemle 1914. évf. 313., 345. és 441. old.)

súlyos pénzügyi krízis — amelyvel szemben úgy a közönség, mint a kormány vértelenül áll — elkerülhetetlenül közeledni látszott. A továbbiakban élénken panaszkodik a jelentés az elégtelen orvosi segély miatt, amely különösen az összes súlyos betegségekkel szemben majdnem teljesen felmondja a szolgálatot, megfelelő törvényes határozmányok hiánya következtében. Kimutatta a jelentés a kórházakban rendelkezésre álló ágyak számának elégtelenségét is. Amíg Németországban a kórházak száma a városokban $5\frac{0}{100}$ -ét, a vidéken $3\frac{0}{100}$ -ét teszi ki a lakosságnak, addig Angliában ez a szám $2\frac{0}{100}$ mögött marad; az ország számos részében még az $1\frac{0}{100}$ -et sem éri el. »Ahol azonban egy egész országrészben, vagy több országrészben csak $\frac{1}{4}$ -e, vagy $\frac{1}{6}$ a van meg annak a minimumnak, mint amelyet a német közigazgatás elengedhetetlennek talál, egyáltalán nem, vagy alig áll módjában sok szegényebb vagy kevésbé kedvező anyagi viszonyok közt élő betegnek, hogy gyógyintézetben menedékre találjon«. A bizottság jelentése a nemzeti biztosítás épületét oly áttekinthetetlennek és bonyolultnak találja, egyes részleteiben oly tökéletlenül kidolgozottak, számos nehézségekkel összekapcsoltnak, amely nehézségek elhárítását nyakrafőre elhamarkodták, hogy a jelentés szerint az egész szervezet »többször, mint egyszer közel állott az összeomláshoz«.

Számításokat talál, amelyekből kitűnik, hogy nevezetesen a segélypénztáraknál nők részére kétszer annyi táppénzt kellett kifizetni, mint amennyit az előirányzatba beállítottak; sőt említés tételik női biztosítottak pénztáraitól, amelyek az előirányzott összegeknek háromszorosát és négyszeresét fizették ki. Ama $\frac{1}{4}$ millió nő után, akik a törvény alapján betegség és terhesség esetén segélyezésre jogosultak, már a biztosítás fennállásának első felében — még hozzá olyan évben, amely gazdaságilag Angliára különösen kedvező volt és egészségügyi szempontból az átlagot meghaladta — 700.000 £ volt az a többlet, amelyvel a kiadások a matematikai szakértők által kiszámított összegeket meghaladták és azóta hónapról-hónapra 60—70.000 £ különbözeti összegekkel szaporodott ez a deficit. Nem kevesebbre, mint $2\frac{1}{2}$ millió £-re becsüli a bizottság a mérlegbeli hiányt az 1914. év végére. Ez az elszámítás — amint már jeleztük — abban leli magyarázatát, hogy a munkássegélypénztárak 5—6 millió főre rugó egykori önkéntesen biztosított tagjainak betegsegélyezési költségeit vették az egész 11—12 millió személyre kiterjedő kötelező biztosítás számítási alapjául. Ez éppen olyan kifordított gondolat volt, mintha valaki a mi magánéletbiztosító társaságaink kötelékébe tartozó biztosítottak halálozási arányszámát az egész német népesség halálozására irányadóul fogadná el. A bizottságnak az önkormányzat megszorítására vonatkozó panaszja ugyancsak jogosultnak látszik, nem kevésbé ama szemrehányása is, hogy a tuberkulózis leküzdése, legalább egyelőre, számbavető terjedelmet nem öltött és hogy az egész biztosítás, éppen a legszegényebb munkások szempontjából, akik leginkább rászorultak, a legkedvezőtlenebb módon szerveztetett.

Ha pedig már a háború kitörése előtt ily gyenge lábon állott az angol nemzeti biztosítás legfontosabb részében, hogyan alakulhattak a viszonyok a háború következtében! Mert az állapotok tarthatatlanságát a kormánynak is hamarosan el kellett ismernie s mindenekelőtt az Angliában szokásos módon hivatalos vizsgáló bizottság kiküldése útján próbált segíteni. Nos, 1916. évi májusának végén nyilvánosságra került a hivatalos jelentés. Elismerte, hogy a legsúlyosabb szemrehányások, amelyeket a fábiánusok a törvény ellen intéztek — alaposaknak tekinthetők. Az ismert Bernard Shaw ügyes szerkesztésében megjelenő fábiánus-lap, a »The New Statesman« ezt a kormányjelentést olyként jellemzi, hogy az: »csődnyilatkozat nem több, mint 4 év tapasztalatai alapján«. A törvény tulajdonképeni megteremtőjének, Lloyd Georgenak vagy munkatársainak legfőbb tévedései a következőkben foglalhatók össze:

»1. A munkásnők megbetegedési arányszámát alacsonyra becsülték. Naiv-módon nem vették fel magasabban, mint a munkássegélypénztárak férfitagjait.

2. A férjes asszonyok sajátos betegségei tekintetében intézkedés nem történt. Tény az, hogy a kormány technikai tanácsadói, kizárólag férfiak, egyszerűen megfeledeztek a terhességről.

3. A fokozottabb veszélyességű foglalkozásokat, mint pl. a kőszénbányászatot, szándékosan nem vették külön figyelembe.

A deficit, amelyet most nyíltan elismernek, nem kedvezőtlen alakulás eredménye, hanem kikerülhetetlen következménye hivatalos tévedéseknek. Egy újabb, de kevésbé fontos alapot találtak finansiális megfontolásokra abban, hogy a hadiszolgálat a biztosítottak egészségét befolyásolta.

Különös érdeklődésre tarthatnak számot a kormánybizottságnak a súlyos károk kiküszöbölésére irányuló javaslatai. A pillanatnyilag fenyegető csőd elkerülése céljából egyszerűen megterhelnék a legközelebbi nemzedéket. A bizottság kijelenti, hogy csőd a szó igazi értelmében, államilag szervezett pénztáraknál egyáltalán be nem következhetik, mert az érvényben lévő törvény gondoskodik azokról az eszközökről, amelyek biztosítják a pénztárak pénzügyi egyensúlyát, nevezetesen szolgáltatmányaik leszállítása, vagy a tagsági járulékok felemelése útján. Mindazonáltal — ezt elismeri a kormánybizottság — az egész törvénytervezet szemügyre vételekor kiderül a pénztárak egy részéről, hogy azok az érvényben lévő jog alapján revízió esetén és pedig bizonyos vonatkozásban bizonyára figyelemre méltó nagyságú deficitet tüntetnének fel. Minden további nélkül azt is megengedik, hogy ezekben az esetekben a járulékok teljesen elégtelenek voltak és hogy a biztosítottak folyó igényeinek erős nyomása következtében e pénztárak a kötelezettségeik emelkedésével az előírt tartalékokat felhalmozni nem tudták, vagy nem tudják.

A törvénymódosítások egész sora következne. Így: a tartalékok csekélyebb mértékben dotáltassanak, vagyis a járulékoknak a törvényben előirányozottnál kisebb hányada szolgáljon a tartalékok gyarapítására, ezáltal pedig a járulékoknak megfelelően nagyobb része álljon — a pénztárak közvetlen szolgáltatmányainak nevezetesen a női tagok igényeinek fedezésére, továbbá az állampénztárból jelentékenyebb összegek bocsáttassanak rendelkezésre — mindenekelőtt avégből, hogy a pénztárakat a férjes asszonyok különleges igényeiből folyólag terhelő kockázat rájuk nézve elviselhetőbbé válják. Ugyancsak állami pénzekből különös tartalékalapok teremtesse azzal a cézzal, hogy a biztosított férfiaknál a háború következtében beálló magasabb betegségi költségeket viselni segítsék. Többek között segélyalap létesíttessék oly pénztárak javára, amelyeknél különösen veszélyeztetett foglalkozású munkások vannak biztosítva. Nem kevesebb, mint 18 millió £ töröltessék a törlesztési-alapból azzal a cézzal, hogy a tervbe vett felemelt szolgáltatmányok nyújtásának kezdő időpontja 1932-ről az 1952. évre kitolható legyen. A pénztárak pénzügyi helyzete pedig nem, mint eddig háromévenként, hanem csak minden 5-ik évben vizsgáltsék felül. A férfiak és nők biztosításának elválasztása nem rendeltetnék e kényszerítő formában, azonban az elválasztást melegen ajánlják.

Mielőtt még a kormánynyilatkozat megtörtént volna, a kétségtelenül joggal élesen megtámadott nemzeti biztosítást E. T. Good a »Justice« c. munkáslapban következő megsemmisítő kritika tárgyává tette:

»A kényszerbiztosítás eszméje, amelyet pár év előtt abból a célból vettek át Németországtól, hogy munkásosztályunkat, szakegyleteinket és segélyegyleteinket állami ellenőrzés alá helyezték és hogy a munkásoknak megnehezítsék munkaadójuk hozzájárulása nélkül helyük változtatását,

egyre jobban fut a csőd felé, amely körülményt hivatalosan, de alaptalanul a háborús állapotokkal magyarázzák. Ez a tervezet még nem lépett teljesen életbe, mert a megfelelő eszközök hiányoznak. Így pl. minden 10—20.000 lakosnak megfelelően bizottságokat kellene kiküldeni, amelyek beható vizsgálat és jelentés tárgyává tegyék a biztosított személyek helyzetét, ami által az elismert egyesületeknek a legnagyobb nehézségeket okoznák. Ha e rendszabály teljesen érvényre jutna, nemcsak a munkások kerülnének egy angol inkvizíció hatalmába, de összes egyesületeik fizetéseképtelenné válnának és teljesen valamely hatóság kegyétől függenének. Feltétlenül bizonyos, hogy a járulékokat hamarosan fel kell emelni, hacsak az egész szervezet alapjában megváltoztatás alá nem kerül. A helyzet máris oly komoly, hogy a kormány kénytelen volt bizottságot kiküldeni a törvény hatásainak megállapítására. Az ország különböző részeiben a biztosítási választmányoknak nincsenek meg a szükséges eszközeik. Sem az orvosok, sem a gyógyszerészek nem kapják meg a teljes járandóságaikat. A tüdőbetegeknek nagy lármával beígért kórházi ápolása számos esetben keresztül nem vitetett. Embereket, akiknek speciális kezelést ígértek és akik járulékaikat megfizették, a szegényügyi hatóságokhoz utasítottak. Eltekintve azoktól a különleges terhektől, amelyeket a háború idézett elő, a helyzet egyre még rosszabb lesz, ha nem tesszük angollá a porosz javaslatot. Országunkban a feltételek lényegesen különböznek azoktól, amelyek Németországban egy emberöltővel ezelőtt, a kényszerbiztosítás behozatalakor felforgtak. Németországban nem volt meg egy egész hálózata az önkéntes biztosításon alapuló társulatoknak, miként nálunk.« *Good* cikkét a következőképpen fejezi be: »Nem tévedtem szavaim megválogatásában akkor, amikor a biztosítási törvényt a legnagyobb szédelgésnek neveztem, amely valaha a parlament elé került és igazam volt, amidőn atyját, *Lloyd George*-ot főhazugnak neveztem.«

Ilyen megállapításokkal és ítéletekkel szemben a betegség eseteire való biztosítás szerveinek a bevételekre és kiadásokra vonatkozó számadatai nem sok szerepet játszanak. Pontosabbak volnának az ugyancsak a »National Insurance Act« által szabályozott munkanélküliségi biztosítás eredményeire vonatkozó számszerű adatok; azonban — sajnos — legalább ezidőszere, ilyenek nem állnak a rendelkezésemre, amint hogy különösen a munkanélküliségi biztosítás tekintetében a háború kitörése óta az angol források meglehetősen szegényesek.

Ezzel szemben az 1914. évre vonatkozólag 1915. novemberében megjelent az angol kártalanítási és szavatossági törvényen nyugvó munkásbiztosítás hivatalos kimutatásainak alapján már nyilatkozhatunk. Mint különösen feltűnő jelenséget kell figyelembe vennünk azt a körülményt, hogy a foglalkoztatott munkások számában az év egyharmadrésze alatt beállott 500.000-nyi csökkenés dacára az 1914. év folyamán a munkásoknak kifizetett kártalanítási összegek 103.711 £-gel meghaladják az e címen 1913-ban kifizetett összegeket. Az utolsó 6 év alatt kártalanított esetek száma is közel 25%-kal emelkedett, mialatt a kártalanítások végösszege 35%-os emelkedést mutat. Így tehát az egyes balesetek után fizetett kártalanítás is tekintélyesen megnőtt anélkül, hogy ezt a körülményt talán a munkabérek párhuzamos emelkedése magyarázhatná. 442.116 baleset volt kártalanítandó (ezzel szemben 1913-ban 480.668), ebből halálos baleset 4216 (3748), nem halálos kimenetelű 437.900 (476.920). A kártalanítások végeredményükben 3.46 millió £-re (3.36 millió £) rúgtak és pedig halálos balesetek után 697.732 £ (595.012 £), a nem halálos kimenetelűek után 2.79 millió £-et (2.77 millió £) fizettek ki. Tudvalevőleg az angol szavatossági törvény nemcsak a tulajdonképeni üzemi balesetekre terjed ki, hanem egy egész sorozatát az ipari megbetegedéseknek is felöleli. Tekintettel arra, hogy ezeknek a német munkásbiztosítás körébe való bevonásáról élénk

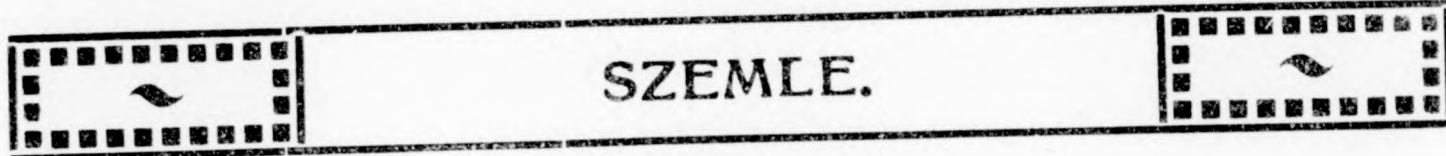
vita folyik, a következőkben közölhetjük a vonatkozó angol számadatokat. Eszerint 43 oly kártalanított eset fordult elő, amelyeknél az ipari megbetegedés halált okozó volt. A hozzátartozók részére kifizetett kártalanítási összeg 7099 £. Rokkantságot 9622 esetben idéztek elő az ipari megbetegedések, az így felmerült kiadások összege 182.551 £. Ezenkívül az elmúlt évről áthozott 3593 rokkantsági eset után folytatólagos járadék címén 105.742 £-et fizettek ki. A szavatossági kötelezettségből kifolyólag Angliában a munkaadók tudvalevőleg magánbiztosító társaságoknál biztosítanak, amelyek részben közös díjszabásban állapodtak meg.

A díjszabásos társaságok 2·8 millió £ díjbevételét mutatnak fel, a többi társaságok 3·7 millió £-et. Ezzel szemben kiadásaik összege 2·25, illetve 3·04 millió £, amelyből 1·27 illetve 1·80 millió £ mint kártalanítás a biztosítottaknak jutott, míg a társaságok 0·57, illetve 0·66 millió £ nyereséget mutatnak ki. Összefoglalva az 1908—1912. évek eredményeit, a díjszabásos társaságok 16 ¹/₄ millió £-re rúgó díjbevételéből 9 ¹/₂ millió £, vagyis 58 ¹/₄ %₀, mint kártalanítás fizettetett ki, míg az igazgatás költségei 5 ³/₄ millió £-et, vagyis 35 %₀ tették ki és valamivel több mint egy millió £ vagyis 6 ³/₄ %₀ volt a kimutatott tiszta nyereség. A többi biztosító társaságoknál ugyanazon idő alatt az összes díjbevétel valamivel meghaladja az 5 millió £-et, amelyből 3 ¹/₂ milliónál többet, tehát 69 ³/₄ %₀-ot kártalanítás címén fizettek ki, míg igazgatási költségeik összege 34 %₀-ot, összességüként úgy 1 ³/₄ millió £-ot tett ki. Nemcsak, hogy nyereséget nem mutatnak fel, de veszteségük 0·2 millió £, vagyis 3 ³/₄ %₀-os volt. Az összes társaságok eredményeit egybefoglalva, díjbevétel volt 21 ¹/₄ millió £, ebből a kártalanítási összeg 13 millió = 61 %₀, az igazgatási költségek összege 7 ¹/₂ millió = 34 ³/₄ %₀, a tiszta nyereségek összege valamivel kevesebb volt, mint a 4 ¹/₄ %₀-nak megfelelő 0·9 millió £. Az a körülmény, hogy az Északamerikai egyesült államokban, ahol mostanában foglalkoznak a munkásbalesetbiztosítás problémájával, ezeket az adatokat különös figyelemmel kísérik és a német szociális biztosításnak egészen másképen alakult eredményeivel szembeállítják, nem kelthet meglepetést.

Az angol háborús szociális biztosítás áttekintése tökéletlen volna, ha figyelembe vennék az Angliában különösen elterjedt népbiztosítást, amelyvel nagy részvénytársaságok éppúgy, mint számos kisebb kölcsönösen biztosító egyesület, a munkálkodó népesség sok milliójára kiterjedőleg — egyaránt foglalkoznak.

A népbiztosítás viszonyait illetőleg újabban a fábiánusok pártja ugyancsak beható vizsgálatot végzett, amely a különben számos esetben kétségtelenül rendkívül jótékony népbiztosításnak régóta ismert gyöngeségeit újból megvilágítja, neveztesen a nagy megszünési hányadot (Verfall) és a magas igazgatási költségeket. Különösen figyelemre méltó az, hogy minél kisebb a biztosítási intézet, annál nagyobb a megszünések száma és annál nagyobbak az igazgatási költségek. Nagyon fontos az a megállapítás, hogy a hatályukat veszített népbiztosítási kötvények 50—75 %₀-ánál a biztosítók egyenesen veszteséget szenvednek. A legnagyobb népbiztosítási intézet, a londoni »Prudential-részvénytársaság« a megszűnt kötvények 83 %₀-ánál szenved veszteséget, továbbá 8 %₀-ánál sem nyeresége, sem vesztesége nincs és csak 9 %₀-ánál van nyeresége, de csak akkor, ha a díjak 4—5 éven át befizettetnek. A népbiztosítás kiterjedése és országos jelentősége kitűnik abból a megállapításból, hogy bármely korú 9 személy közül, akik évenként Angolországban elhalnak, nem kevesebb, mint 5 biztosítási kötvény alapján jogigényt hagy hátramaradottainak. Ez a hányad az utolsó évtizedekben állandóan emelkedett. A jelentés meg nem állhatja, hogy csodálatát ki ne fejezze afelett, hogy az önkéntes biztosítás 75 év alatt így eredményeket mutathatott fel. A részvény-osztalékoknak a népbiztosítás költségeire gyakorolt hatása is vizsgálat tárgyává tétetett és

kiderült, hogy azoknak törlésével a népbiztosítási hetidíj csak $\frac{1}{20}$ pennnyel csökkenne. Amint Németországban, úgy Angliában is, a reformjavaslatok egész sorozatával fontolóra vették és részben megkísérelték a népbiztosítás lényeges olcsóbbá tételét. Azzal a javaslattal szemben, amely a népbiztosítást állami monopoliummá kívánja tenni, angol folyóiratok figyelmeztetnek arra, hogy azok a tapasztalatok, amelyeket eddig az angol betegség esetére való állami biztosítás körül szereztek, nem túlságosan csábítóak és hogy a számos évtized óta működő és a postahivatalok segítségével végbemenő állami népbiztosítás Angliában tökéletesen és még hozzá drágán: balul sikerültnek bizonyult.

MUNKÁSBIZTOSÍTÁS.

Biztosítási kötelezettség. A földművelésügyi m. kir. miniszter 32 360. 1916. sz. határozatában kimondotta, hogy a m. kir. földműves iskolánál alkalmazott gépész az 1907. évi XIX. t.-c. 1. §-ának 13. pontja értelmében biztosítási kötelezettség alá esik.

Az építőipar balesetbiztosítási járuléka. A folyó év első felében az építőiparosság érdekképviselői akciót indítottak a tőkefedezeti rendszer alá tartozó építőiparosok 1915. évre szóló balesetbiztosítási járulékaiknak leszállítása érdekében. A vezetőségek az Állami Munkásbiztosítási Hivatalnál panasszal éltek az Országos Munkásbetegségélyző és Balesetbiztosító Pénztár kirovási határozata ellen s emlékiratot terjesztettek fel, amelyben azzal érveltek, hogy 5-4 százalékos megterhelést a háború által létalapjában megtámadott építőiparosság nem képes viselni. Az Állami Hivatal november hó 14-én hozta meg határozatát, amelylyel a panaszt elutasítja, a költségek kivételes módon való csökkentésére irányuló felterjesztéseket célszerűségi és méltányossági szempontból se veszi figyelembe és az Országos Pénztár balesetbiztosítási díjkirovását *jóváhagyja*. Ennek következtében a kirótt balesetbiztosítási járulékok most már be lesznek fizetendők s az Állami Hivatal csupán arra utasította az Országos Pénztárt, hogy azokat a munkaadókat, akiknek iparüzletét a háború folytán veszélyeztetné a járulékbekajátás, a legméltányosabb fizetési kedvezményben részesítse.

A munkásbiztosítási törvény módosítása. A biztosítási érték határának felemelése tárgyában tartott szakértekezlet kapcsán az Országos Pénztár elnöksége foglalkozott a munkásbiztosítási törvény módosításával. A pénztár elnöksége a törvény egyes szakaszaira kiterjedő módosítási tervezetet készített, amelyet elfogadás végett a jövő hónap elején tartandó igazgatósági ülés elé terjeszt, majd a kereskedelmi kormányhoz juttat. A tervezet nem csupán felöleli a javaslatokat, hanem konkrét módosítási szöveg elfogadását is ajánlja. Különösen részletesen foglalkozik a tervezet a járulékbekajátás szigorításával, az ügykezelés egyszerűsítésével, a munkásbiztosítási szervek hatáskörének pontos megállapításával és szigorítást hoz javaslatba a büntető rendelkezéseknél, nemkülönben a visszaélések magánjogi vonatkozásainál. A tervezet ismertetésére még visszatérünk.

Közlekedési alkalmazottak baleset esetére való biztosítása. Ismertettük már a kereskedelemügyi miniszternek azt a rendelkezését, amelylyel a Budapesti Közúti Vaspálya Társaság, a Budapesti Helyi Érdekű Vasutak és a Budapest-Ujpest-Rákospalotai Vasút alkalmazottait kivonta a baleset esetére biztosított munkásbiztosító-pénztári tagok sorából. Az Országos Pénztár fölterjesztésben kéri a kereskedelemügyiminisztert, hogy a felsorolt vasúttársaság-

hoz intézett leiratát módosítsa, s a kivonást csupán azokra az alkalmazottakra ismerje el, akik mint állandó alkalmazottak, a vasuti nyugbérpénztár tagjai. A felterjesztés utal a m. á. v. alkalmazottaira fennálló állapotra.

Erdélyi pénztárak működése. A román betörés folytán az erdélyi határszélen levő munkásbiztosító pénztárak beszüntették működésüket. Most, hogy a románokat sikerült az ország területéről eltávolítani, a pénztárak mindegyike visszatért székhelyére s megkezdte működését. Az eddig beérkezett jelentések szerint a betörés folytán a pénztárak különös kárt nem szenvedtek.

Gyógyszerek kiszolgáltatása. A m. kir. belügyminiszter 4.259/1916. sz. határozata szerint gyógyszerháznak éjjel megfelelő felügyelet nélkül hagyása által a gyógyszerek kiszolgáltatásáról való nem gondoskodás az 1876. évi XIV. t.-c. 7. 125. és §-aiba ütközik.

Kórházi ápoltság. Közöltük a közigazgatási bíróság 3226/916. számú ítéletét. Az ítélet kötelezi a munkásbiztosítópénztárt oly tag ápolási költségének megfizetésére, aki nem biztosításra kötelezett üzemben volt alkalmazva, de akit a munkaadója a pénztárhoz mégis bejelentett. Az ítélet kimondotta, hogy az ily tagot *önkéntes* tagnak tekinti. A pénztárra sérelmes ítélet ellen az Országos Pénztár panasszal élt a közigazgatási bíróság elnökéhez és kéri az ítéletnek valamilyen módon való helyesbítését. Utal a felterjesztés a munkásbiztosítási törvény 7. §-ára, nemkülönben az Országos Pénztár alapszabályainak 19. és 150. §-ára, amely szerint önkéntes tagok csupán igazgatósági határozat útján vehetők fel.

Nőtisztviselők a biztosítási kötelezettség kiterjesztéseért. A biztosítási kötelezettség alá eső jövedelem határának felemelésére indított mozgalom során a Nőtisztviselők Országos Egyesülete memorandumot intézett a kereskedelemügyi miniszterhez, amelyben kéri, hogy a jövedelemhatár a jelenlegi 2.400 koronáról jelentékenyen, legalább 6.000 koronára felemeltessék. Felhosszák, hogy a jelenlegi fizetési határ alacsonyága folytán a tisztviselők jórésze nem részesül a biztosítás előnyeiben és idézik a kereskedelmi minisztérium hivatalos gyáripari statisztikájának azon adatait, amelyekből kitűnik, hogy a gyáripari tisztviselők közül évi 2.400 koronánál kevesebb jövedelme volt 1901-ben 65·1⁰/₀-nak, 1906-ban 61·4⁰/₀-nak és 1910-ben 54·7⁰/₀-nak, ami azt jelenti, hogy 1910-ben az összes gyáripari tisztviselőknél csaknem felerésze kiesett a biztosítási kötelezettségből. E statisztika felvétele óta, de különösen a háború alatt a fizetések tudvalevőleg jelentékenyen emelkedtek és a drágaság folytonos növekedésével még további emelkedések is várhatók, úgy, hogy ma már a tisztviselők nagyobb része nem tartozik a munkásbiztosítási törvény hatálya alá. Legcélszerűbb megoldásnak azt tartanák, ha a biztosítási kötelezettség egyáltalán nem esne a jövedelem szempontjából korlátozás alá. Kérik azonkívül a biztosítási kötelezettségnek a szorosán vett ipari és kereskedelmi alkalmazottakon kívül egyéb fix fizetéses alkalmazottakra való kiterjesztését is, valamint az anyasági biztosítás kérdésének megoldását.

A biztosítási értékhatár kérdésében a kolozsvári pénztár orvosai a következő határozatot hozták:

A pénztár orvosai alárendelik az orvosok saját érdekét a pénztári census mérsékelt felemelésével járó tagadhatatlanul nagy és fontos szociális érdekeknek. Másrészt az orvosok anyagi érdekének sokkal súlyosabb megsértését látják a census helytelen, a törvény szellemét megkerülő egyéni megállapítása körül bevallottan történő visszaélésekben. Minthogy ennek hátrányai a felemelt census mellett aránytalanul növekedhetnének, követelik, hogy az egyéni census szabatos megszabása törvényhozás útján biztosíttassék.

Tekintve továbbá a census emelésével járó fokozatosabb munkát, a pénztárak emelkedő terherbirását, jogosan követelhetik kárpótlásként a pénztárorvosi munkának jobb honorálását.

A munkásbiztosítási választott bíróságok ülnökeinek kinevezése. A munkásbiztosítási választott bíróságok ülnökeire és helyettes ülnökeire vonatkozólag az 1907. évi XIX. t.-c. 159. §-a úgy rendelkezik, hogy: az ülnökök

és helyetteseik a kerületi munkásbiztosító pénztár közgyűlése által, saját kebeléből és pedig külön a munkaadók és a biztosított munkások által egyenlő számban három évre választatnak». Ezeket a rendelkezéseket a m. kir. minisztérium a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott törvények alapján kiadott 3.825/1916. M. E. számú rendeletében a háború tartamára módosítja, illetve megváltoztatja. Az idézett rendelet szerint a munkásbiztosítási választott bíróságok ülnökeit és helyetteseit mindaddig, amíg a rendkívüli háborús viszonyok következtében az Országos Pénztár, valamint a kerületi munkásbiztosító pénztárak közgyűlése összehívható nem lesz, a m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal nevezi ki. Hasonló intézkedéseket tartalmaz a rendelet az Állami Munkásbiztosítási Hivatal bírói osztályának nem állandó tagjai és póttagjai kinevezése tárgyában is.

A Hivatal a kinevezése előtt az illetékes munkásbiztosító pénztár igazgatóját (vagy elnökségét) és az illetékes munkásbiztosítási választott bíróság elnökét meghallgatja.

Választott bírósági orvosszakértők. A budapesti munkásbiztosítási választott bíróság elnöke november 10-én adta közre az 1917. évre kinevezett orvosszakértők sorjegyzékét. Az elnök a következő év tartamára az alább megnevezett orvosokat nevezte ki szakértőknek: Andreánszky Jenő dr. sebész, kir. tvszéki orvos. Balogh Dezső dr. mütő-urologus, belgyógyász, a szűvárosi tűzoltóság orvosa. Batizfalvi István dr. mütő és fogász. Bencze Gyula dr. belgyógyász, egyetemi m. tanár. Benczur Gyula dr. belgyógyász, egyetemi tanársegéd. Borbély László dr. szemész, egyetemi tanársegéd. Csiky József dr. bel- és ideggyógyász, egyetemi tanársegéd. Dollinger Béla dr. mütő, orthopäd, egyetemi magántanár. Donogány Zakariás dr. orr- és gégegyógyász, egyetemi magántanár. Elischer Gyula dr. belgyógyász, röntgenorvos, egyetemi magántanár. Epstein László dr. elmeorvos, egyetemi magántanár, az »angyalföldi m. kir. áll. elmeorvosintézet« igazgatója. Fejes Lajos dr. bel- és ideggyógyász, egyetemi tanársegéd. Fialka Gusztáv dr. mütő, a »Gondviselés« egyesület kórházának igazgatója. Freystadt Béla dr. orr- és gégegyógyász, klinikai gyak. Goldberger Márk dr. elme- és ideggyógyász. Györki Béla dr. belgyógyász. Gyulay Elemér dr. tvszéki orvostan., egyetemi adjunktus. Imre József dr. szemész, egyetemi magántanár. Markbreiter Irén dr. szemész. Milkó Vilmos dr. sebész, ezredorvos. Mutschenbacher Tivadar dr. mütő, egyetemi tanársegéd. Pfann József dr. sebész, m. kir. honvéd főtörzsorvos. Politzer Alfréd dr. belgyógyász. Rejtő Sándor dr. fülgyógyász, egyetemi magántanár, kórházi főorvos. Rottenbiller Ödön dr. mütő és fogász, egyetemi tanársegéd. Schmittlechner Károly dr. szülész, nőorvos, egyetemi magántanár. Szöllősy Lajos dr. belgyógyász, a gyomorbetegségek szakorvosa. Uthy László dr. mütő-fülorvos, honvédkórházi ezredorvos. A sorjegyzékbe felvett orvosok ellen a bíróság illetékessége alá tartozó pénztár panasszal élhet az Állami Hivatalhoz. A panasz az elnöknel december 1-ig adandó be.

Az osztrák betegsegélyző pénztárak adatgyűjtése a háborúban résztvettek megbetegedéseiről és halálozásáról. Az osztrák belügyminisztérium felhívta a betegsegélyző pénztárakat, hogy gyűjtsék össze a megbetegedési és halálozási adatokat mindazokról, akik a jelenlegi háborúban résztvettek s akár mint hadisérültek, akár más ok miatt bocsáttattak el a hadseregből. Az adatgyűjtés kiterjed a pénztárak tagforgalmára is, amely adatoknál szintén különválasztják a hadisérülteket s a többieket, akik a háborúban résztvettek. Ilyen adatokat a budapesti pénztár már régebben gyűjt.

A német birodalmi biztosítási hivatal körirata a baleset elleni védelemről a háború alatt. A német birodalmi biztosítási hivatal folyó évi október 30-án újabb köriratot intézett az ipari szakszövetkezetekhez a baleset elleni védekező intézkedések tárgyában a háború alatt. Kijelenti, hogy állandóan figyelemmel kísérte az új helyzet által a baleset elleni védelem terén előidézett változásokat. A hivatal a szakszövetkezetekkel műszaki referensei közreműködése mellett beható tárgyalásokat folytatott a kérdéssel. A balesetvédelem szempontjából főleg azok az üzemek bírnak nagy jelentőséggel, amelyek a hadiszerek gyártása céljából újonnan alakultak, vagy átalakítottak. Az ily üzemek részére — minthogy kezdetben a balesetvédelmük nagyon hiányos volt — a hivatal közbelépésére, külön felügyeleti szolgálatot létesítettek. A gyárakban a bevonult férfiak

pótlására nőket s idősebb férfiakat alkalmaztak. Sok gyár fiatalok munkásainak alkalmazására is kért engedélyt. Ezt az engedélyt rendszerint megadták, de csak azzal a feltétellel, hogy csak a balesetvédelemben való alapos kioktatás után s csak gondosan védett gépek mellett szabad az illetőket munkához állítani. A nők ruha és hajviselete sok munkánál fokozza a baleseti veszélyt, ezért az ily munkáknál védő fejkötő és férfiruha viselését kellett elrendelni.

A szakszövetkezeteknek a hadirokkantak érdekében kifejtett munkájára sok üzem késznek nyilatkozott rokkantak alkalmazására. Amint nagyobb számban alkalmaznak az üzemek rokkantakat, speciális intézkedéseket kell tenni azon veszélyek elhárítására, amelyeknek testi hibáik folytán fokozottabban ki lesznek téve.

A hadifoglyok nagyobb számban való alkalmazása is fokozta a baleseti veszélyt, minthogy az illetők rendszerint tanulatlan munkások s emellett nem értik vagy nem jól értik meg a rendelkezéseket. De az üzemek átalakítása a baleseti veszély szempontjából kedvező hatásokkal is járt. Veszélyes üzemek, kevésbé veszélyes munkákra rendezkedtek be. A munkások maguk is igyekeztek minél előbb munkába állni s a kártalanítási esetek száma ezért sem emelkedett túlmagasra.

A háborús eseményekkel közvetlen összefüggésben álló baleseteket előidézték: talált lövegek robbanása, repülő gépekről dobott nyilak és bombák, repülőátadás által okozott pánik, lezuhanás elsötétített munkahelyről, stb.

A szakszövetkezet a legtöbb üzemet a háború alatt is támogatta a balesetvédelmi intézkedések hatásos végrehajtásában. Néhány cég, amely különös súlyt helyez gyárának baleseti biztonságára, megkérte a műszaki felügyelő hivatalnokokat, hogy gyakoribb vizsgálatokat tartsanak az üzemben arra való tekintettel, hogy ők maguk személyzetük hiányossága miatt nem képesek eléggé szakszerű felügyeletet gyakorolni. Viszont mulasztó üzemtulajdonosok sok esetben a háborúval igyekeztek a mulasztást igazolni.

A hivatal meggyőződött arról, hogy aggodalomra okot adó mértékben sehol sem emelkedett a balesetek száma. Mindenesetre a legnagyobb jelentőséget kell tulajdonítani a balesetvédelemnek s lelkiismeretesen folytatni kell az erre irányuló munkálkodást. A hivatal ezért felhívja a szakszövetkezeteket, hogy 1917. március 1-ig újabb tapasztalataikról tegyenek jelentést. Fontos, messzemenő változások azonnal jelentendők. A hivatal a jövő év elején újabb vizsgálatokkal kíván a tett intézkedések hatályosságáról meggyőződni.

Adatok a németországi balesetbiztosításról az 1915. évben. A balesetbiztosító intézetek jelentései a gazdasági életnek meglehetősen hű képét nyújtják. Megállapítható ez a német Berufsgenossenschaftok 1915. évre szóló jelentéseiről is. A ruházati ipari szövetkezetnél a háború kitörésétől 1915. végéig 981 üzem megszűnését és 1147 üzem ideiglenes szünetelését jelentették be. A beszámítható javadalmazás összege 330 millió márkáról 1914-ben 287 millióra csökkent s 1915-ben ismét 256 millióra emelkedett. A biztosítottak száma 1915-ben 291.727 volt az 1913. évi 358.852-vel szemben. A vegyipari szövetkezetnél az üzemek száma 1913-ban 15.042, 1915-ben 14.914 volt. A »teljes« munkások száma 277.629-ről 219.645-ra, a kifizetett munkabér összege 367 millióról 309 millióra csökkent. A rajna-westfáliai kohó- és hengerművek szövetkezeténél a taglétszám 212.129-ről csak 190.140-re csökkent. Az átlagos munkabér 1741 márkáról 1961 márkára emelkedett. A szász-thüringiai vasiparnál — ahol a taglétszám 195.306-ról 149.037-re csökkent — a munkabérek átlaga 1277 márkáról 1325 márkára emelkedett.

A sörgyári szakszövetkezetnél az üzemek száma 8842-ről 8405-re, a biztosítottak száma 117.024-ről 82.013-ra csökkent. Az élelmiszerüzemek száma 3.500-zal emelkedett, ellenben a biztosított munkások száma ennél a szövetkezetnél is csökkent, 284.025-ről 242.860-ra. Érdekes megállapításokat végzett a bőripari szakszövetkezet a háború gazdasági hatásait illetőleg. Eszerint a bőrgyártó üzemek száma 2.142-ről 1859-re csökkent és csökkent a foglalkoztatott munkások száma is 46.901-ről 38.648-ra. Ezzel szemben a bőrfeldolgozó üzemek száma emelkedett, 1.948-ról 2.154-re s a munkások száma 14.386-ról 35.940. Az átlagos bérek az első csoportban 1.313-ról 1.420 márkára, a másodikban 1.250-ről 1.500 márkára emelkedtek. Igen nagyok a háború okozta változások az építőipari szövetkezeteknél. A magdeburgi építőipari szövetkezetnél a kifizetett bérek összege 52 millióról 26 millióra csökkent, a szászországinál még nagyobb volt a csökkenés,

nevezetesen 139 millió márkáról 56 millióra. A biztosított munkások száma 132.118-ról 50.134-re csökkent.

Valamivel kedvezőbb volt a helyzet a mélyépítő szakszövetkezetnél. A biztosítottak száma itt 218.518-ról 127.882-re, a kifizetett munkabér 300 millió márkáról 184 millióra csökkent. Rendkívül súlyosak voltak a viszonyok a téglagyári üzemekben. Ennél a szövetkezetnél a biztosítottak száma 232.359-ről 74.163-ra, a kifizetett bérek összege 198 millióról 65 millióra csökkent. A hajózási szakszövetkezetnél a számításba vehető munkabérek összege csak 28 millió márkára 1915-ben az 1914. évi 70 és az 1913. évi 92 millió márkával szemben. Igen nagy volt a biztosítottak számának és a kifizetett munkabér összegének a csökkenése a faipari és a papiripari üzemekben is. Az átlagos munkabér az északnémet faiparban 1.130 márkáról 1.172 márkára emelkedett. A bejelentett balesetek abszolút száma az összes intézeteknél csökkent, aránylag azonban némely intézetnél emelkedett a balesetek száma. A balesetvédelmi intézmények a háború alatt nem fejlődtek s még a mentők kiképzése is megakadt. Csak a bányaszakszövetkezet kísérletezett újabb mentő s robbanáselhárító készülékekkel.

Statisztikai adatok a németországi bányász-társpénztárakról. A németországi társpénztárak fejlődését és állapotát ismerteti egy nemrég megjelent jelentés, amelyből a következő adatokat vesszük: A poroszországi bányász-társládák betegsegélyező pénztárának 1913-ban 919.204 tagja volt, 1915-ben a taglétszám 678.380-ra csökkent. Később a taglétszám ismét emelkedett különösen a nőknek nagyobb számban való foglalkoztatása következtében. Így például a bochumi általános társpénztárnak 1914-ben 543 nőtagja volt, 1915. decemberében 4.837-re emelkedett a nőtagok száma, 1916. májusában pedig 9.233-ra. A járulékbévitel, amely 1913-ban kerekében 44,9 millió volt, 1915-ben 34,2 millióra csökkent. A táppénz-kiadás 1913-ban 16,7, 1915-ben 14,2 millió márkára volt. Igen jelentékenyen emelkedett 1913-ról, 1915-re a temetkezési segélyek összege. Az évi fölösleg 1913-ban 7,9 millió volt, 1915-ben pedig csak 2,9 millió márkára.

Még kedvezőtlenebb volt a rokkantpénztárak fejlődése a háború alatt. A tagok átlagos száma 780.672-ről 489.031-re csökkent. A járulékbévitel 1913-ban 72,1 millió volt, 1915-ben ellenben csak 47,5 millió. Emellett még a hadirokkantok és a háborúban elesettek özvegyeinek és árváinak a járadéka nem igen terhelte meg a pénztárakat. A bevonultak családjainak gyógykezelésére a pénztárak kerek 7^{1/2} millió márkát adtak ki. A nyugdíjpénztárak háborús terhe az 1915. év végéig kerek 76 millió márkára, ami az összvagyon egyötödének felel meg. Ebbe azonban még nincsenek beleszámítva a hadirokkantoknak s azok családjainak a járadékai, akiknek az elestéről még nincs hivatalos tudomásuk a pénztáraknak. Ezek az adatok mutatják, hogy mily súlyosan terhelte meg a háború a bányász-társpénztárakat.

A hollandiai balesetbiztosítás 1914-ben. Az üzemi balesetek száma 75.006 volt, ebből munkaképtelenséggel járt 73.659. A munkaképtelenség tartott 3 napig 18.747 esetben, 3-42 napig 50.488, 42 napon felül 3.888 esetben. Állandó munkaképtelenséget okozott 536 baleset, halálos következményű volt 293. Ezen balesetek következtében orvosi költségre, temetkezési segélyre, járadékokra és végkielégítésre kifizettek: 4.589.717 forintot. Ebből fizetett az állami biztosító bank: 1.872.801 forintot, magántársaságok 2.508.211 forintot s a munkaadók 208.714 forintot. Hollandiában 1902 óta van kötelező balesetbiztosítás, amelynek keresztülvitelére van egy állami intézet, de biztosíthatják a munkaadók magánintézeteknél is alkalmazottaikat. A biztosítási járulékokhoz az állam is fizet hozzájárulást.

Anyasági biztosítás Norvégiában. Norvégiában a betegsegélyezés keretében folyó évi november hó 3-án messzemenő anyasági biztosítás lépett életbe. A betegség esetére biztosított nők ezentúl a szülészeti támogatáson és 6 hetes gyermekágyi segélyen kívül a lebetegedésük előtti 2 hétre is kapnak a táppénzzel egyenlő összegű segélyt. A segélyezésnek a lebetegedést megelőző 10 havi tagság az előfeltétele. Szülészeti támogatás és 30 korona gyermekágyi segély jár a biztosított tag nevének is, ha a férj legalább 10 hónap óta tagja valamely betegsegélyező pénztárnak.

Drágasági pótlék aggkori járadékosoknak Angliában. Az angol kormány rendeletet adott ki, amely szerint az aggkori járadékosok — az élelmszerek s az életfentartás egyéb szükségleteinek rendkívüli drágaságára való tekintettel — drágasági pótlékot kapnak. A drágasági pótlék legmagasabb összege hetenkint 2 és fél shilling. A pótlékot azonban csak azok a járadékosok kapják, akiknek jövedelme a járadékkal együtt nem haladja meg a 12^{1/2} shillinget hetenként. A járadékos összes jövedelme a pótlékkal együtt nem haladhatja meg hetenként a 13 shillinget.

SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY.

A belbeteg katonákat gondozó szervezet. A m. kir. miniszterelnök 4.174/1916. M. E. számú rendeletével kiegészíti a rokkant katonákat gondozó szervezetről szóló rendelet intézkedéseit a belbeteg katonák különleges kezelésére való tekintettel. A rendelet szerint a belbeteg katonák érdekében létesített intézetek fölött a szakfelügyeletet az országos belgyógyászati felügyelő, illetve helyettese gyakorolja. A felügyelet a belbeteg katonák intézeteinek időnkénti megvizsgálásából áll, amelynek alapján a felügyelő a m. kir. Rokkantügyi Hivatalnak orvosi kérdésekben javaslatot tesz. A keresetképeségükben szenvedett belbeteg katonák orvosi kezelésére és gyakorlati oktatásban való részesítésére gyűjtő és elosztó központok, kórházak, szanatóriumok, gyógyfürdők és rokkantiskolák létesíthetők. Különleges kórházak létesítendőek, amelyeknek a célja az, hogy helyreállítsák azoknak a katonai személyeknek egészségét, akiknek keresetképesége a háború folyamán belbetegség következtében, főleg tüdőbaj, továbbá a vérkeringés szerveinek, az idegrendszernek, az emésztőszerveknek, a húgyszerveknek és a végtagoknak megbetegedései folytán csökkent s akik a rendes kórházi kezelés alatt nem gyógyultak meg.

A rendelet intézkedést tartalmaz azonkívül a különleges kórházak fenntartásáról és azoknak személyzetéről. Megállapítja, hogy amikor elbocsátásra fertőző tüdőbeteget hoznak javaslatba, a beteg és a környezete sorsának biztosítása érdekében szükséges intézkedések megtehetése végett értesítendő az a község, ahol a beteg katona lakni fog, továbbá a lakhelyéhez legközelebb lévő hatósági orvos és amennyiben a közelben tüdőbeteggondozó van, úgy az is.

Pénztári betegek táplálása. Hamburgban az illetékes hatóságok azt a készségüket jelentették ki, hogy pénztári betegeknek a pénztár számlájára önköltségi áron ételmezt adnak. Állami hozzájárulást szintén kilátásba helyeztek. A betegek részére az ételeket a kórházak adják ki, még pedig három minőség szerint: cukorbeteg részére, lázas betegeknek és rosszul tápláltak számára. Az egyes táplálékokból az orvosi rendelettel megállapított mennyiségeket meghatározott elárúsító helyeken szolgáltatnak ki, anélkül, hogy ezáltal a lakosság többi része hiányt vagy rövidülést szenvedne.

A táplálkozás és a ruházat kölcsönös vonatkozása. A táplálkozásnak tudvalevően az a feladata, hogy az anyagcserét fentartsa, az anyagcserének viszont a főbbi között az a feladata is van, hogy a szervezet számára szükséges meleget termelje. Ha a szervezet részére szükséges táplálék mennyiséget kevesbítjük, akkor a hőtermelés csökken s a hőmérséklet a normális alá süllyedhet. A ruházatkodásnak célja egyrészt a szervezetet a hőváltozásokkal szemben megvédeni, másrészt a hővesztéséget csökkenteni. Ha a szervezet a szükségesnél kevesebb meleget termel, a csökkent táplálkozás folytán, úgy az illetén éhező ember könnyebben fázik, mint a jóllakott. A kövér ember testét zsírréteg veszi körül, amely nemcsak természetes melegítő réteg, hanem egyszersmind rossz hővezető is. Amikor a szervezet nem jut elegendő táplálékhoz és hőtermelése emiatt kisebbedett meg, ez a lehetőséghez képest meleg ruházattal egyenlítő ki, különösen hidegebb időjárás idején.

Kedvezmények a balesetbiztosításnál. A svájci lapokban a következő figyelemreméltó nyilatkozat jelent meg: »Szerződéses megállapodás alapján a

svájci balesetbiztosító részvénytársaság azt a jutalékszázalékot, amelyet a »Libertas« és »Helvécia« nemzetközi alkoholelleses szövetség tagjainak nyújt, 1916. január 1-től kezdődően 15%-ról 20%-ra emeli. Megjegyzendő az is, hogy ez az engedmény, amelyet antialkoholisták részére állapítottak meg, évről-évre emelkedett, s míg azelőtt 10, majd 15 volt, most 20%-ra emelkedett. Még nem eléggé köztudomású, hogy számos svájci, németalföldi és angol, de német életbiztosító intézet is, antialkoholista ügyfeleinek szintén 4—15% engedményt ad.

Városi tüdőbeteggondozók Bécsben. Szeptember 13-án alakult meg Bécsben a városi tüdőbeteggondozó intézetek központja. Az intézet programja kiterjed a tuberkulózisban szenvedők gondozására általában: úgy a szakszerű ápolás megszerzésére, mint a fertőzés megakadályozására. A könnyű betegek ápolása legcélszerűbben jól berendezett szanatóriumokban történhetik. Minthogy azonban Bécsben legalább 50.000 ápolásra szorult betegre kell számítani, így legföljebb csak egytizedét az ápolásra szorulóknak lehet ezidőszerint gyógyintézetekben elhelyezni. A többi kilentized ápolásáról odahaza kell gondoskodni.

Dr. Böhme városi tiszti orvos előadása szerint Ausztriában s különösen Bécsben a tuberkulózis nagyon el van terjedve. Poroszországban 1910-ben 10.000 lakos közül 15·2 halt meg tuberkulózisban, Ausztriában pedig 28·6. Bajorországban 1890-től 1913-ig a tuberkulózisban elhaltak arányszáma 33·5-ről 17·7-re csökkent. Bécsben ebben az évben 10.000 lakosból 30 halt meg tuberkulózisban, Münchenben csak 17. Bécsben az utolsó 10 évben átlag 34.000 ember halt meg, ebből 7.016 a tuberkulózis áldozata. 1906-tól 1914-ig a tuberkulózis csökkenőben volt, 1915-ben és 1916-ban azonban ismét emelkedett.

Osztrák birodalmi anya- és csecsemőgondozó intézet. Az osztrák gyermekvédő és serdülőket gondozó bizottság birodalmi anya és csecsemőgondozó intézetet létesített azokból az anyagi eszközökből, amelyek a kezelésében álló császári jubileumi alapból rendelkezésére állottak. Az intézet Pötzleinsdorfban, Bécs mellett létesült s részben menhelyül, részben oktató intézetül szolgál. Mint oktató intézmény, célja: 1. vizsgázott csecsemőgondozónők kiképzése, 2. ápolónők, árvagondozónők, bábák s oly női személyek továbbképzése, akik csecsemő- és gyermekgondozással óhajtanak hivatásszerűen foglalkozni, 3. a szoptatás gyakorlati propagálása, 4. a csecsemőkkel együtt felvett nőknek a gyermekápolásban való kioktatása, 5. a hivatalos és gyakorló orvosoknak továbbképzése az anya- és csecsemőgondozás terén. Mint menhely, az intézet anyátlan (törvényes és törvénytelen) csecsemőket, valamint elhagyott anyákat csecsemőikkel együtt fogadna be addig, amíg ez utóbbiak más megfelelő elhelyezést nem nyerhetnek, továbbá beteg gyermekek, főként csecsemők nyernének elhelyezést és orvosi kezelést.

Levegő-gyógymód alkalmazása kórházban. Dosquet dr. részletesen tárgyalja s indokolja abbéli nézetét, hogy a kórházban kezelt betegeknek több szabad levegőre van szükségük, mint amennyi részükre a betegszobában jut. Hogy a beteg ezt a levegőmennyiséget megkaphassa, azt ajánlja, hogy az egyes kórtermek helyett kisebb és keskenyebb beteg-szobákat létesítsenek és ezek homlokzatát oly módon szerkesszék, hogy üvegezett tolófalakat építsenek a téglafal helyett. A beteg ezzel az üvegfalal szemben fekszik, amely falat kedvező idő esetén eltolhatják olyképen, hogy a beteg közvetlenül a szabad levegővel jut érintkezésbe. Ennek az eljárásnak egészségügyi előnyeinek kívül kedvező psychikus hatása is van, amennyiben a betegek kedélyét a napsugár és a kék ég közvetlensége megjavítja. A betegek az ilyenképen konstruált szobákban jobban aludtak, frissebbeknek érezték magukat, testsúlyuk gyarapodott s különösen jó hatást észleltek oly betegekknél, akik a légutak vagy a tüdők valamely bántalmában szenvedtek.

A halálozási arány csökkenése Svédországban. A svéd munkásbetegségélyező pénztárak nem régen megtartott kongresszusán jelentették, hogy Svédországban a halálozási arányszám csökkenést mutat. A kérdés előadója rámutatott arra, hogy úgy Svédországban, mint más két északi államban e téren oly javulás állott be, hogy a statisztikai sornak ezek az országok kerültek az élére. A halálozási szám Svédországban 1.000 lakosra az 1750. évben 27·40, 1801. évben 27·92, 1850. évben 21·69 és 1914. évben 13·82. A múlt századhoz képest ez

Svédországban, hat milliónyi lakosságot számítva — 126.000 megtartott életet jelent. Németországban a halálozási szám 1871. évben 28·2-ről az 1900. évig 21·3-re csökkent. Az utóbbi öt évtizedben az átlagos életkor körülbelül 14 évvel hosszabbodott meg.

A halálozási arálynak ezt a csökkenését a megjavult közegészségügyi és betegápolási viszonyokra, a kedvezőbb megélhetési lehetőségre és az alkoholizmus csökkentésére vezetik vissza a többi között. Mindenekelőtt azonban a halandóság e csökkenése a járványok elleni intézkedéseknek tudható be. Így pl. skarlát és difteritisz következtében azelőtt nyolcszor annyi ember halt meg, mint most. A betegségek elleni küzdelemben és a halálozási arányszám csökkentésében azonban a pénztáraknak is nagy része van.

A nemi betegségek leküzdésére alakult német egyesület ez évi közgyűlését október 22-én tartotta meg Berlinben. Az évi jelentésből kiemelendő, hogy az egyesület által alakított szakbizottság számos törvénytervezetet dolgozott ki és küldött át az országgyűléshez, amely tervezetek már a háború folyamán is lehetővé teszik, hogy a nemi betegségek terjedésének gátat vessenek. Azonfelül, hogy a prostitúció ellenőrzésének eddigi rendszerét gyökeres változtatásnak óhajtják alávetni, azt is kérik, hogy a nemi betegségeket a járványtörvénybe sorolják be s így azokat, akik — noha tudják, hogy nemi betegségben szenvednek — másokat a fertőzés veszélyének tesznek ki, megbüntessék. Kívánják továbbá annak eltiltását, hogy a nemibetegségeket más is kezelhesse, mint orvos s hogy hirdetés útján, valamint levél útján való kezelésére ajánlkozzanak ily betegségek gyógyítására. Szükségesnek tartja a bizottság, hogy az orvosok államvizsgájának tárgyai között a nemi betegségek gyógytana is szerepeljen, s hogy a tanítóképezdek és főiskolák tárgyai közé a szexual-pedagógiát is fölvegyék.

A nemibetegeket gondozó intézetekkel szemben, amelyeket Németországban létesítettek, azt a kifogást emelték, hogy az orvosi titoktartás megszegését mozdítja elő. Jogilag azonban az a fölfogás győzött, hogy nem minősíthető az orvosi kötelesség megszegésének, hogy ha a nemi beteget az ezeknek illetékes pénztáraknál bejelentik. Az a föltevés, hogy a betegek, kikerülendő az ellenőrzést, inkább kuruzslókhoz fognak fordulni, nem nyert beigazolást, mivel éppen a gondozók sokban hozzájárultak a kuruzslás megszüntetéséhez. A betegek kivétel nélkül szívesen fogadták a gondozóintézetben adott tanácsokat s az intézet minden helyiségeiben fölvilágosító falragaszok oktatják ki a betegeket viselkedésük és teendőik iránt.

A titkos prostitúció. A wieni belvárosban tartott razzia alkalmával egyik mulatóhelyen az ott alkalmazott 17 buffethölgy közül 15 fertőző nemi betegségben szenvedett. E nők titkos prostituáltak voltak. Dr. Loewenstein, aki ezt a városi tanács ülésén szóvátette, azt is közölte, hogy a fiatalok között a nemi betegségek száma módfelett megnövekedett és azoknál a házas férfiaknál, akik a harctéren vannak, szintén jelentékenyen emelkedett a nemi betegségek száma. Szükségesnek tartja, hogy az ily razziákat minden mulatóhelyre kiterjesszék és a prostituáltakat vizsgáló orvosok számát szaporítsák.

A prostitúció Varsóban. A varsói belgyógyászati kongresszuson Lennhoff tanár érdekes adatokat közölt az ottani prostitúcióról. A nemi beteg katonák részére nagyszabású intézményt létesítettek, amelyben a kezeléseket kipróbált szakorvosok végzik. Minthogy azelőtt e városban az egészségügyi felügyelet ismeretlen volt s a nagy szegénység, valamint a megélhetési nehézségek sok leányt kergettek a prostitúció karjaiba, érthető, hogy a fertőzés lehetősége igen könnyű. Mindenekelőtt erkölcsi rendőrséget szerveztek a prostituáltak megállapítása s a betegek elkülönítése és kezeltetése céljából. A városi hatóság a beteg prostituáltak részére a város végén lévő kaszárnyát kórházi célokra alakíttatta át. A kezeléseket varsói orvosok végzik német katonai orvosok vezetése alatt. Ez év március hó közepéig 2.543 nőt kezeltek, akik közül 720 volt 15—19 éves, 1.259 volt 20—24 éves, 38 a 40 és 49, továbbá 3 az 50—60 életév között volt. A kezelésük a leggondosabb, mindenkor bakteorológiai vizsgálat egészíti ki. Úgy a kórházi kezelés, mint a rendőri vizsgálat folyamán a prostituáltakat kioktatják, miként védekezzenek a nemi betegségek ellen s mi a teendőjük ezek terjedésének meg-

akadályozására. Ez intézkedéseknek haszna abból is kiderül, hogy azóta az ottani csapatok között a nemi betegségek a felére csökkentek.

Süketnémaság gránátrobbanás következtében. A gránát- és srappnell-robbanásoknál keletkező légnyomás a legsúlyosabb agy- és gerincagyrázkódást okozhatja és nyultvelősérülést is idézhet elő anélkül, hogy külsőleg látható sebzés keletkezett volna. Minden egyes esetben öntudatlanság észlelhető s ha a sérült ebből magához tér, süketnéma. Kedvező esetben úgy a hallás, mint a beszélőképesség ismét helyreáll, úgy hogy a süketnéma állapot csak néhány napig tart. Legtöbbször a gyógyulás különleges kezelés nélkül is bekövetkezik. Ritkák azok az esetek, amelynél a sükettség hosszabb ideig fennáll. A legtöbb ily sérült harctéri szolgálatra újból alkalmassá válik.

A villamos kéz. A művétagokrtak ma oly fontos kérdését bővítette Klingenberg tanár azzal a javaslattal, hogy a műkezet elektromágnessel pótolják, amely a legnagyobbszerűbb módon foghat és tarthat egyes tárgyakat. Ezzel a lakatos reszelhet, az asztalos gyalulhat, s más ipart folytató is felhasználhatja munkája közben az elektromágnessel.

Kopaszság, mint a háború következménye. Több orvos azt figyelte meg, hogy fiatalabb egyéneknél is a kopaszság gyakoribb, mint a háború előtti időkben. Az észlelők ezt a jelenséget a háborúval hozták vonatkozásba és mindenekelőtt a táplálkozásban bekövetkezett változásokra vezetik vissza. Beigazolt tény, hogy a kopaszság az egész szervezetet gyöngítő jelenségek következtében felléphet; így pl. a tifusz utáni kopaszodás általánosan ismert. De bekövetkezhetnek más heveny és krónikus betegségek után is, amelyek a szervezetet gyöngítik. Ily esetekben ugyanis az egész szervezettel egyetemben a hajszálfejtővel és a hajszálgyökérrel kapcsolatos zavarok állnak be. Lelki rázkódások, gondok szintén befolyásolják a hajhullást. Mindezen esetekben valamilyen lokális kezelés fölösleges s a hajhullás megszűnik, ha a szervezet táplálkozása ismét a rendes lesz.

MUNKÁSVÉDELEM. MUNKAVISZONY.

Szociálpolitika a képviselőházban. A szociálpolitika kérdései a képviselőháznak legutóbbi ülésében is többféle vonatkozásban szóba kerültek. Az indemnitási vita során *Bródy Ernő* országgyűlési képviselő részletesen vázolta a szociálpolitika keretén belül sürgős megoldásra váró feladatokat. Több eset kapcsán szóváltette, hogy a *hadbavonultak gyermekeitől* minden méltányosság nélkül — az érvényben levő szabályok könyörtelen alkalmazásával — az egyes iskolákban a *beiratási díj és tandíj fizetését megkövetelték*. Kérte a kultuszminiszter sürgős intézkedését, mert a csekély hadisegélyből alig tengődő családoknak erre igazán nem juthat. Rátért azután a *magánhivatalnokok és magánalkalmazottak* szociális helyzetének ismertetésére. Szükségesnek tartja, hogy a fizetések bizonyos *minimumát* kötelezővé tegyék. Különösen lehetséges ez a mai időben, amikor az állam oly erősen beleszól a magántulajdonba. A továbbiakban a *betegségélyezés* egyik részének igen *sürgős reformját*, a *biztosítási fizetése határ kiterjesztését* követelte. Rendkívül fontosnak tartja a *csecsemővédelemnek* és *anyasági biztosításnak* sürgős törvényhozási rendezését. Érintette ezenkívül a *panaszbizottságok* kérdését is és megemlékezett a *munkaközvetítés* terén felmerülő kívánságokról.

A képviselőház december hó 13-iki ülésében *Teleszky János* pénzügyminiszter is felszólalt és a vitában felhozottakra való reflektálások során rátért a *szociálpolitikai kérdésekre* is. Az *állami üzemek* munkásviszonyairól szolt első-sorban. Az állami gyárak munkásainak és a gyárak vezetőségének patriarchális viszonya nem tetszik bizonyos köröknek. Ezeknek a köröknek hatalmi törekvéseivel, a háború alatt a gyárakba került új munkáselemekkel sikerült olyan helyzetet teremteni, amely a katonai felügyelet alá helyezést megkívánta. Az állam azonban tovább is ugyanazzal a jóakarattal és gondnal ügyel a munkások érdekeire, mint a magángyárakban a panaszbizottságba kiküldött állami közeg és

ezért az állami gyárakban feleslegesnek tartja a panaszbizottság behozatalát. A munkabérek átlag 51 százalékkal emelkedtek, akkor, amikor a tisztviselők 20—30 százalék pótlékot kaptak. Ebben nincsenek benne a háborús segélyek, amelyekkel a munkások jövedelmei a háború alatt összesen 61 százalékkal emelkedtek. Adatok ismertetésével bizonyítja, hogy a magánvállalatokban sincsenek az átlagban magasabb keresetek, mint az állami üzemekben. Elismeri a munkásság szervezettségének jó oldalait, de azok működésének szerinte a munkásság helyzetének a közgazdasági viszonyok által megengedett javítására kell szorítkoznia. A gazdasági többtermelés terén legfontosabbnak tartja, hogy mindenki annyit dolgozzék, amennyit dolgozni képes.

Huszár Károly (sárvári) az élelmiszerelosztás és az élelmiszerrel való ellátás túrhetetlen viszonyait tette szóvá. A férfi nélkül itthon maradt munkáscsaládok összes tagjainak munkába kell állni, mert csak így bírják létüket biztosítani és ezeknek munkaidejük rovására kell órákat eltölteniök az élelmiszerüzletek előtt. Az élelmiszerelárusítás nagyobbmérvű decentralizálását kívánja. Szólt a tejellátás hiányairól, majd az iparuzsorának meggátlását kívánta az iparcikkek árainak maximálásával.

A hadimunka bérének szabályozása. A m. kir. minisztérium a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott törvényes rendelkezések alapján kiadott 3.870/1916. M. E. számú rendeletében felhatalmazza a kereskedelemügyi minisztert, hogy a hadfelszerelési cikkek készítésénél a munkások érdekében megállapíthassa a legalacsonyabb munkabéreket és az egyéb munkafeltételeket. A rendelet kimondja, hogy aki a hatósággal kötött szerződéssel hadfelszerelési cikkek készítésére vagy szállítására kötelezte magát, úgyszintén az, aki az ilyen szerződő fél (a fővállalkozó) részéről vállalt szolgáltatás teljesítését, mint alszállító, vagy alvállalkozó, akár részben, akár egészen elvállalta, a kötelezett szolgáltatás teljesítésére szükséges munkáknál általa alkalmazott munkásoknak — ide értve az otthonmunkásokat is — nem fizethet alacsonyabb munkabéreket és velük szemben nem köthet ki súlyosabb munkafeltételeket, mint amelyek a hatósággal kötött szerződésben vagy a kereskedelmi miniszternek ezen felhatalmazás alapján kiadott szabályzatában legalacsonyabb munkabérekül vagy egyéb munkafeltételekül meg vannak állapítva. Az ezzel ellenkező kikötés hatálytalan és a munkaadó a netalán alacsonyabban kikötött munkabér helyett azt a magasabb bért köteles a munkásnak kiszolgáltatni, amely az illető munkarendre nézve legalacsonyabb munkabérül van megállapítva. A fővállalkozó kezesként felelős azért a bérért, amelyet az alvállalkozó munkásainak kiszolgáltatni köteles. Az a munkaadó, aki ezt a rendelkezéseket megszegi, amennyiben cselekménye súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik — kihágást követ el s hat hónapig terjedhető elzárással és kétezer koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. E kihágás miatt az eljárás az ipari kihágások elbírálására hivatott közigazgatási hatóságnak, mint rendőri büntető bíróságnak hatáskörébe tartozik.

E felhatalmazás alapján adta ki a kereskedelemügyi miniszter 86.023. 1916. számú rendeletét, az egyes hadfelszerelési cikkekre vonatkozó közszállítókra alkalmazott ipari munkások legalacsonyabb munkabéreinek és a kapcsolatos egyéb munkafeltételeknek megállapítása tárgyában. A rendelet táblázatba foglalva adja a felsőruházati cikkek kiszabásáért és készítéséért a vállalkozó által fizethető legkisebb munkabéreket. Ezt a legalacsonyabb munkabért teljes összegben kell a munkásnak kifizetni és abból még a munkás beleegyezésével sem szabad bárminő cimen levonást tenni. Ha valamely vállalat vagy vállalkozó jelenleg a legalacsonyabbnak megállapított béreknél magasabb munkabéreket fizetett, e munkabéreket le nem szállíthatja. A munkahelyeken a munkabérek-ről és munkafelügyeletről szóló rendelet nyilvánosan elhelyezendő. A vállalkozó a munkabérek-ről köteles könyvet vezetni és azokat az ellenőrző kamaráknak, ipartestületnek, iparfelügyelőknek felmutatni tartozik.

A katonai munkásosztagok díjazásáról. A katonai munkásosztagok tagjainak a munkaadótól járó díjazás iránt támasztott követelése tárgyában a m. kir. minisztérium 3.698/1916. M. E. számú rendeletében a következőképen intézkedik :

A mező- és az erdőgazdasági, valamint a vízi, az út- és vasútépítési munkára kivezényelt katonai munkásosztatok tagjainak a munkásosztagot igénybevevő munkaadótól járó díjazás iránt támasztott követelés tárgyában az eljárás a gazda és gazdasági cseléd közötti jogviszony szabályozásáról szóló 1907: XLV. törvénycikk VI. fejezetében megjelölt hatóságok hatáskörébe tartozik és erre az eljárásra az ugyanott meghatározott eljárási szabályok irányadók. Az említett ügyekben a katonai munkásosztag tagját a katonai parancsnok megkeresésére a törvényhatóság tisztí ügyésze külön meghatalmazás nélkül képviseli. Ha a rendelet alá eső ügyben az eljárás a rendelet életbe lépte idejében a kir. bíróság előtt van folyamatban, a kir. bíróság az eljárást arra való tekintet nélkül folytatja, hogy az ügy a jelen rendelet értelmében nem tartozik hatáskörébe. Ha azonban ily ügyben a munkásosztag tagjának képviseletét a törvényhatóság tisztí ügyésze veszi át ez utóbbi kérheti, hogy a bíróság az ügyet további eljárás végett a jelen rendelet szerint eljárásra hivatott hatósághoz tegye át.

A munkaszünet a karácsonyt megelőző vasárnapon. A kereskedelmiügyi miniszter figyelemmel a háború által okozta súlyos állapotokra, kivételesen megengedte, hogy a f. évi december hó 24-ére és 31-ére eső vasárnapokon az ipari és kereskedelmi árusítás és házhoz szállítás, a magyar szent korona országainak egész területén esti hat óráig végezhető legyen.

E rendelkezés az 1908. évi július hó 31-én 67.456. sz. alatt kelt rendeletet, amely szerint Budapest székesfőváros területén a karácsony ünnepét megelőző vasárnapon az ipari és kereskedelmi árusítás az egész napon át minden korlátozás nélkül végezhető, nem érinti.

Nem érinti ez a rendelkezés azt a korábbi rendelkezést sem, hogy a napi élelmészeti cikkek árusítása túlnyomólag ezek árusítására berendezett üzletekben este hat órától kezdve is végezhető.

A panaszbizottságok működésének kiterjesztése a magántisztviselőkre. A Magántisztviselők és Kereskedelmi Alkalmazottak Országos Szövetsége, karöltve a Magánalkalmazottak Szakszervezeti Blok-jában egyesült szervezetekkel, mozgalmat kezdeményezett, amelynek — mint már ezt megírtuk — az a célja, hogy a munkásügyi-panaszbizottságok működését a honvédelmi miniszter terjessze ki a katonai felügyelet alatt dolgozó gyárak, vállalatok tisztviselőire is. Ez a mozgalom nagy arányokat öltött, mert a kiterjesztés igen széles magánalkalmazotti kategóriákat vonna be a panaszbizottság működésének körébe. A parlament 1916. december 11-iki ülésén dr. Bródy Ernő országgyűlési képviselő is szóvá tette a magántisztviselők panaszbizottságának ügyét. Értesülésünk szerint az érdekelt minisztériumokkal folytatott tárgyalások során a kiterjesztést elvben már el is határozták, a kivitel módjára irányuló tárgyalások azonban még folyamatban vannak.

Egyesület a szociális jogért. Megemlégettük, hogy a wieni szociológiai egyesület felhívást bocsátott iki egyesület alakítására a szociális jog érdekében. Nálunk is indult meg hasonló mozgalom és a *magyarországi szociális jogi társaság* november 26-án tartotta alakuló ülését, amelynek megnyitójában *Giesswein* Sándor a szociális irány korszerűségéről beszélt és méltatta a Németországban, Ausztriában és Magyarországon megindult szociális jogi mozgalom nagy gyakorlati jelentőségét. A megnyitó után dr. Szirtes Artur ügyvéd ismertette a szociális jogi irány történetét és céljait, valamint a szociális jog módszertani fogalmát. A szociális jogi mozgalom céljait csak a fennálló szakegyesületek, továbbá a társadalmi viszonyok megfigyelését végző hatóságok és intézetek között létesítendő munkakapcsolat révén érheti el, mert csak a gyakorlati megfigyelések és tapasztalati megismerések rendszeresítése vezethet a gyakorlati szociális jogi berendezésekre irányuló kívánalmak és javaslatok kialakulásához. A szükséges szervezési munkálatok elvégzésére szűkebb bizottságot küldtek ki, amelynek feladata,

hogy a drezdai és bécsi szociális jogi társaságokkal tartsa fenn a munkaközösséget.

Az építőipar helyzetéről érdekes adatokat állított egybe a Magyar Ipar december 3-iki számában Sziklai Zsigmond. Az adatok a fővárosi lakóház-építkezés állandó csökkenését mutatják. Elkészült ugyanis:

Évben	Új építkezés	Ráépítés	Toldalék-építkezés	Át-alakítás	Összesen
1912	623	12	191	68	894
1913	373	17	404	94	888
1914	305	13	304	112	734
1915	139	13	173	63	413

Minél kevesebb új ház épült tehát, annál több a toldaléképítkezés. Az építkezéshez felhasznált téglák milliókban — a kartell kimutatása szerint — a következő mértékben csökkent: 1912-ben 155, 1913-ban 98, 1914-ben 100, 1915-ben 30.

Az építkezés csökkenésének megfelelően egyre kevesebb lakás is készült el, amint a következő adatok igazolják:

Év	Építési engedélyt nyert lakóház	Építés által keletkezett lakóház	Építés által keletkezett lakás	Lebontott házak	A bontás által eltűnt szobák
1912	546	623	9.446	120	2.164
1913	414	373	3.735	104	1.136
1914	382	305	3.454	91	1.314
1915	34	139	2.318	15	145
1916 (májusig)	10	21	131	17	453

Az üres lakások száma a háború kitörése után rohamosan emelkedett, jelenleg azonban már csökkenőben van:

	1914	1915	1916		1914	1915	1916
I. negyed	509	2.899	2.684	III. negyed	1.977	3.986	—
II. »	704	4 320	2.350	IV. »	2.910	3.156	—

Az ipar pangását igazolja a dolgozó munkások számának csökkenése is. Ugyanis július hónapban dolgozott:

Év	Kőműves	Állványozó és napszámos	Év	Kőműves	Állványozó és napszámos
1912	7.465	18.660	1915	1.560	3.824
1913	3.320	8.340	1916	1.079	2.680
1914	3.098	7.740			

A szerző adataiból kitűnik, hogy a budapesti lakbérdrágaság főoka az üres lakásoknak — normális időben — alacsony száma. A lakásnyomorúságon pedig a lakbéremelést eltöltő kormányrendelet csak átmenetileg segít.

A magyarországi szociáldemokrata párt a közélémezés kérdésében a Szakszervezeti Tanácscsal együtt december 10-én *értekezletet* akart tartani, amelyen a munkások háborús jogviszonyainak ügyét és a munkásság sürgős szociálpolitikai követeléseit is megvitatták volna. Míg Ausztriában hasonló tárgyban az osztrák németnyelvű szociáldemokrata párt, amint arról lapunk 22—23. számában már beszámoltunk, a minisztériumok képviselőinek jelenlétében folytatta le tanácskozásait, a magyarországi értekezlet megtartását a főkapitányság *betiltotta*, arra való hivatkozással, hogy politikai jellegű gyűlések tartása tilos.

A nyomdai munkások drágasági pótléka. A Budapesti Grafikai és Rokoniparosok Főnökegyesülete és a nyomdai munkásság szakszervezete között a háború kitörése óta megállapodás van érvényben, amely a kollektív szerződés mellett a háborús viszonyoktól okozott rendkívüli körülmények figyelembevételével szabályozza a munkaföltételeket. A megállapodásból folyólag a munkásság 1915. júliusától kezdődőleg drágasági pótlékban részesül. A megállapodásnak

november 24-én történt meghosszabbítása alkalmával a drágasági pótlék eddigi tételeit átlagosan 85%-kal fölemelték s úgy határoztak, hogy december 1-től kezdve a nyomdai munkásság *havi drágasági pótlékot* kap, amely nagy átlagban a szakmunkásoknál családi állapotuk és hetibérük szerint 32—40 koronára, segédmunkásoknál 20—29 koronára, nőmunkásoknál pedig 20 koronára rúg.

A községi húsüzem munkásainak drágasági pótléka. A községi húsüzem munkásai — amint a Húsipari Munkások Lapja közli — panaszt emeltek a munkásügyi panaszbizottságnál, amelyben kérték, hogy a vállalat köteleztessék 35%-os béremelés fizetésére. A panaszbizottsági eljárás során a munkások érdekvélevele és az üzem igazgatósága közvetlen tárgyalásokra hivatott fel, amelyek olyan megegyezésre vezettek, hogy az üzemben alkalmazott húsipari munkások november 28-tól kezdődőleg a háború tartamára 20%-os béremelésben részesülnek.

A cipézmunkások munkabérének alakulása a háború alatt. »A Cipész« szaklap december 3-iki számában kimutatásokat közöl a monarchia legnagyobb cipőgyára, a »Turul«-gyár munkásainak bérvizonyáról. A lap szerint a munkások átlagos heti keresete 1915-ben 20·61 korona, 1916-ban pedig 24·78 korona volt. A bérek emelkedése tehát *napi 69 fillért* tesz ki. Az akkordárak alakulásából kitűnik, hogy a nők fokozottabb alkalmazása az akkordárak leszorításához vezet. Volt osztály, amelyen az ott dolgozó nőmunkások akkordkeresete egy év alatt mintegy 2 koronával *csökkent*.

35 évi szociálpolitikai munka. November hó 17-én mult 35 éve, hogy I. Vilmos német császár híres üzenetét intézte a birodalmi gyűléshez, amelyben a munkásoknak betegség, baleset és rokkantság esetére való biztosítását kilátásba helyezte. A német szociálpolitika azóta nagy utat tett meg. Nemcsak a munkásbiztosítást építették ki és terjesztették ki újabb és újabb rétegeire a népnek, de épp a munkásbiztosítás szervei óriási munkát végeztek a balesetek megelőzése, a betegségek elhárítása, a munkások munkaerejének megtartása, a népegészség védelme érdekében. Ezenkívül a munkás jogait is biztosította a német törvényhozás, az egyesülési szabadsággal s az ipari és kereskedelmi bíróságok szervezésével, amelyek *holcsó, gyors és szakszerű* eljárással szolgáltatnak igazságot a munkaviszonyból keletkező vitás ügyekben. S hogy a szociálpolitika hasznos befektetés volt az államra is, azt ma már nem kell bizonyítani.

Az általános munkakötelezettség elvének elismerését jelenti az a törvény, amelyet a német birodalmi gyűlés a polgári népesség munkájának felhasználása tekintetében hozott. Az új törvény kimondja, hogy a polgári férfinépesség 17—60 éves korban hadi segédszolgálati munkákra igénybe vehető. A hadvezetőség a nem föltétlenül közszükségleti iparágak termelésének korlátozására jogot nyer. A törvény — a kancellár szavai szerint — »a harcoló hadsereg mögött szervesen fölépíti a *munka hadseregét*.« A törvény végrehajtása, a segédszolgálatra kötelezettek kártalanítása és a törvény leendő hatályon kívül helyezése dolgában fontos szerepe van a birodalmi gyűlés bizottságának. Hogy a törvény végrehajtása körül milyen nagy fontosságot tulajdonítanak a szervezett munkások és alkalmazottak közreműködésének, kitűnik annak az értekezletnek tanácskozásaiból, amelyet a szocialista, a Hirsch-Duncker-féle, keresztényszocialista munkás- és a különféle alkalmazott-szervezetek részvételével Berlinben tartottak meg s amely négy millió szervezett munkás és alkalmazott nevében biztosította támogatását a törvény végrehajtásához.

Német ipartanács alakítása. Október 25-én Berlinben a Zentralverband deutscher Industrieller és a Bund der Industriellen, valamint a Verein zur Wahrung der Interessen der chemischen Industrie Deutschlands együttes ülésükön új ipari szervezetet alakítottak *Deutsche Industrierat* néven. Az új ipartanács feladata lesz az egyes szervezetek önállóságának teljes épségbentartásával a német ipar egyetemes érdekeit képviselni és az egész német ipart érdeklő gazdasági és gazdaságpolitikai kérdéseket megtárgyalni.

A hadisegélyt nem szabad visszakövetelni. Egy kölni vasgyár az alkalmazottait arról értesítette, hogy a hadban levő tisztviselőknek a gyártól kapott hadisegélyt 5%-os kamatokkal vissza kell téríteni, ha nem kötelezik magukat, hogy visszatérésük után 3 évig a régi feltételek mellett dolgoznak a gyárnál. A műszaki és kereskedelmi alkalmazottak szervezetei ez eset alapján panaszt tettek a kormánynál. A porosz kereskedelemügyi miniszter ebből kifolyólag körrendeletet intézett a kereskedelmi kamarákhoz, amelyben kijelenti, hogy az alkalmazottak ilyen megkötése, azok boldogulását akadályozza s ezenkívül a már nyújtott segélyek visszakövetelése a jó erkölcsökbe ütközik. A miniszter felhívja a kamarákat, hogy az ily esetek további előfordulásának nyomatékosan igyekezzenek gátat vetni.

A magyarországi biztosítási tisztviselők lapja is panaszolja, hogy egyes pénzügyintézetek a hadisegélyeket az alkalmazottak megkötésére használják fel. Tudtunkkal hivatalos helyről nálunk még semmi sem történt ez ellen.

Mezőgazdasági munkások képvisellete a hivatalos gazdasági egyesületekben. A szászországi mezőgazdák szövetségének a közgyűlésén, a szövetség elnöke, báró Wangenheim, a mezőgazdasági kamarákban a munkások képviselétét sürgette. Szükségesnek tartja, hogy háború után a kamarákban a munkások is képviselve legyenek, mert szükséges lesz majd minden erőnek az egyesítése. A munkások szempontjából természetesen csak akkor bir majd jelentőséggel ez a képvisellete, ha ők maguk és szabadon választhatják meg képviselőiket.

Bérmozgalmak a Krupp-gyárban. A Krupp-gyár üzemében a múlt hónapban több kisebb bérmozgalom volt. A mozgalmakban, amelyek a gyár különböző osztályaiban s nem egyidőben játszódtak le, leginkább nők vettek részt. A gyújtó-osztályban, ahol 500 nő vett részt a mozgalomban, ez napi 30—70 pf. pótlékot eredményezett. Két kísérletező műhelyben 7—800 nő szüntette be a munkát. Ugyanolyan pótlékot követeltek az alpbérre, amit a férfiak kapnak. Az eredmény itt is a pótlékok felemelése volt. Az egyik hengerműben 600 munkás sztrájkolt néhány nappali órán át s egyszer az egész éjjeli műszak. Itt is béremelést értek el. A lövedék-osztályban most folynak a tárgyalások.

Bérmozgalmak a németországi hajógyárakban. Több mint egy év óta állandó nyugtalanságban vannak a németországi hajógyárak munkásai s habár nyílt bérmozgalomra még nem került a dolog, a helyzet nagyon komoly. A hajógyári vállalatok a múlt évben többször ridegen visszautasították a tárgyalásokat kérő munkásokat. A múlt év végén azután elhatározták magukat egy egyszeri drágasági pótlék nyújtására. A folyó év elején állandó pótlékokat állapítottak meg. A munkásokat ez nem elégítette ki s júniusban a munkások közös követeléseket állítottak fel. Erre a vállalatok felemelték a drágasági pótlékot és a kezdő béreket. A munkások azonban az akkord-árak emelését követelték ezután is. Erre a munkaadók meghívták a munkásokat tárgyalásra. A tárgyalás eredmény nélkül végződött s a munkások elhatározták, hogy az egyes gyárakban szorgalmazni fogják az akkordok felemelését, egyszersmind azonban megbízták a szak-szervezetek képviselőit, hogy a kormánynál járjanak el az ügyükben.

Az éjjeli munka eltöltése a sütőiparban. A németországi sütő- és cukrászmunkások szövetségei kérvényt nyújtottak be a birodalmi gyűléshez, amelyben az éjjeli és vasárnapi munkának törvény által való eltöltését kérik. A kérvény tárgyalásánál a kormány képviselője kijelentette, hogy a kormánynak szándéka a háború utánra is fentartani az éjjeli munka tilalmát s az erre vonatkozó törvény már előkészületben is van.

A zürichi kantontanács előtt is tárgyalás alatt van egy törvényjavaslat, amely a sütőmunkások éjjeli munkáját korlátozza. A javaslat 10¹/₂ órában állapítja meg a munkaidő maximumát, ha a munkás nem lakik a mesternél s 12 órában, ha a mesternél lakik. A nyári időszakban — április 1-től szeptember 30-ig — reggel 3 óra előtt, október 1-től március 31-ig pedig reggel 4 óra előtt nem szabad a munkát megkezdeni. Az előkészítő munkákat legkésőbb este 9 óráig szabad végezni.

Munkaidőrovidítés és munkateljesítmény. Az 1914—15. évi svájci iparfelügyelői jelentés felemlíti, hogy az egyik gyárban az 50 perces munkaórákat rendszeresítették. Ugyanis minden 60 perc tényleges munka után 10 percig szüneteltek a munkásnők. Az eredménye ennek a rendszernek az volt, hogy a munkásnők keresete — darabszámos munkával — átlag 25 százalékkal emelkedett. Kapcsolatban ezzel a munka kezdetét reggel 7^{1/2} órára helyezték s a munkaidőt napi 9 órára mérsékeltek.

Munkanélküliség esetére való biztosítás Hollandiában. Királyi rendelettel hivatalt létesítettek Hágában a munkaközvetítés és munkanélküliség esetére való biztosítási ügyek ellátására. A hivatal feladata a munkanélküliség esetére való biztosítást pénzbeli segélyekkel és egyéb módon előmozdítani, valamint a munkaközvetítést szervezni s annak törvényes rendezését előkészíteni.

Munkásfelügyelők a hollandi bányaiparban. A hollandi bányarendtartásban — a Sociale Praxis szerint — olyan új intézkedést vettek fel, amely szerint legalább két bányafelügyelőt a munkások sorából kell kinevezni. A bányafelügyelőket a miniszter nevezi ki, de a munkásválasztmányok jelölése alapján. Bányafelügyelőnek olyan hollandi születésű, polgári jogainak élvezeteiben levő, legalább 30 éves bányamunkás nevezhető ki, aki mint vájár tíz éven át dolgozott s ebből legalább 4 évet hollandiai bányában.

Hadisérültek a francia iparban. A francia kormány is törekszik a hadisérülteket munkaképesé tenni s vagy régi foglalkozásukban, vagy más alkalmas foglalkozásban munkához juttatni. A »Schweizer Arbeitgeber-Zeitung« közlése szerint a francia kormány az iparfelügyelők útján összegyűjtötte a hadisérültek foglalkoztatására vonatkozó adatokat s ezek szerint a f. év első negyedében 617 hadisérült volt különböző ipari üzemekben foglalkoztatva és pedig: az élelmiszeriparban 7, a vegyi iparban 8, a kaucsukiparban 2, papir- és papírlemez-készítésnél 5, a grafikai iparban 14, a textiliparban 25, a ruházati iparban 11, a bőrparban és a bőrkikészítésnél 32, a faiparban 28, a fémiparban 187, az építő- és kőfaragó-iparban 3, az agyag- és üvegiparban 13, szállítás és raktározásnál 74, a kereskedelemben 20, mint könyvelő 17, mint irodai alkalmazott 54, mint felügyelő 91 és egyéb állásban 26. A 617 sérült közül fejsérülése volt 22-nek, vak volt 47, karcsonkulása volt 133-nak, kézcsonkulása 94-nek, lábszárcsonkulása 191-nek, lábfejen volt csonka 31, egyéb sérülése volt 26-nak, 69-nél pedig nincs a sérülés neve megállapítva.

Munkabeszüntetések Franciaországban 1914—1915-ben. A francia munkásügyi minisztérium jelentést tesz közzé a két háborús esztendőben lefolyt sztrájkokról. 1913-ban volt Franciaországban 1.073 sztrájk 220.448 résztvevővel. Ezek a sztrájkok 8.479 üzemre terjedtek ki. A sztrájknapok száma 2,223.781 volt. 1914-ben a sztrájkok száma 672, 1915-ben pedig 98 volt. A sztrájkolók száma 1914-ben 160.566, az érdekelt üzemek száma 3.654 volt. 1915-ben 304 üzemben összesen 9.361 munkás sztrájkolt. A sztrájknapok száma 1914-ben 2,187.272, 1915-ben pedig 55.278 volt. 1914 augusztus 1-től 1915 végéig 116 sztrájk volt 10.421 résztvevővel, ezek közül 100 nem tartott egy hétnél hosszabb ideig. 1915-ben e sztrájkok átlagos időtartama 5,8 nap volt. A háború ideje alatt lefolyt sztrájkokból 33 a textiliparban, 24 a közlekedésnél, 13 a vegyi iparban, 14 a bőrparban és 8 az élelmiszerüzemben folyt le. A bányászat és a fémipar csak 2—2, a faipar pedig csak 1 sztrájjal szerepel a statisztikában, ezzel szemben a mezőgazdaságnál volt 4 s az építőiparban 6 sztrájk.

Férfiak helyettesítése nők által az angol iparban. Az angol kereskedelmi hivatal munkaközvetítési osztálya a munkaközvetítő hivatalok és a munkaadók közlései alapján kimutatást készített a női munka terjedéséről a háború alatt s arról, hogy mennyiben helyettesítik a nők a férfiakat. Az összeállítás szerint 1914. július 1-től 1916. július 1-ig 866.000-rel emelkedett a nők száma az iparban, kereskedelemben, közlekedésnél, mezőgazdaságnál s a köz- és magánhivatalokban. Ezek közül 766.000-en kifejezetten férfimunkásokat helyettesítenek. Legnagyobb az emelkedés a municiógyártásnál. Nem lehet ugyan azt állítani, hogy mind férfimunkát végeznek, mert a háború folyamán véghezvitt munkamegosztás s újfajta gépek beállítása következtében a munka részben könnyebbé vált, de

mindenesetre olyan munkáknál dolgoznak, amelyeknél azelőtt nők nem dolgoztak. Kifejezetten férfimunkát végeznek a nők az építőiparban, a bányászatnál s a kőfejtésnél. A vasutaknál a nők száma 11.000-ról 33.000-re emelkedett. Nagyban emelkedett a nők száma az állami és városi hivatalokban, a postánál s a városi üzemekben.

A bérek szabályozása az angol lőszériparban. Az angol municíós minisztérium többrendbeli speciális rendelkezést bocsátott ki az állami felügyelet alá helyezett gyárakban dolgozó munkások keresetének biztosítása érdekében. Különösen a nőkre vonatkoznak ezek a rendelkezések, mert a férfiak rendszerint megtudják védeni érdekeiket a szervezeteik útján. E rendelkezések szerint azoknak a nőknek, akik olyan munkát végeznek, amit azelőtt férfiak végeztek: hetenkint legalább 1 £ munkabért kell fizetni. Olyan kvalifikált munkáért, amelyet azelőtt csak teljesen kiképzett munkás végzett, ugyanolyan bért kell fizetni a nőnek is, mint a férfimunkásnak. A gyár hibájából való akadályoztatás esetére is legalább 15 sh. munkabér biztosítandó minden nőnek. Akkorba addig nem szabad helyezni a nőket, míg annyira ki nincsenek képezve a munkában, hogy megfelelő keresetet tudjanak elérni. Minimális bérek megszabhatók oly munkásnők részére is, akik nem férfimunkát végeznek. Ilyen bérmegállapítások már szintén történtek és pedig 18 éven felüli munkásnők részére óránként 4—6¹/₂ penceben. Férfimunkát végző 16—18 éves munkásnők minimális hetibére 14—18 shillingben állapított meg.

Bányamunkások sztrájkja Ausztráliában. Sidneyben 30.000 bányamunkás sztrájkba lépett. A szénaukciókat beszüntették, mert a hajók nem rakodhatnak. A bányamunkások kimondták, hogy minden szénszállítás bojkottálandó. Ezért a rendes és közúti vasutak üzeme korlátozódik s előreláthatólag teljesen be fog szünni. A megtartott munkásgyűlés a *nyolczórás munkanap* megvalósítását követeli.

SZAKIRODALOM.

A Magyar Biztosítási Évkönyv XIX. évfolyama. A magánbiztosítás körében szükséges tudnivalókat tartalmazó évkönyv az 1916—17. évekre az előző évfolyamoknak megfelelő alakban és alaposággal készült el. Tartalmazza a biztosító intézetek pontos ismertetését, valamint 1915. évi zárószámadásait, a biztosítási tisztviselők egyesüléseinek ismertetését és 1915. évi zárószámadását. A megszokott kimutatásokon kívül az évkönyv összefoglaló közleményekben ismerteti az életbiztosítás, tűzbiztosítás, balesetbiztosítás és jégbiztosítás ügyét az 1915. évben, valamint a legújabb biztosítási joggyakorlatot, végül az új bélyeg- és illetéktörvényt. Az évkönyvet, amelynek ára 8 korona, Török Jenő Endre szerkesztette és a »Biztosítási és Közgazdasági Lapok» szerkesztősége adta ki.

BETEGSEGÉLYEZÉS.

Az Országos Pénztár jogi minősége a pénzügyi hatóságok szerint.

A m. kir. központi díj- és illetékkiszabási hivatal 27.455. J. K. 1915. I. oszt., 1915. június 20-án kelt végzése.

Értesíti a hivatal a szövetkezetet, hogy az 1914. évi Kj. 22.335. tétel alatt terhén itt nyilvántartott 2 K 34 f illeték téves leletezés címén, a m. kir. pénzügyminisztérium folyó évi 6.762. számú rendelete folytán töröltetett. Ez az illeték a szövetkezet által az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár munkáskórháza részére szállított árúkról szóló 500 koronás számlának, csupán 10 filléres számlabélyeggel történt felbélyegzése s a nyugtabélyeg hiánya miatt felveit lelet alapján iratott elő. Az illetékdíjjegyzék 84. tétel B. 2. c) pontja értelmében azonban csak akkor van helye a számlabélyegilletéknek nyugtabélyegilletékre való kiegészítésének, ha a számlák, kifizetés végett hatóságokhoz nyújtatnak be. Minthogy az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár,

amelyet az 1907. évi XIX. t.-c. 103. §-a önkormányzati szervezetnek minősít, hatóságnak nem tekinthető, minthogy továbbá nevezett intézmény pénztára nem sorozható az illetékdíjjegyzék 84. tétel B. 2. c) pontja 2. bekezdésében közelebb-ről megjelölt közpénztárak közé sem, mert azt az állam közalapítványok, köz-törvényhatóságok vagy községek közegei nem kezelik, továbbá, mert az országos munkásbetegségélyző és balesetbiztosító pénztár felett gyakorolt ellenőrzés és felügyelet a m. kir. kereskedelemügyi minisztérium közlése szerint, nem oly mérvű és természetű, amely az állami igazgatás fogalmát és természetét meg-állapítaná, így nevezett pénztárt nem lehet az állami igazgatás alatt álló köz-intézetek fogalma alá venni s közpénztárnak minősíteni, a hozzá kifizetés végett bemutatott számlák bélyegilletékének nyugtabélyegilletékre való kiegészítése nem követelhető.

Munkásbiztosítási táppénz csalárd kieszközlése és jogtalan felvétele csalás.

A m. kir. Kúria 1916. szeptember 12-ikén kelt B. III. 759 sz. ítélete.

I.

Ítélet: A kir. Kúria a semmiségi panaszokat elutasítja.

Indokolás: A ténymegállapítás szerint a vádlottak, akik iparigazolvánnyal ellátott közös keresetre társult szobafestőmesterek voltak, a kerületi munkásbiztosító pénztárt, amely intézetnek tagjai a törvényes szabályok értelmében csak tényleges alkalmazottak lehetnek, azzal a valótlan állítással, hogy egymás alkalmazottjai, tévedésbe ejtették, minek folytán a sértett intézet nekik segélyt kifizetett. A vádlottak azzal védekeznek, hogy a munkásbiztosítót nem szándékozták megkárosítani, mert egymást kölcsönösen fizetvén, egymás alkalmazottjainak tekintették magukat és jogosultnak arra, hogy a munkásbiztosító tagsággal járó előnyöket élvezzék. Minthogy a fenti tények azt, hogy a vádlottak egymás alkalmazottjai iettek volna, fogalmilag kizárják, mert a közös munkájukban való keresetükben osztozkodtak, amit kétségtelenné tesz az előkészítő eljárásban tett és az alsóbírósági ítéletekben tényként megállapított az a beismerésük is, hogy egymás alkalmazottjai soha sem voltak; minthogy ezekről világos, hogy a vádlottak abból a célból, hogy maguknak jogtalan vagyoni hasznot szerezzenek, a sértettet fondorlittal tévedésbe ejtették és ezáltal neki kárt okoztak: a vádlottak cselekménye megvalósítja a csalás tényálladékát.

II.

A m. kir. Kúria 1916. augusztus 29-ikén kelt B. III. 170. sz. ítélete.

Ítélet: A kir. Kúria a semmiségi panaszt elutasítja.

Indokolás: A vádlott V. Ilonát, annak dacára, hogy ez a bejelentés idejében üzletében nem volt alkalmazva, a pénztárnál, mint üzletében cipőtűzéssel foglalkozó alkalmazottját bejelentette; majd mint munkaadó, igazolványt állított ki, amely irat alapján azután V. Ilona, mint beteg, a pénztártól táppénzt kapott. Az alsófokú bíróságok által megállapított tények szerint V. Ilonának a pénztártól táppénzre és gyógykezelésre nem volt igénye, mert a korábbi munkaadója által történt biztosításának hatálya letelt; abból támadt igénye pedig, hogy a vádlottnál volt alkalmazva: a pénztár által teljes mértékben kielégített. A valótlan tények bejelentésével tévedésbe ejtett pénztár tehát fennálló kötelem nélkül teljesített fizetést, illetve nyújtott vagyoni előnyt s az a rendelkezése, hogy az ellene támasztott, fenn nem álló igényt kielégítette, teljesen megfelel a vagyoni károsodás fogalmának. Az pedig nem kétséges, hogy a vádlott V. Ilonának jogtalan vagyoni hasznot szerzett, de cselekményének az is volt az indító oka, hogy a bejelentésért attól 2 K-t kért és kapott.

Ki tekinthető önálló vállalkozónak.

A budapesti munkásbiztosítási választott bíróság 1916. november 3-ikán kelt 1916. Bet. I. 49/8. számú ítélete.

Ítélet: A bíróság igénylőt igényével elutasítja.

Indokolás: 1. B. B.-né igénylő phar. ulcerosa betegséggel 1916. február 2.-án 20 heti segélyét kimerítette. Kezelőorvosának jelentése szerint állapota a segélyezés időtartama alatt nem változott meg. Igénylő azt állítván, hogy több

mint 8 héten át keresetképes tagja volt az országos pénztárnak, 1916. május 29-től gyógykezelést és táppénzsegélyt kért.

A kerületi munkásbiztosító pénztár igazgatósága igénylőt ez igényével elutasította.

E határozat ellen az igénylő törvényes időben felebbezést jelentett be.

A bíróság megállapította, hogy igénylőnek 4 varrógépje van, hogy igénylőnek a kötények varrásában H. Á-né nevű sógornője és sok esetben munkásnők is segédkeznek, legfőként azonban sógornője, aki nála egész nap varr, amellet az igénylő háztartásában is segédkezik s igénylőtől heti 18 korona díjazást és ebédkosztot kap, továbbá, hogy igénylő sokszor magánfelek részére is szokott kötényvarrást vagy egyéb munkát végezni. Ilyen tényállás mellett a bíróság azt a kérdést tette döntés tárgyává, hogy az igénylő a közte és sógornője (valamint más munkásai) között fennállott viszonyra való tekintettel nem tekintendő e önálló vállalkozónak. A bíróság ezt a kérdést igenlőleg döntötte el. A kérdés eldöntésénél ugyanis az volt a mértékadó, hogy igénylő a G. I. cég részéről az általa vállalt és leszállított kötényvarrási munka után előre meghatározott darabszám szerinti díjazásban részesült, amely a teljesített munkának általában megfelelő volta mellett teljesen független volt attól, vajjon az igénylő egyedül avagy segéderő alkalmazása mellett végezte-e azt. Ilyképen azonban az igénylő viselte azt a kockázatot s illetve övé volt az a haszon, amely egyfelől a sógornője (s esetleg más munkaerő) által teljesített munka értéke és másfelől az ezért kiszolgáltatott költsége között előállhatott. Már pedig a kockázatnak ez az önálló viselése a vállalkozási jogviszonynak jellegzetes alkatrésze, amelyre való tekintettel az igénylő a G. I. céggel szemben nem mint alkalmazott, hanem mint önálló vállalkozó jelentkezik mindaddig, míg saját veszélyére másokat vesz maga mellé a rája bizott munka elvégzése végett. De hogy igénylő önálló vállalkozónak tekintendő, ez a most említetteken felül abból a körülményből is következik, hogy igénylőnek 4 varrógépje van és hogy igénylő sokszor magánfelek részére is, — szintén a saját veszélyére, — végzett, — szükség esetén segéderő igénybevételeivel, — kötényvarrási és egyéb munkát.

Minthogy pedig az önálló vállalkozó iparos még önkéntes tagja sem lehet a pénztárnak, ha segéderőt alkalmaz maga mellett (T. 7. §. d) pontja), ezeknél fogva a bíróság az igénylő tagságát el nem ismerhette.

Téli üzemszünetelések idejére betegségélyezési járulék nem fizetendő.

A német birodalmi biztosítási hivatal 1916 május 6-án kelt határozata.

Határozat: A hivatal a pénztárt keresetével elutasítja.

Indokolás: B kövező tanonc és F. mélyépítési vállalkozó között szerződéses tanviszony állott fenn. A vállalkozó tanoncait a téli üzemszünetek tartamára szüleihez hazabocsátotta azzal a kikötéssel, hogy a munkaadó felszólítása alapján mindenkor kötelesek munkára jelentkezni. A szabadságolás tartamán munkabér nem járt, de a tanonc-szerződés változatlanul fennmaradt. A munkaadó a szabadságolás időpontjában tanoncait a pénztárból kijelentette s újból csak a munka felvételekor jelentette be. Nem vitás, hogy egyik ily üzemszünet idejében a szabadságolt tanonc átmenetileg más — biztosítás alá tartozó — munkákat elvállalt. A pénztár a szabadságolás tartamára biztosítási járulékokat követel a munkaadótól. A biztosítási hivatal a munkaadót kötelezte a járulékok befizetésére azon az alapon, hogy a tanviszony a szabadságolás idején is fennállott.

A birodalmi biztosítási hivatal ellenkező értelemben döntött. A RVO 165. §-ának 2. bekezdése ugyanis a biztosítási kötelezettséget a tényleges foglalkoztatáshoz köti. A foglalkoztatási viszony megszűnhetik mielőtt a munkaviszony megszűnnék. A foglalkoztatási viszonyt jellemzi a munkaadó rendelkezési képessége a foglalkoztatott munkás fölött. Kérdés tehát, hogy a szóbanforgó esetben az üzemszünetek idején a munkaadónak ilyen rendelkezési képessége a tanonccal szemben fennállott-e vagy sem. Tény az, hogy nem minden szabadságolás tekinthető a foglalkoztatási viszony megszakításának; az a körülmény viszont, hogy a tanonc a szabadsága alatt díjazást nem kapott, az idézett 165. §. értelmében figyelembe nem jöhet; ezenkívül a szabadság tartama nem lehet egyedüli döntő körülmény, mert nagyon is elképzelhető a munkaadó rendelkezési joga több hónapos szabadság idejére is; a kérdést az sem döntheti el, hogy közben a tanonc más, biztosításra kötelezett munkákat is vállalt, ugyanis bárki egyidejű-

leg több, biztosításra kötelezett üzemben dolgozhat. Inkább a RVO. 309. §-ának rendelkezéséből kell kiindulni, amely szerint a pénztárhoz tartozandóságra nézve a túlnyomó foglalkoztatás irányadó. Már pedig B.-nek a szabadságolás tartamán módjában állott, hogy teljes munkaejét más munkaadó rendelkezésére bocsássa. Az a körülmény, hogy a tanonc a munkaadó felhívása alapján mindenkor jelentkezni volt köteles, — a tanviszonyból folyik ugyan, de nem lehetett elzárkózni a munkaadó abbeli előadása elől, hogy az üzem természete ilyen soronkívüli igénybevétel lehetőségét kizárta, amiből következik, hogy ténylegesen — az üzemszünet tartamán, megfelelő munka hiányában — a munkaadónak rendelkezési joga nem is lehetett.

BALESETBIZTOSÍTÁS.

Üzem-megszorítás (korlátozás) ideje alatt történt baleset kártalanítása.

A budapesti munkásbiztosítási választott bíróság 1916. november 22-én kelt 1915. Á. bal I. 115/18. sz. ítélete.

Ítélet: A bíróság a járadékigényt megállapítja.

Indokolás: B. F. 56 éves, nős asztalossegédet munkába menet véletlen üzemi halálos baleset érte.

Özv. B. F.-né ügyis mint kiskorú gyermekeinek t. és t. gyámja hozzátartozói járadék iránt emelt igényt az országos pénztár igazgatóságánál.

A pénztár igazgatósága igénylőket hozzátartozói járadék iránt emelt igényükkel elutasította.

Ez ellen a határozat ellen igénylő törvényes időn belül felebbezéssel élt.

A lefolytatott vizsgálat alapján kétségtelenül megállapított, hogy az elhalt 1914. május hó 16-án d. u. 5 órakor lakásáról a munkaadó megbizottjának utasítására a megbizotthoz azért távozott, hogy tőle a munka megkezdésére az utasítást átvegye. Ez útjában érte B. F.-et a halálos baleset. A T. 9. §-a kimondja azt, hogy a törvény értelmében biztosított alkalmazott oly szolgálat közben ért baleset esetére is biztosítottnak tekintetik, amelyet a munkaadó vagy megbizottja rendeletéből vagy az üzem érdekében végez. Kétségtelen, hogy B. F.-t a halálos baleset akkor érte, midőn a munkaadó megbizottja rendeletéből a megbizotthoz ment. További kérdés tehát már most csak az, vajjon B. F. a halálos baleset idejében a törvény értelmében biztosított alkalmazottnak tekintendő-e? A törvény 78. §-ának 2-ik bekezdése kimondja, hogy véletlen üzemszavarok vagy üzemmegszorítások a javadalmazás kiszámításánál figyelmen kívül hagyandók. Ez a törvényhely másként nem értelmezhető, minthogy az évi javadalmazás megállapításánál az üzemmegszakítások dacára az igénylő a pénztár biztosításra kötelezett tagjának tekintendő annál inkább, mert a törvény 69. §-ának 2-ik bekezdése is világosan rendelkezik arról, hogy a biztosítás kiterjed a munkába lépéstől a munkából való kilépésig. Ha tehát a H. L. üzemében 1914. május hó 4-én beállott üzemmegszorítás olybá volna is tekintendő, hogy B. F. e naptól kezdve a munkából kilépettnak tekintendő: 1914. május hó 16-án a munkába való belépés céljából a munkaadó utasítására indult lakásáról a legrövidebb úton munkaadójához, aki a tanú vallomása szerint e napon őt már ismét be akarta léptetni a munkába.

B. F. ama útja tehát, amely út közben halálos balesetet szenvedett, a munkaadó megbizottjának rendeletéből teljesített munkábamenetel volt, amely a törvény 9. §-a értelmében szolgálat közben ért baleset s biztosítási kötelezettség alá esik.

Mindennek megállapítása után az igénylő részére a T. 72. §-a volt alkalmazandó és a hozzátartozói járadék a rendelkező rész szerint volt megítélendő.

Jogerősen megállapított, de tévesen nem folyósított járadék nem igényelhető munkásbiztosítási választott bíróság útján.

A m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal 1916. június hó 7-én kelt 1914. P. 223/7. számú ítélete.

Ítélet: A m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal a felebbezésnek helyt ad, a neheztelt ítéletet feloldja és igénylőt közvetlen keresetével elutasítja.

Megokolás: Az Országos Pénztár igazgatósága igénylőnek állandó járadékát havi 15 K 60 összegben állapította meg.

Igénylő azt kérte, hogy az Országos Pénztár az 1912. évi február, április, október és november hó 1. napján esedékessé vált négy, egyenként 15 K 36 f járadéki részletek megfizetésére köteleztessék.

Az I. fokú bíróság a közvetlen keresetnek helyt adott és arra kötelezte a pénztárt, hogy a megjelöltek szerint módosított keresetnek megfelelően három hónapi járadékrészlet fejében egyenként 15 K 36 fillért igénylőnek megfizessen. Ez ellen az ítélet ellen az Országos Pénztár azzal a megokolással felebbezett, hogy az ügy nem tartozik a munkásbiztosítási választott bíróság hatáskörébe és pedig azért, mert igénylő az Országos Pénztártól élvezte, illetőleg élvezzi az állandó járadékot és az egyes járadéki részleteket föl is vette; amennyiben pedig egykét járadékrészletet valamely tévedés következtében más vett föl, úgy az ügy ebben a részében nem lehet bírósági eljárás tárgya, hanem annak fölügyeleti jogkörében kell elintézését nyerni.

A felső bíróság az Országos Pénztár részéről az ítélet ellen beadott felebbezés alapján az elsőfokú bíróságnak ítéletét föloldandónak találta azért, mert közvetlen keresetnek az 1907. évi XIX. t.-c. 91. §. alapján csakis akkor és abban az esetben van helye, ha a pénztár a határozathozatalt az igényjogosultság fölött indokolatlanul késlelteti. Ámde igénylő közvetlen keresetében, az Országos Pénztárnak határozatát maga is érvényben levőnek ismeri el. Mivel azonban a határozat dacára megfelelő járadék részletet három hónapra meg nem kapta — kéri ezeknek az elmaradt havi járadékrészleteknek megfizetésére a pénztárt kötelezni. Ebből tehát nyilvánvaló, hogy igénylő közvetlen keresetével nem az igényjogosultság fölött kért határozathozatalt — hanem a pénztár jogerős határozatának három rendbeli elmaradt havi részletére vonatkozó végrehajtását kéri meg. Azonban az Országos Pénztárnak állandó baleseti kártalanítást megállapító és vitássá nem tett, illetőleg jogerőssé vált határozatára vonatkozóan, annak végrehajtása közvetlen kereset alakjában nem kérelmezhető és a végrehajtásnak elrendelése a választott bíróságok hatáskörébe nem tartozik. Az első bíróság tehát akkor, amikor érdemben az Országos Pénztárnak egyik mindkét érdekelt fél részéről jogerős gyanánt elismert határozatával szemben, egyes elmaradt részletekre vonatkozó végrehajtás tárgyában hozott határozatot: hatáskörét túllépve, oly ügyekben hozott ítéletet, amely a választott bírósági eljárás újára nem tartozik.

Az üzemkiágazás (Ausstrahlung) kérdéséhez.

A német birodalmi biztosítási hivatal 1916. augusztus 26-án kelt határozata.

Határozat: A hivatal megállapítja, hogy a H. és G. cég oroszlengyelországi üzeme balesetbiztosítási kötelezettség alá nem tartozik.

Indokolás: A német szociális biztosításban a területiség elve érvényesül. A birodalom politikai határain ezért elvileg a biztosítás területe megszűnik. Ez elv kivétel nélküli alkalmazása azonban fölöslegesen sújtaná azokat a munkásokat, akiket a munkaadó külföldi munkálatok elvégzése céljából küldött ki, akik ily formán külföldi tartózkodásuk tartamára biztosítás nélkül maradnának. Ily következmények lehető elkerülése céljából a birodalmi biztosítási hivatal úgy a közigazgatási-, mint a joggyakorlatában kifejlesztette az »üzemkiágazások« elméletét. Eszerint a német biztosítás alá tartoznak azok a külföldi munkálatok, amelyek csupán, mint belföldi üzem nem önálló tartozékának tekintendők. Esetenként döntendő el az a kérdés, hogy ily üzemkiágazás fenn forog-e vagy sem. A döntésnél célszerűségi szempontok is figyelembe vehetők, különösen a munkások szükséges védelme tekintetében. A háború által teremtett helyzet a szóban forgó elv további kiterjesztését tette szükségessé, ugyanis a megszállott ellenséges területeken számtalan német munkás dolgozik és pedig állami érdekből akár magán- akár közüzemekben. Az üzemkiágazási elv alkalmazása ilyen esetekben azon alapul, hogy a szóban forgó munkálatok — bár néha tekintélyes tartamuk és a belföldi üzemtől nagyon távol esnek — mégis ideiglenesek és a német államhatalom védelme alatt folynak. Emellett azonban további feltétel, hogy az ilyen munkálatok a belföldi üzemmel szoros kapcsolatban álljanak és vele szemben önállóságuk ne legyen. A kérdés elbírálásánál döntő jelentőségű az a körülmény is, hogy a külföldi munkálatoknál egészben vagy túlnyomólag külföldi munkásokat foglalkoztatnak-e. Általában itt sohasem egyes munkások, hanem az üzem biztosítási kötelezettségének kérdése döntendő el. Ha az üzem túlnyomólag külföldi munkásokat foglalkoztat, akkor, ha egyéb szoros kapcsolat fenn nem állana, a külföldi üzem a belföldivel szemben önállónak tekintendő.

Az utóbbi eset áll fenn a H. és G. cég orosz lengyelországi munkálataira, amelyekben 7.255 orosz lengyel munkás mellett elenyésző kisebbségben csupán 173 német munkás dolgozott.

A Tiefbau-Berufsgenossenschaft ama kérelmének, hogy a jelen vitás ügy eldöntéséig terjedő időre a munkaadóval a biztosítási kötelezettség tekintetében létesített megállapodást a hivatal a fönti elvi állásfoglalása dacára ismerje el, a hivatal helyt ad, mert bár a biztosító intézet nem jogosult törvény ellenére valamely üzemet biztosítás alá vonni, vitás esetben azonban ily értelmű megállapodást létesíthet az üzemmel, amely esetben a biztosítási járulékok fizetése tartamára a biztosító intézet a kockázatot viseli.

Erődítményi munkások biztosítási kötelezettsége.

A németbirodalmi biztosítási hivatal 1916. február 12-én kelt II. 2.537/16. sz. határozata.

Határozat: A hivatal a panaszt elutasítja.

Indokolás: Az I. fokú bíróság kötelezte a katonai kincstárt, hogy P. munkás után a rokkantbiztosítási bélyegeket rója le. A hivatal az ez ellen irányuló panaszt elutasítja. P. munkás 5 M. napibérrel önkéntes munkafelvétel útján erődítményi munkát vállalt. A katonai kincstár a RVO 1.235. §-a 2. pontja alapján azt állítja, hogy P. mint katonai személy, a biztosítás alól mentesítve van. A hivatal a biztosítási kötelezettséget megállapítja, mert a RVO 1.226. §-ának abbeli követelménye, hogy a munkás munkabér ellenében foglalkoztatva legyen teljesítve van, viszont P. katonai állományba tartozónak nem tekinthető. Magánegyezmény alapján felvett erődítményi munkás nem katonai személy, sem az aktív katonák, sem pedig a háború tartamán szolgálatot teljesítő katonák közé nem sorolható, éppen úgy, amint nem katoná az a nő, aki egyenruhák készítését vállalja el a ruhatár részére. Katonai szolgálati viszony csakis a törvényes szolgálati kötelezettségből származhatik.

Felmentés a biztosítási kötelezettség alól katonai rokkantsági járadék élvezete alapján.

A k—i biztosítási hivatal 1916. szeptember 15-én kelt G. III. 1400. sz. határozata.

Határozat: A hivatal a kérelmet elutasítja.

Indokolás: Az indítványtevő, aki mint hadirokkant 40%-os munkaképességcsökkenés alapján havi 33 M. katonai járadékot kap, ez év júliusa óta a k—i császári kikötő-hivatalnál irodai alkalmazott magánegyezmény alapján, havi 110 M. fizetéssel. A RVO. 1.237 §-a alapján kéri fölmentését a rokkantsági biztosítási kötelezettség alól. A hivatal megkeresése alapján a kikötőhivatal közölte, hogy a szóbanforgó egyén állása nyugdíjogosultsággal nincs egybekötve.

Ez alapon a hivatal az indítványt elutasította. A RVO. 1.237. §-a alapján saját indítványra felmentetik a biztosítási kötelezettség alól az, akinek részére a birodalom legalább az első bérosztály tételei szerinti rokkantjáradéknak megfelelő összegű nyugdíjat, várakozási illetményt engedélyez és emellett még a hátramaradottak segélye iránti várományt is biztosítja. A jelen esetben a hátramaradottak járadékigénye figyelmen kívül hagyható, mert az indítványtevő nőtlen. Kérdés csupán az, hogy a katonai rokkantsági járadék, amely meghaladja a legalacsonyabb polgári rokkantsági járadék mérvét, megfelel-e a T. 1.237. §-ában megjelölt járadéknak. A kérdést tagadólag kellett eldönteni, mert a katonai járadék mérve a mindenkori munkaképességcsökkenés mérvétől függ; ha ez 10% alá süllyed, elesik a járadék. Egyes esetek, amelyekben a járadék tartóssága előre látható, nem lehetnek irányadók a katonai járadék természetének elbírálásánál.

Bányamunkás balszemének baleseti értékelése. *A wieni választott bíróság 1916 december 23-án kelt Cub. 11/15/4. sz. ítélete.*

Ítélet: A bíróság a járadékot megállapítja.

Indokolás: Igénylő részére, aki mint vágó balszemét üzemi balesetből folyólag elvesztette, a biztosító intézet 25%-os munkaképességcsökkenésnek megfelelő járadékot állapított meg. A bíróság az állandó járadékot 30%-os munkaképességcsökkenésnek megfelelően állapította meg. Az igénylő jobb szeme teljesen ép. A szóbanforgó sérülés aszerint, hogy azt tanult, vagy tanulatlan munkás szenvedte el, 38 és 1/2% és 25% között értékelendő. Igénylő bányamunkás foglalkozására tekintettel, a 30%-ot fogadta el a választott bíróság.

A háború kitörésekor Németországban visszatartott orosz-lengyel földmunkások és ipari munkások biztosítási kötelezettsége és önkéntes biztosítása a háborúban.

A német birodalmi biztosítási hivatal I. 1916. február 19-én kelt II. 3101/16. sz., II. 1916. március 4-én kelt és III. 1916. június 16-án kelt II. 3834/16 sz. elvi határozata.

I.

Határozat: A hivatal a panaszt elutasítja.

Indokolás: A szövetségtanács rendeletével a mezőgazdasági üzemekben és melléküzemekben foglalkoztatott orosz-lengyel munkások a RVO 1233. §-a alapján a rokkantbiztosítási kötelezettség alól már a háború előtt kivétettek. A Törvény hivatkozott §-a értelmében — ugyanis — a biztosítás alól mentesíthetők azok a külföldiek, akiknek a hatóság a belföldön való tartózkodást csak bizonyos meghatározott időre engedte meg.

A VII. hadtest főparancsnokságának rendeletei Weszfáliára nézve és egyéb parancsnokságok más területekre vonatkozólag azt a korábbi jogállapotot, hogy a szóban forgó munkások az évnek csak egy részében, nevezetesen február 1-től december 20-ig tartózkodhattak a birodalom területén — megváltoztatták, amennyiben e rendeletek értelmében a háború alatt a december 21-től január 31-ig terjedő u. n. várakozási időt is a régi szolgálatukban tartoznak kitölteni, — amennyiben még hadköteles korban vannak. A többiek bizonyos — az újabb rendelet értelmében lényegesen megszorított — feltételek mellett valamely semleges államba mehetnek át; ha ezt nem tennék, munkahelyüket ugyancsak nem változtathatják és bizonytalan időre az országban ugyancsak visszatartandók.

A személyes szabadságuktól megfosztott munkások, mint a fegyencek, dolgházba utaltak, stb., az állandó joggyakorlat szerint biztosítási kötelezettség alá nem esnek. Amennyiben ilyenek bért kapnának, még ez sem jelentené rájuk nézve a gazdaságilag szabad kölcsönösséget a bér és a munka között, mert többségi kényszer alatt állanak. Hasonló a helyzet az orosz-lengyel mezőgazdasági munkásoknál. Ez említett katonai rendeletek értelmében a munkaadó tartozik lakást és ellátást adni a tél folyamán 60, majd későbbi szabályozás szerint 70 pfennig fizetség fejében. Ez ellátási költségek fizethetése céljából viszont kötelesek bér munkát végezni, vagyis munkakényszer alatt állanak. E munkakényszer oly irányban is kiterjed, hogy a szolgálati szerződés megszűnte után az év elején záros határidő alatt új szolgálati viszonyt kell létesíteniök. A szolgálati helyükre illetékes rendőrkerület, sőt a helység határait is csak rendőrhatósági engedély alapján léphetik át. Mindezekből megállapítható, hogy az orosz földmunkások szabad munkásoknak nem tekinthetők és mint ilyenek, annál kevésbé tartozhatnak biztosítási kötelezettség alá, mert a Törvény hivatkozott rendelkezése értelmében már a békében sem tartoztak biztosítás alá, ha most bevonatnának, úgy előnyösebb helyzetbe jutnának a háborúban, mint amilyenben a békében voltak, ami pedig ellenséges állam alattvalóit meg nem illetheti.

II.

Indokolás: A RVO 176. §-a első bekezdése értelmében önként biztosíthatják magukat oly személyek, akik a 165. §-ban felsorolt valamely foglalkozást folytatnak, azonban pl. mert javadalmuk nincs, vagy pl. mert a 169. §. alapján — nem esnek biztosítási kötelezettség alá. A 165. § 1. pontjában megjelölt foglalkozási ágak alá, nevezetesen a »munkás« fogalma alá nem vonhatók a háború alatt a birodalom területén a mezőgazdaságban foglalkoztatott orosz munkások — ugyanis személyes szabadságuk tekintetében különösen, ami a lakhely megválasztását illeti — felsőbb katonai parancsok következtében lényegesen korlátozva vannak. E körülmények folytán szabad munkásoknak nem tekinthetők akár a fegyencek, a dolgházba utaltak és hasonlók. Ilyenformán az orosz földmunkások önkéntesen nem biztosíthatják magukat.

III.

Indokolás: A hivatal a II. 3101/16. sz. elvi határozatában kimondotta, hogy az orosz-lengyel időszaki mezőgazdasági munkások, akik a háború kitörése óta tartózkodnak Németországban, szabad munkásoknak nem tekinthetők és így biztosítás alá nem tartoznak. Ugyanez a megállapítás a visszatartott orosz-lengyel ipari munkásokra is érvényes, mert ezek tartózkodási helyük megválasztásában azonos korlátozások alá helyezettek.

MUNKAVISZONY.

A munkaadó szavatossága a külföldön foglalkoztatott munkással szemben.

A frankfurti iparbíróság 1916. március 3-án kelt ítélete.

Ítélet: A bíróság felperest keresetével elutasítja.

Indokolás: A felperes, aki szerelőmunkás, csoportmunkára küldetett N.-ba Franciaországba. A mozgósítást megelőzőleg két nappal — figyelemmel a nyugtalanító hírekre, — a csoportvezetőnél azt a kívánságát jelentette be, hogy hazautazhasson. A csoportvezető az engedélyt megtagadta, illetve kijelentette, hogy a felperes csak a maga költségén utazhat haza. A mozgósítás napján azután szerzőségeit már nem tudta összecsomagolni, azok nélkül utazván el, 304 M kárának megtérítését kéri. A bíróság a keresetet B. G. B. 276. §-a alapján elutasította. A kereset ugyanis úgy fogható fel, mint amely a munkaviszonyból folyó kötelezettség teljesítésének elmulasztásán alapul. A munkaadó a munkaviszonyból folyólag gondoskodni köteles a külföldön foglalkoztatott munkásának hazautazási lehetőségéről. Az a kérdés tehát, hogy a szóbanforgó esetben terheli-e szándékos vagy gondatlanság a munkaadót. A bíróság ilyennek fenforgását a munkaadó részéről meg nem állapíthatja. Ha ugyanis a közvetlen háborús veszély Franciaországban fölismerhető lett volna, akkor a csoportvezető kötelessége lett volna az elutazásról való kellő gondoskodás. A munkavezető a perbeli adatok szerint tényleg érdeklődött, azonban azt az értesítést nyerte, hogy mozgósítás sehol sem történt, a polgármesteri hivatal az eltávozási parancsot nem is adta ki. A csoportvezető pedig csak ezekre alapíthatta intézkedéseit, nehogy vakhírek alapján fölismerően hazaküldje a munkásokat. A cég maga részéről viszont ugyancsak nem intézkedhetett, mert a bíróság előtt ismeretes az a tény, hogy a nyilvánosságot még a mozgósítás napján is megnyugtatták az iránt, hogy a fogamatba vett intézkedések nem jelentik a háború kitörését, sőt remélhető, hogy az orosz kormány fenyegető rendszabályait megszünteti. A háború hirtelen bekövetkezése eszerint vis major, amelynek veszélyét az viseli, akit az éppen ért.

Munkabérleszállításra vonatkozó egyezmény érvényessége.

A d-i kereskedelmi bíróság 1916. március 6-án kelt ítélete.

Ítélet: A bíróság a keresetet elutasítja.

Indokolás: Felperes több éven át volt alkalmazottja alperesnek, aki a háború kitörésekor körlevelet intézett alkalmazottaihoz, amelyben kijelentette, hogy annak elkerülése végett, hogy egyes alkalmazottakat elbocsátani legyen kénytelen, inkább a fizetések rövid idejű redukcióját tartja kívánatosnak. Felperes maga is hozzájárult egy 10%-os fizetésleszállításhoz. Tizenegy hónap múlva felmondott és kilépett a cégtől, egyben követelte a 11 hónapról elmaradt fizeteskülönbözetet. A bíróság ezt a kereset elutasította. A perbeli adatok alapján szó sem lehet arról, hogy alperes intézkedése a jó erkölcsökbe ütköznék, s ezáltal a felek megállapodása semmisnek volna tekintendő. Az a körülmény, hogy alperes a fizetésredukciót rövid időre helyezte kilátásba, továbbá, hogy ígérete dacára mégis elbocsátott időközben egyes alkalmazottakat, betudható annak, hogy a háború kitörésekor annak következményeit, különösen annak hosszú tartamát előre nem láthatta és efelől mindvégig is bizonytalanságban maradt. Megállapítható, hogy felperes szabad akarattal egyezett meg alperessel a fizetésleszállítást illetően és sem megfélemlítés, sem megtévedés a felek részéről fenn nem forog.

HUNGÁRIA

**ÁLTALÁNOS BIZTOSÍTÓ
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG**

BUDAPEST, VII., Károly-körút 3.   Részvénytőke: 6,000.000 korona
KARTELEN KIVÜL köt tűz-, élet-, baleset-, betörés-, szavatosság-
jég-, üveg- és állatbiztosításokat. — TELEFON: 153-98. SZÁM.

A szerkesztésért felelős: KIS ADOLF. — Főmunkatárs: Dr. SASVÁRI JÓZSEF.

igazg
kibo
zess
koro
sító
azt a
nyölk
új üg
gond
koro
az ig
ban
teljes
nyug

elnö
arról
vény
a tár
selői
tagja

báró
gyüle
vány
névé
15 m
intéz
nyese
darab
vény

a hét
befize
hazai
a mo
anyag
Armia
belisc
Feren
a Sus
bizott
Stani
elnök
jogtar

„Ha
GYÁ

Az ors
mente

A Magyar-Hollandi Biztosító Rt.

igazgatósága f. hó 23-án tartott ülésében elhatározta, hogy az ötödik hadikölcsön kibocsátásra kerülő kötvényeiből névértékben félmillió koronát jegyez. E jegyzéssel a f. év elején megalakult társaság hadikölcsönbefektetése hatodfél millió koronára emelkedett. Az új társaság, amely főalapítójának, a Hollandi Életbiztosító Részvénytársaságnak egész magyarországi biztosítási állományát átvette s azt a Hollandi Életbiztosító Részvénytársaság szavatossága mellett minden előnyökben való részesítéssel kezeli, amelyeket mint önálló magyar társaság a maga új ügyfeleinek nyújthat, most a tisztviselői karról is nevezetes elhatározással gondoskodik, amennyiben a Hollandival történt tranzakció révén negyedmillió koronával megteremtette a *Magyar-Hollandi nyugdíjalapját*. E nyugdíjintézményt az igazgatóság a vonatkozó szabályzatok és a tisztviselői pragmatika folyamatban lévő kidolgozása után *visszaható erővel* azonnal életbelépteti, még pedig *teljes elengedésével* a Hollandi Életbiztosító r.-t.-nál *eltöltött szolgálati időre eső nyugdíjárulék*nak.

A Bárdi József Automobil Részvénytársaság. Kohner Jenő báró elnöklésével rendkívüli közgyűlést tartott, amelyen az igazgatóság jelentést tett arról, hogy a Magyar Ruggyantaárúgyár részvénytársaság az új kibocsátású részvények átvételére vonatkozó korábban szerzett opcióját gyakorolva, megszerezte a társaság részvénytöbbségét. E tranzakció folyamán az új érdekeltség képviselőit és pedig Rechnitz Bélát, Pikler Károlyt és Kornfeld Emilt az igazgatóság tagjaivá választották.

A Magyar Leszámítoló- és Pénzváltó-Bank

báró *Madarassy-Beck Miksa* elnöklete alatti legutóbb megtartott rendkívüli közgyűlésén tárgyalta az igazgatóságnak az alaptőke felemelésére vonatkozó indítványát és elhatározta, hogy az intézet alaptőkéjét 37.500 db. egyenként 400 korona névértékű, az 1917. üzletév hasznában már részesedő részvény kibocsátása útján 15 millió koronával 65 millió koronára felemeli. A részvények elhelyezését az intézet üzletbarátaiból alakult tőkeerős konzorcium garantálja. A régi részvényeseket minden 25 részvényenként 6 részvényre illeti meg az elővételi jog, darabonként 500 korona árfolyamon; a 4 koronát kitevő részvénybélyeg a részvényt terhel. Az elővételi jog e hó 20-tól 29-ig bezárólag gyakorlandó.

A Cserzőkivonat Részvénytársaságnak

a héten volt az alakuló közgyűlése. Az új vállalat, amely a részvénytőke 50%-ának befizetése mellett egyelőre 1.000.000 korona alaptőkevel alakult, a legelőkelőbb hazai cserzőgyárakat egyesíti. A társaság célja, hogy a cserzőipar érdekeit úgy a monarchiában, mint azon kívül képviselje, a hadicélokra szükségelt cserzőanyagokat előállítsa és rendelkezésre tartsa. Igazgatósági tagokul Rosenberg Ármint, a Nasic Rt. vezérigazgatóját, báró Gutmann Arthurt, az S. H., Gutmann beliscei cég tagját, Binder Mórt a Zupanjei Tölgykivonat Rt. elnökét, Cerych Ferencet, a Mitrovicai Tölgyfakivonatgyár társtulajdonosát és Schnabel Viktort, a Susaki Cserzőkivonatgyár igazgatósági tagját választották meg. A felügyelő bizottság tagjai: Haberfeld Miksa, Lendvai Samu, Weinberger József, Pavlicsek Stanislav és dr. Kun Tibor. A közgyűlés után igazgatósági ülés volt s azon elnöknek Rosenberg Ármint, alelnöknek báró Gutmann Arthurt és Binder Mórt, jogtanácsosnak pedig Egry Aurélt választották meg.

„Hattyú Gőzmosógyár és Fehérnemű Kölcsönző Vállalat”

GYÁRTELEP: VII., Gizella-út 24.

Telefon 61—98.

Az ország legnagyobb gőzmosó üzeme. Pehelymentes, kíméletes munka. — Legelőkelőbb megbízók!

Kölcsönosztály: V., Katona József-u. 41.

Telefon 159—60.

Az ország legnagyobb kölcsönző vállalata. — Szállít állami, közhivatalok, bankok, iparvállalatok, éttermek, Clubok részére.

Bekötési Táblák a „Munkásügyi Szemle”
1910—1916-ik évfolyama részére
2 koronáért megrendelhetők a kiadóhivatalban V., Falk
Miksa-utca 5. sz.

**RIETSCHEL ÉS
HENNEBERG
R.-t. Budapest**

VIII., Prater-utca 12. Telefon: J. 23-18

Központi fűtések, gőzfűző- és mosó-, vízvezetéki, csatornázási, fürdő- és egyéb egészségi berendezések.

**Nemzeti Egyesült
Textilművek R.-T.**

Pozsony. Losoncz. Késmárk.

Központ:

BUDAPEST V.,
Országház-tér 4.

Sürgőny cím Textilművek Budapest

Telef. : 135-40, 135-41, 135-42, 135-43.

WEISZ és VIDOR

faszénnagykereskedők

Telefon: József 11—31. Józsefvárosi p.-u. 9.

Ajánlják a legjobb
minőségű faszenet
iparosok részére

BIENENSTOK VILMOS

ruggyantabélyegző gyár és vésnöki műintézet

Az összes Ker. Pénztárak szállítója.

Gummi- és rézbélyegzők, számozógépek, festékpárnák és mindennemű e szakmába vágó cikkek jutányos árban a legrövidebb idő alatt szállítanak.

Főüzlet csak

BUDAPEST, VII., Rákóczi-út 64. sz.

Telefon 53—77.

**MAGYAR-HOLLANDI
BIZTOSÍTÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPESTEN.**

Központi irodái: VIII, Üllői-út 4.,
II. em. és Baross-utca 1. sz., földsz.

HOLLANDI ÉLETBIZTOSÍTÓ RÉSZV.-TÁRSASÁG
(Algemeene Maatschappij van Levensverzekering en
Lijfrente) házában.

Marta-Automobilok
A MAGYAR ARISTOKRÁCIA MÁRKÁJA.

Gyár:

**MARTA MAGYAR AUTOMOBIL
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG. ARAD.**

Központi iroda:

BUDAPEST

X. ker., Kerepesi-ut 17 szám.

A Munkásbiztosítás Kézikönyve új kiadása!

Dr. Halász Aladár, a szociális biztosítási jog műegyetemi m. tanára és az Országos Pénztár ügyész-titkárának

A Munkásbiztosítás Kézikönyve

című műve új kiadásban megjelent.

A mű a már bevált módszer szerint feldolgozza a magyar munkásbiztosítási jog egész anyagát, különös tekintettel a legújabb jogfejlődésre.

Ára 27 iv terjedelemben teljes vászonkötésben **10 korona**

Megrendelések a »Munkásügyi Szemle« kiadóhivatalába (Budapest, V., Falk Miksa-u. 5. sz.) küldendők.

A Munkásügyi Szemle kiadásában megjelent:

A háború szociápolitikája.

Irta *Szterényi József.*

Ára 50 fillér.

Az ipari betegségek biztosítása.

Irta *dr. Hahn Dezső*, az Országos Pénztár főorvosa.

Ára 50 fillér.

Megrendelhetők a **NÉPSZAVA** könyvkereskedésben
Budapest VII., Erzsébet-körút 35.

MAGYAR PAPIR ÉS IRÓSZER

:: SZÁLLÍTÁSI VÁLLALAT ::

Budapest, V. ker., Csáky-utca 8. szám

Szerződéses papir- és írószer-szállítója többek között a Kereskedelemügyi Magy. Kir. Miniszteriumnak, a M. Kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal, az Orsz. Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztárnak, a Budapesti Ker. Munkásbiztosító Pénztárnak, továbbá a M. Kir. Posta és Távirada Vezérigazgatóság és az ország területén levő összes hivatalainak, a Magy. Kir. Államvasutak Igazgatósága és összes üzletvezetősegeinek, igen sok egyéb közhivatal és közlekedési vállalatnak, pénzintézeteknek és magáncegeknek.

ASKLÉPIOS

Egressi Zoltán okl. mérnök vállalata Röntgen és villamos gyógyászati készülékekre. **A Veifa-Művek** magyarországi vezérképviselete. Dessauer rendszerű Reform Röntgenkészülékek. Egyenáramhoz vagy váltóáramhoz közvetlen kapcsolhatók. Speciális Röntgen-lemezek, mindennemű Röntgen-csővek. Az Orsz. Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár, valamint az Országos Pénztár munkáskórházának szállítója. — Budapest, IX. ker., Üllői-út 31. szám. Telefon: 37—04. szám

Kábelgyár R.-T. Pozsony

*****Szigetelőcsőgyár: Fekete és fémpáncélos szigetelőcsövek. Szerelési tartozékok és szerszámok. **Kábelgyár:** Mindennemű szigetelt vezeték alacsony és magas feszültségre. Páncélos ólomkábelek. **Gummigyár:** Elektrotechnikai gummyanyag. **Gummongyár:** Hő- és tűzálló szigetelő-anyagok keménygummi pótlására Gummon-, fixit-, pulvolitból készült és bármely alakban sajtolt szigetelő-tárgyak fémrészekkel és azok nélkül. Érdeklődőknek szívesen küldjük árjegyzékeinket.

Budapesti iroda: V. kerület, Rudolf-tér 5. sz.

Legszebb	Legjobb	Legolcsóbb	Szálloda, kórház, intézet, iroda, va- lamint úri és pol- gári lakosztályok berendezési vállalat
Pap- lan	Pap- lan	Pap- lan	

Gichner János Budapest
VII., Erzsébet-körút 20. Szőnyeg, pokrócz, függöny, terítők, bútor-
szövet és vászonárúk nagy választékban
jutányos áron. Kerti sátor, ernyő, vadász-székek, nyugszékek stb. nagy raktára.

Az Országos Pénztár és a Budapesti Kerületi Munkásbiztosító Pénztár
szállítója.

TAURIL
MAGYAR MUNKÁS
MAGYAR MUNKÁJA
a legtokéleteseb
TÖMITŐ LEMEZ
EXPORT AZ EGESZ VILÁGBA.
ÓVAKODJUNK UTÁNZATTÓL.
*Kapható minden műszaki keres-
kedésben.*

SEMPERIT GUMMIWERKE
G. m. b. H. ■■ WIEN.
Automobil-, kocsi- és
motor-pneumatik
kocsikerék-gummi
Vezérképviselő és raktár:
SALZBERGER SAMU
VI. ker., Andrassy-út 20. szám.

A REMINGTON
Írógép Részvénytársaság
BUDAPEST, VI., ANDRÁSSY-ÚT 12. SZ.

A Kerületi Munkásbiztosító Pénztárak, és az Országos Munkásbetegse-
gélyező- és Balesetbiztosító Pénztár szállítója. A *Kerületi, Vállalati és*
Magánpénztárak, nemkülönb *Egyesületek* és *Testületek* figyelmét felhívja
az egyéni törzslapok, tagok és egyéb nyilvántartások kezelésére **kitűnően**
bevált „**KARTOTHEK**“-rendszerére. Bővebb felvilágosításokkal szívesen
szolgálunk, sőt „**KARTOTHEK**“-rendszerét az érdeklődőknek helyszi-
nen **vételkötelezettség nélkül** bemutatja. Ugyanott kaphatók a legtar-
tósabbaknak elismert látható írású eredeti REMINGTON írógépek.

Nyáralás előtt, betegség után, költözés előtt
fertőtleníse lakását

LODOMA

szabadalmazott fertőtlenítő masszával.

Egy doboz (egy szobához) ára 4 K.

Házhoz szállítja:

Bánszky Ferenc takarítási vállalata

Budapest VII., Munkás-u. 4. Telefon: József 40-49.

Aki igazán **SZALÁMIT** akar venni,
jó és izletes az kérjen

HERZ-SZALÁMIT

Ezen legjobb hírnévnek örvendő magyar szalámi a legtisztább kezelés mellett első rendű sertéshusból készül. Csak az a valódi Herz-féle szalámi, melynek rudja ólompecséttel van ellátva. melyen a gyár védjegye látható, a mire úgy a rudakban, mint a felvágott állapotban való bevásárlásnál ügyeljünk.

Herz Ármín Fiai szalámigyára Budapest.

GARAY SAMU ÉS TÁRSA

sebészeti-, mű-,
kötőszerszám- és vil-
lanygép-gyártók. **BUDAPEST, IV.**
Kossuth Lajos-
utca 1. szám.
(Ferenciek bazára). Gyár ugyanott az udvarban

A budapesti és számos vidéki kerületi munkásbiztosító pénztár és betegsegélyező egyletek szerződéses szállítói ajánlják saját készítményű sérvekötő, haskötő, orthopädia-gépeiket; műlábak, műkezdek, lábgépek, mellfűzők és összes egyéb betegápolási gyártmányaikát és orvosi műszereiket, valamint rendelő-intézeteknek szükséges vasbutor és egyéb berendezéseiket.

JUTÁNYOS GYÁRI ÁRAK!
Javításokat gyorsan és olcsón teljesítenek.
PÁRTOLJUK A MAGYAR IPART!

HIRSCH és FRANK

Budapest-salgótarjáni gépgyár és vasöntő részvénytársulat. BUDAPEST, VI., ARÉNA-ÚT 132. sz.

□ Külön osztály: TÉGLAGYÁRI GÉPEK. □
Gyárt: FALITÉGLA- S CSERÉPSAJTÓKAT,
TÉGLAGYÁRTÓ- ÉS ANYAGMEGMUNKÁLÓ-
□ GÉPEKET, legújabb és legjobban bevált □
□ szerkezetekben. □

Elvállalja anyagvizsgálatok kivételét és
TELJES TÉGLAGYÁRI TELEPEK LÉTESÍTÉSÉT

Tervek és költségvetések díjtanul. □ ELSŐRANGÚ REFERENCIÁK

HÜNGÁRIA egyesült gőzmalmok r.-t. BUDAPEST

Buzamalom, Rozsmalom.
Árpagyönggyár, Köles,
Borsó- és rizshántoló-
gyár, Tengerimalom.

Évi gyártási képesség 1,500.000 mm.

Pesti telep: IX, Soroksári-ut 48
Budai telep: II, Fő-utca 37.

Fényes a

,Tauril' pneumatik!

Próbálja meg!

TAURIL PNEUMATIK RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

Budapest VI., Mozsár-u. 9.

SÜRGÖNYCÍM: PNEUTAURIL.

TELEFON: 99-02.

SEGÍTSÉG

Fájós lábuak és ludtalpuak részére a szabadalmazott

ludtalpfűző

viselése, jósága szakorvosoktól elismerve, mert a lábat tetszés szerint fűzi össze. Ismertetőt ingyen küld

Székely és Tsa

ortopéd-cipő készítő. :: Budapest, Múzeum-körut 9.

▲ Budapesti Kerületi betegs. pénztár, a Ferencz József kereskedelmi kórház, a Magy. Királyi Államvasutak betegs. pénztára, a Cs. és Kir. szab. Déli Vasu. betegs. pénztára, a Cs. és Kir. Kassa-Oderbergi vasut betegs. pénztára, magánvállalatok és szanatóriumok stb. stb. szállítói.

„TUBERIN”

orvosilag legideálisabb és legolcsóbb guajacol készítménynek elismerve és javalva a légzőszervek összes bántalmainál. Gyermeknek is kellemes íze miatt szívesen veszik. — Tartalmaz: Kal. salfo. guajac. Natr. Telluric. Cognac. Aqua Naphae, Syr. Coffeae.

1 üveg 180 gr. ára 2.50 kor. — Egyleteknek 1.60 kor.

FŐRAKTÁR

NAGY KRISTÓF GYÓGYSZERTÁR
BUDAPEST, IV. KERÜLET, VÁCZI-UTCZA 1. SZÁM.

*bácsi! néni! ide figyelj!
palma kaucsuk sarokot
viselj!*

COPYRIGHT PALMA C. G. LD.

PESTI KÖNYVNYOMDA RÉSZVÉNYTÁRSASÁG